

Hold og fremvisning af dyr i cirkus mv.

**Rapport afgivet af Justitsministeriets arbejdsgruppe
vedrørende hold og fremvisning af dyr i cirkus mv.**

November 2008

1. Indledning	4
1.1. Indledende bemærkninger	4
1.2. Arbejdsgruppens nedsættelse	4
1.3. Arbejdsgruppens kommissorium	5
1.4. Arbejdsgruppens sammensætning	8
1.5. Rapportens opbygning	8
1.6. Sammenfatning af arbejdsgruppens synspunkter og forslag	9
2. Gældende ret	18
2.1. Dyreværnsloven	18
2.1.1. Dyreværnslovens generelle krav til beskyttelse af dyr	18
2.1.2. Dyreværnslovens særlige regler om fremvisning af dyr	19
2.2. Administrative forskrifter udstedt med hjemmel i dyreværnsloven	20
2.2.1. Bekendtgørelse angående kontrol med rovdyr og visse større dyr	20
2.2.2. Vejledning vedrørende ansøgninger om fremvisning af vilde dyr i cirkus mv.	21
2.3. Justitsministeriets dispensationspraksis (dyreværnslovens § 17, stk. 4)	23
2.4. EU-retsakter	23
2.4.1. Rådets forordning om beskyttelse af vilde dyr og planter ved kontrol af handelen hermed	23
2.4.2. Transportforordningen	25
2.4.3. Kommissionens forordning om dyresundhedsmæssige betingelser for transport af cirkusdyr mellem medlemsstater	25
2.5. Internationale retsakter og retningslinjer	26
2.5.1. CITES-konventionen	26
2.5.2. CITES retningslinjer for transport	26
3. Fremmed ret	28
3.1. Indledning	28
3.2. Retstilstanden i andre europæiske lande	28
3.2.1. Norge	28
3.2.2. Sverige	29
3.2.3. Finland	30
3.2.4. Holland	31
3.2.5. Belgien	31
3.2.6. Storbritannien	32
3.2.7. Tyskland	33
3.2.8. Østrig	34
3.2.9. Schweiz	35
3.3. Udenlandske anbefalinger	35

3.3.1. Code of Recommendations for the Welfare of Circus Animals and Information for Circus Operators	36
3.3.2. Queensland code of practice for the welfare of animals in circuses, 2003.....	36
3.3.2. Forslag til regulering fra European Circus Association.....	37
4. Arbejdsgruppens overvejelser	39
4.1. Grundlaget for arbejdsgruppens drøftelser	39
4.2. Principielle overvejelser om hold og fremvisning af vilde dyr i cirkus.....	39
4.2.1. Ethiske overvejelser om hold og fremvisning af vilde dyr	39
4.2.2. Signalværdien af arbejdsgruppens drøftelser	41
4.2.3. Sikkerhedsmæssige overvejelser	41
4.2.4. Dyrevelfærdsmæssige overvejelser	43
4.3. Model for reguleringen af hold og fremvisning af dyr i cirkus	44
4.4. Anvendelsesområdet for regler om hold og fremvisning af dyr i cirkus mv.	45
4.5. Generelle betingelser for hold og fremvisning af dyr i cirkus	45
4.5.1. Belastning eller stimulering	45
4.5.2. Opstaldning	46
4.5.2.1. Arbejdsgruppens iagttagelser vedrørende opstaldning	46
4.5.2.2 Arbejdsgruppens overvejelser vedrørende krav til opstaldning.....	47
4.5.3. Transport	48
4.5.4. Træning	50
4.5.5. Optræden.....	50
4.6. Specifikke retningslinier for hold og fremvisning af dyr i cirkus.....	51
4.6.1. Elefanter	51
4.6.2. Søløver	53
4.6.3. Heste	54
4.6.4. Zebraer	57
4.6.5. Kameler, dromedarer og lamaer	57
4.6.6. Hunde	58
4.6.7. Flyvende fugle	59
4.7. Håndhævelse af regler for hold og fremvisning af dyr i cirkus	59
4.7.1. Tilsyn med reglernes overholdelse	59
4.7.2. Straf for overtrædelse af reglerne om hold og fremvisning af dyr i cirkus mv.....	60
5. Arbejdsgruppens lovudkast med bemærkninger	63
5.1. Lovudkast.....	64
5.2. Bemærkninger til lovudkastets enkelte bestemmelser	65
6. Arbejdsgruppens udkast til bekendtgørelse	69
6.1. Udkast til bekendtgørelse om hold og fremvisning af dyr i cirkus mv.....	69
6.2. Bemærkninger til udkastet til bekendtgørelse.....	78

1. Indledning

1.1. Indledende bemærkninger

Arbejdsgruppen vedrørende hold og fremvisning af dyr i cirkus mv., der blev nedsat i marts 2007, har med afgivelsen af denne rapport afsluttet sin opgave med at foretage en gennemgang af de dyrevelfærdsmæssige aspekter, som knytter sig til hold og fremvisning af dyr i cirkus eller andre foretagender, der ikke er godkendt som zoologiske anlæg.

Kommissoriet lægger ikke umiddelbart op til, at arbejdsgruppen tillige skulle overveje de sikkerhedsmæssige aspekter, der knytter sig til hold og fremvisning af dyr i cirkus. Arbejdsgruppen har imidlertid fundet, at der, for så vidt angår hold af visse dyr, er en så nær forbindelse mellem sikkerhedsmæssige og dyrevelfærdsmæssige overvejelser, at det har været nødvendigt også at berøre dette spørgsmål.

Endvidere har arbejdsgruppen drøftet de etiske aspekter, der knytter sig til hold og fremvisning af vilde dyr i cirkus.

1.2. Arbejdsgruppens nedsættelse

I en udtalelse af 21. juli 2003 foreslog Rådet vedrørende hold af særlige dyr, der rådgiver justitsministeren i sager om hold af særlige dyr, at der fremover ikke gives dispensation fra forbuddet mod fremvisning af vilde dyr i cirkus i dyreværnslovens § 17, stk. 2. Dette indebærer, at der efter Rådets opfattelse fremover ikke bør fremvises vilde dyrearter, som f.eks. elefanter og søløver i cirkus, men udelukkende domesticerede dyrearter. Rådet foreslog på den baggrund, at Justitsministeriets vejledning nr. 178 af 15. november 1999 vedrørende ansøgninger om fremvisning af vilde dyr i cirkus mv. revideres i overensstemmelse med anbefalingen.

Baggrunden for denne holdning er ifølge Rådets udtalelse bl.a., at cirkusdyrene ud over den belastning, som dyrene udsættes for under træning og fremvisning, tilbringer det meste af tiden uden for manegen på begrænset plads, hvor de som regel ikke har mulighed for i tilstrækkelig grad at udfolde deres naturlige adfærd. Endvidere indebærer turnérejser med omrejsende cirkus, at dyrene hyppigt skal transporteres fra sted til sted, og at de opholder sig i kort tid (ofte kun et døgn) hvert sted. Transporten foregår under yderst trange kår og kan efter Rådets mening kun accepteres for fuldt domesticerede dyr.

Justitsministeriet sendte i efteråret 2003 Rådets udtalelse af 21. juli 2003 i høring hos relevante myndigheder og organisationer.

En række høringsparter kunne umiddelbart tilslutte sig udtalelsen fra Rådet vedrørende hold af særlige dyr, hvorimod andre høringsparter fandt, at hold og fremvisning af vilde dyr fortsat skal kunne tillades, eventuelt under overholdelse af visse minimumsregler for opstaldning af dyrene mv. Endvidere blev der i nogle af hørings svarene peget på, at der er behov for at foretage en nærmere undersøgelse af forholdene for dyr i cirkus i Danmark.

En undersøgelse af retstilstanden i otte andre europæiske lande viste, at der i en række lande (Belgien, Holland, Storbritannien og Tyskland) under visse betingelser kan fremvises vilde dyr i cirkus uanset dyreart, hvorimod der i andre lande (Østrig, Norge, Sverige og Finland) er et helt eller delvist forbud mod fremvisning af vilde dyr i cirkus.

På baggrund af bl.a. de modtagne høringssvar og undersøgelsen af retstilstanden i de nævnte andre europæiske lande nedsatte Justitsministeriet i marts 2007 en arbejdsgruppe vedrørende hold og fremvisning af dyr i cirkus.

1.3. Arbejdsgruppens kommissorium

Arbejdsgruppens kommissorium har følgende ordlyd:

”1. Baggrund

I en udtalelse af 21. juli 2003 foreslog Rådet vedrørende hold af særlige dyr, at der fremover ikke gives dispensation fra forbuddet mod fremvisning af vilde dyr i cirkus i dyreværnslovens § 17, stk. 2. Dette indebærer, at der efter Rådets opfattelse fremover ikke bør fremvises vilde dyrearter, som f.eks. elefanter og søløver i cirkus, men udelukkende domesticerede dyrearter.

Rådet foreslog på den baggrund, at Justitsministeriets vejledning vedrørende ansøgninger om anvendelse af vilde dyr i cirkus mv.¹ revideres i overensstemmelse med anbefalingen.

Justitsministeriet sendte i efteråret 2003 Rådet vedrørende hold af særlige dyrs udtalelse af 21. juli 2003 i høring hos relevante myndigheder og organisationer.

En række høringsparter kan umiddelbart tilslutte sig udtalelsen fra Rådet vedrørende hold af særlige dyr, hvorimod andre høringsparter finder, at hold og fremvisning af vilde dyr fortsat skal kunne tillades, eventuelt under overholdelse af visse minimumsregler for opstaldning af dyrene mv. Endvidere peges der i nogle af hørings svarene på, at der er behov for at foretage en nærmere undersøgelse af forholdene for dyr i cirkus i Danmark.

En undersøgelse af retstilstanden i otte andre europæiske lande viser, at der i en række lande (Belgien, Holland, Storbritannien og Tyskland) under visse betingelser kan fremvises vilde dyr i cirkus uanset dyreart, hvorimod der i andre lande (Østrig, Norge, Sverige og Finland) er et helt eller delvist forbud mod fremvisning af vilde dyr i cirkus. Nye initiativer på området er for øjeblikket under overvejelse i Norge, Sverige, Storbritannien og Tyskland.

¹ Vejledning nr. 178 af 15. november 1999 vedrørende ansøgninger om fremvisning af vilde dyr i cirkus mv.

På baggrund af bl.a. de modtagne høringssvar og undersøgelsen af retstilstanden i de nævnte andre europæiske lande har Justitsministeriet besluttet at nedsætte en arbejdsgruppe, som skal foretage en vurdering af forholdene for dyr, som anvendes i cirkus mv., samt udarbejde forslag til regler for hold og fremvisning af dyr i cirkus mv.

2. Gældende ret

Ifølge dyreværnslovens² § 17, stk. 2, må vilde dyr ikke fremvises ved forestillinger i cirkus, varieteer og lignende virksomhed. Justitsministeren kan dog i medfør af dyreværnslovens § 17, stk. 4, meddele undtagelse fra denne bestemmelse, hvis det er ubetænkeligt.

Det fremgår af forarbejderne til dyreværnsloven, at der ved vilde dyr forstås alle dyr, der ikke sædvanligt holdes som husdyr her i landet. Ved afgrænsningen af, hvorvidt et dyr anses for et vildt dyr i bestemmelsens forstand, kan der endvidere lægges vægt på, om det er i overensstemmelse med dyrets natur at blive dresseret, fremvist og transporteret.

Justitsministeriet anmoder efter fast praksis Rådet vedrørende hold af særlige dyr om en udtalelse i sager om dispensation fra forbuddet mod anvendelse af vilde dyr i cirkusforestillinger mv., før ministeriet træffer afgørelse i sagen. Før oprettelsen af dette råd i 1999³ blev Det Veterinære Sundhedsråd anmodet om en udtalelse i disse sager.

Med henblik på at gøre det nemmere for potentielle ansøgere at vurdere, dels om det er nødvendigt at ansøge om dispensation i konkrete tilfælde, dels om det på forhånd må anses for tvivlsomt, om dispensation vil blive givet, har Justitsministeriet med assistance fra Det Veterinære Sundhedsråd udarbejdet vejledning nr. 178 af 15. november 1999 vedrørende ansøgninger om fremvisning af vilde dyr i cirkus mv.

Som bilag til denne vejledning er optrykt følgende tre lister:

- En liste over dyrearter, der er omfattet af dyreværnslovens § 17, stk. 2, og hvor dispensation til fremvisning i almindelig ikke kan forventes (negativ-listen),
- En liste over dyrearter, der ikke er omfattet af dyreværnslovens § 17, stk. 2, og hvor fremvisning derfor ikke kræver dispensation fra ministeriet (positiv-listen),
- En liste over dyrearter, der er omfattet af dyreværnslovens § 17, stk. 2, og hvor dispensation kræver en konkret vurdering.

De tre lister skal betragtes som et vejledende udgangspunkt, idet enhver ansøgning vurderes konkret. Listerne er endvidere ikke udtømmende, ligesom de kan ændres løbende på baggrund af nye oplysninger, ændrede forhold eller lignende.

3. Arbejdsgruppens opgaver

Arbejdsgruppen skal foretage en gennemgang af de dyrevelfærdsmæssige aspekter, som knytter sig til hold og fremvisning af dyr i cirkus eller andre foretagender, der ikke er godkendt som zoologiske anlæg.

På grundlag af denne gennemgang skal arbejdsgruppen udarbejde forslag til regler om hold og fremvisning af dyr i cirkus mv. Forslaget til regler skal også omfatte hold og fremvisning af de

² Bekendtgørelse nr. 344 af 13. maj 2005 af dyreværnsloven.

³ Lov nr. 80 af 9. februar 1999 om ændring af dyreværnsloven.

vilde dyrearter, som det efter Justitsministeriets hidtidige dispensationspraksis har været tilladt at fremvise.

Arbejdsgruppens overvejelser skal bl.a. omfatte følgende forhold:

- Afgrænsning af anvendelsesområdet for reglerne om hold og fremvisning af dyr i cirkus mv., herunder afgrænsning i forhold til forlystelsesparker mv.
- Krav til godkendelse og tilsyn.
- Krav til pasning og opstaldning.
- Krav vedrørende fremvisning af dyrene, herunder fremvisning uden for manegen.
- Dyrenes forhold under transport.
- Dyrenes forhold i eventuelle vinterkvarterer.

4. Arbejdsgruppens sammensætning

Formand: Professor, D.Phil. Peter Sandøe.

Herudover udpeges følgende:

- 1 medlem efter indstilling fra Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender,
- 1 medlem fra Justitsministeriet
- 1 medlem efter indstilling fra Rigspolitichefen,
- 1 medlem efter indstilling fra Det Dyreetiske Råd,
- 1 medlem efter indstilling fra Rådet vedrørende hold af særlige dyr,
- 1 medlem efter indstilling fra Dyrenes Beskyttelse,
- 1 medlem efter indstilling fra Cirkusdirektørforeningen og
- 1 medlem efter indstilling fra Foreningen af Forlystelsesparker i Danmark.

Arbejdsgruppens sekretariatsfunktion varetages af Justitsministeriet.”

Som det fremgår direkte af kommissoriet, er arbejdsgruppen – på grundlag af en gennemgang af de dyrevelfærdsmæssige aspekter, som knytter sig til hold og fremvisning af dyr i cirkus – blevet anmodet om at udarbejde forslag til regler om hold og fremvisning af dyr i cirkus mv. Fokus i kommissoriet er dermed navnlig rettet mod de velfærdsmæssige aspekter for de berørte dyr.

Heroverfor er flere af arbejdsgruppens medlemmer af den opfattelse, at andre dyreetiske hensyn end sikring af cirkusdyrenes velfærd bør indgå i vurderingen. Arbejdsgruppen har derfor valgt at beskrive de forskellige dyreetiske hensyn og give de enkelte medlemmer mulighed for at udtrykke deres holdninger i lyset heraf.

Ud over de dyreetiske hensyn kan der være hensyn at tage til de involverede mennesker, herunder ikke mindst til publikums og de ansattes sikkerhed.

Med den valgte løsning mener arbejdsgruppen dels at have opfyldt kommissoriet, dels at have leveret et bredt grundlag for den politiske diskussion vedrørende fastsættelsen af regler vedrørende fremvisning af dyr i cirkus.

1.4. Arbejdsgruppens sammensætning

Arbejdsgruppen havde ved afgivelsen af denne rapport om hold og fremvisning af dyr i cirkus følgende sammensætning:

Professor, D.Phil Peter Sandøe (formand)

Dyrlæge Bjarne Clausen, Dyrenes Beskyttelse

Personale- og Parkleder Niels Jørgen Jensen, Foreningen af Forlystelsesparker i Danmark,

Klaus Jochumsen, Cirkusdirektørforeningen i Danmark

Vicedirektør Bengt Holst, Rådet vedrørende hold af særlige dyr

Dyrlæge Ingeborg Mølbak, Det Dyreetiske Råd

Dyrlæge Susanne Krarup Larsen, Fødevarestyrelsen

Politiadvokat Vibeke Thorkil-Jensen, Københavns Politi

Konsulent Jens Teilberg Søndergaard, Justitsministeriet

Specialkonsulent Stine Billeschou Christiansen, Københavns Universitet, og fuldmægtig Mette Johansen, Justitsministeriet, har fungeret som sekretærer for arbejdsgruppen.

1.5. Rapportens opbygning

Rapportens kapitel 2 indeholder en redegørelse for de gældende regler i såvel national som international ret, som er af relevans for hold og fremvisning af dyr i cirkus. I dette kapitel gennemgås regler om beskyttelse og fremvisning af dyr, der fremgår af dyreværnsloven eller administrative foreskrifter udstedt i medfør af denne lov. Endvidere redegøres for Justitsministeriets praksis for meddelelse af dispensation til fremvisning af vilde dyr i cirkus mv.

I kapitel 3 redegøres for retstilstanden vedrørende hold og fremvisning af dyr i cirkus i ni andre europæiske lande samt New Zealand og Australien. Endvidere redegøres for et forslag til retningslinjer for hold af dyr i cirkus, der er udarbejdet af den europæiske cirkusforening ECA, og som har til formål at tjene som model for lande, der ønsker at regulere forholdene for dyr i cirkus.

I kapitel 4 redegøres for arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger vedrørende hold og fremvisning af dyr i cirkus. Der redegøres indledningsvist for arbejdsgruppens etiske, sikkerhedsmæssige og dyrevelfærdsmæssige overvejelser om hold og fremvisning af dyr i cirkus. Herefter redegøres for arbejdsgruppens anbefalinger vedrørende generelle betingelser for hold og fremvisning af dyr i cirkus, herunder anbefalinger vedrørende krav til opstaldning, transport, træning og optræden. Endvidere redegøres for arbejdsgruppens anbefalinger vedrørende specifikke retningslinjer for hold og

fremvisning af de dyr, der typisk fremvises i cirkus i Danmark. Det drejer sig om elefanter, søløver, heste, zebraer, kameler, dromedarer, lamaer, hunde og fugle.

Kapitel 5 indeholder arbejdsgruppens udkast til ændring af dyreværnsloven og kapitel 6 arbejdsgruppens udkast til bekendtgørelse om hold og fremvisning af dyr i cirkus.

1.6. Sammenfatning af arbejdsgruppens synspunkter og forslag

Arbejdsgruppens drøftelse af spørgsmålet om hold og fremvisning af dyr i cirkus har ikke alene drejet sig om dyrevelfærd, men har bl.a. også berørt de etiske og sikkerhedsmæssige aspekter, der knytter sig til hold og fremvisning af vilde dyr i cirkus.

Tre af arbejdsgruppens medlemmer (medlemmerne udpeget efter indstilling fra Det Dyreetiske Råd, Rådet vedrørende hold af særlige dyr og Dyrenes Beskyttelse) finder ud fra principielle etiske betragtninger, at det er uacceptabelt at dressere og fremvise vilde dyr i cirkus. Der er dog i hele arbejdsgruppen enighed om, at hvis dyr, herunder vilde dyr, fremvises i cirkus, skal der fastsættes regler, der sikrer disse dyr en god velfærd, jf. nedenfor under pkt. 4.2.1.

Fem af arbejdsgruppens medlemmer (arbejdsgruppens formand, Justitsministeriets medlem samt medlemmerne udpeget efter indstilling fra Rigspolitiet, Cirkusdirektørforeningen og Foreningen af Forlystelsesparker i Danmark) har ikke principielle indvendinger mod fremvisning af vilde dyr i cirkus, hvis det kan ske på en måde, der sikrer dyrene en acceptabel velfærd. Medlemmet udpeget efter indstilling fra Fødevareministeriet har ikke fundet, at ministeriet bør udtale sig om, hvorvidt det ud fra etiske overvejelser er acceptabelt at fremvise vilde dyr i cirkus.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at der i forhold til hold af visse dyr er en nær sammenhæng mellem sikkerhedsmæssige og dyrevelfærdsmæssige overvejelser jf. nedenfor under pkt. 4.2.3.

Dette gælder i forhold til elefanter, hvor det efter arbejdsgruppens opfattelse er afgørende, at dyrene kan opstaldes under forhold, der på en gang tilgodeser hensynet til publikums sikkerhed og til elefanternes velfærd.

Tre af arbejdsgruppens medlemmer (medlemmerne udpeget efter indstilling fra Det Dyreetiske Råd, Rådet vedrørende hold af særlige dyr og Dyrenes Beskyttelse) finder, at elefanter kun vil kunne holdes på en sikkerhedsmæssigt forsvarlig måde under turnéen, hvis de – når de ikke er i manegen – opstaldes i transportvognen. Da dette imidlertid ikke vil være dyrevelfærdsmæssigt acceptabelt, finder de pågældende medlemmer ikke, at elefanter er egnede til fremvisning i omreisende cirkus.

De tre medlemmer finder desuden ikke, at det i praksis er muligt at give elefanter og søløver passende forhold i den periode, hvor cirkus turnerer, idet det efter disse medlemmers opfattelse ikke er muligt at opstalde disse vilde dyr på en måde, der i tilstrækkelig grad tilgodeser dyrenes adfærdsmæssige behov. Disse medlemmer finder derfor, at hvis de nævnte vilde dyr skal kunne fremvises i cirkus, bør det alene ske i cirkus, der fremviser dyr fra et fast stade, jf. pkt. 4.2.4.

De øvrige medlemmer af arbejdsgruppen (arbejdsgruppens formand, Justitsministeriets medlem og medlemmerne udpeget efter indstilling fra Fødevareministeriet, Rigspolitiet, Cirkusdirektørforeningen og Foreningen af Forlystelsesparker i Danmark) anerkender, at hold og fremvisning af elefanter i cirkus er forbundet med en sikkerhedsrisiko. Det er imidlertid disse medlemmers vurdering, at risikoen for, at en elefant slipper ud og forvolder skade på publikum, er så begrænset, at den ikke i sig selv kan begrunde et forbud mod hold og fremvisning af elefanter i omrejsende cirkus.

For så vidt angår de dyrevelfærdsmæssige overvejelser, finder de øvrige medlemmer af arbejdsgruppen ikke, at der er videnskabeligt belæg for at antage, at elefanter og søløver ikke vil kunne sikres en acceptabel velfærd i cirkus, herunder i omrejsende cirkus. Disse medlemmer bemærker endvidere i den forbindelse, at det må antages, at den stimulering af dyrene i form af træning, optræden mv., der finder sted i cirkus, i et vist omfang kompenserer for, at dyrenes bevægelsesfrihed begrænses i den periode, hvor cirkus turnerer, jf. pkt. 4.2.4.

Som anført ovenfor er arbejdsgruppens medlemmer enige om, at hvis dyr, herunder vilde dyr, fremvises i cirkus, skal der fastsættes regler, der sikrer disse dyr en god velfærd.

Der er ikke i dag hjemmel i dyreværnsloven til, at justitsministeren kan fastsætte generelle regler om hold og fremvisning af dyr i cirkus. Arbejdsgruppen anbefaler derfor, at dyreværnsloven ændres, således at det gældende forbud mod at anvende vilde dyr ved forestillinger i cirkus erstattes af en bemyndigelsesbestemmelse, hvorefter justitsministeren kan fastsætte regler om hold og fremvisning af dyr i cirkus, jf. pkt. 4.3 nedenfor.

Arbejdsgruppen anbefaler endvidere, at der – samtidig med lovens vedtagelse – udstedes en bekendtgørelse, der fastsætter regler om, hvilke dyr der må holdes og fremvises i cirkus, samt regler om, under hvilke betingelser disse dyr må holdes og fremvises. Bekendtgørelsen bør indeholde generelle regler, der finder anvendelse i forhold til alle dyrearter og specifikke regler for opstaldning af de dyrearter, der oftest fremvises i cirkus i Danmark.

Arbejdsgruppen anbefaler, at reglerne for hold og fremvisning af dyr i cirkus mv. skal finde anvendelse i forhold til såvel omrejsende cirkus som cirkus med fast stade, herunder også forlystelsesparker, der fremviser levende dyr, der optræder for et publikum, jf. nedenfor under pkt. 4.4. Reglerne skal ikke finde anvendelse i forhold til zoologiske haver og dyreparker, idet disse fortsat skal være omfattet af reglerne i Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 1023 af 12. december 2002 om godkendelse af og tilsyn med zoologiske anlæg mv.

Arbejdsgruppen anbefaler, at der fastsættes regler om, at der skal være mulighed for fiksering til håndtering af cirkusdyr (f.eks. i forbindelse med den daglige pleje eller veterinær behandling), og at dyrene skal vænnes til den pågældende fikseringsform, jf. pkt. 4.5.2 nedenfor.

For så vidt angår transport af cirkusdyr anbefaler arbejdsgruppen, at der fastsættes regler, som svarer til de almindelige bestemmelser i artikel 3 i Rådets forordning nr. 1/2005 om beskyttelse af dyr

under transport og dermed forbundne aktiviteter (transportforordningen), jf. nedenfor under pkt. 4.5.3.

Arbejdsgruppen anbefaler endvidere, at der fastsættes regler om, at dyr skal trænes efter principper, der ikke tilsidesætter dyrenes velfærd, samt regler om, at dyrene ikke i forbindelse med træning og optræden må udsættes for øvelser, der udgør en belastning ud over, hvad det pågældende dyr fysisk og adfærdsmæssigt er egnet til at udføre, jf. pkt. 4.5.4.

Arbejdsgruppen anbefaler herudover, at der fastsættes regler om, at fremvisning af cirkusdyr kun må foregå i tilknytning til forestillingen. Dyrene må således ikke kunne udlånes fra cirkus til brug i eksempelvis reklamefremstød for lokale handlende, ligesom dyrene heller ikke må kunne bruges til at reklamere for cirkus andre steder end der, hvor dyrene er opstaldet, jf. pkt. 4.5.5.

Som anført ovenfor anbefaler arbejdsgruppen, at der fastsættes specifikke mindstekrav til opstaldningen af de dyrearter, der oftest fremvises i cirkus.

For så vidt angår *elefanter* anbefaler arbejdsgruppen, at der fastsættes regler for opstaldning i faste anlæg, dvs. typisk i vinterkvarteret. Arbejdsgruppen anbefaler således, at der fastsættes regler om, at loftshøjden i de stalde, hvor elefanter opstaldes, når cirkus ikke turnerer, skal være mindst 5 m. Det foreslås endvidere at der stilles krav om, at gulvarealet i de bokse, elefanterne opstaldes i, skal være mindst 80 m², og at den korteste side skal være mindst 8 m. Ved gruppeopstaldning skal gulvarealet være mindst 60 m² pr. elefant. Disse minimumskrav skal sikre, at elefanterne kan stå og ligge i deres naturlige stillinger, og at de har et tilstrækkeligt stort areal til rådighed til, at de kan udføre deres normale bevægelsesmønstre uden at komme til skade.

Arbejdsgruppen anbefaler endvidere, at der fastsættes regler om, at elefanter skal have adgang til fold. Folde, der er etableret i tilknytning til faste anlæg, bør have et areal på mindst 200 m², hvoraf den korteste side bør være mindst 10 m. Hvis en fold benyttes af mere end to elefanter på samme tid, anbefaler arbejdsgruppen, at foldens areal forøges med mindst 50 m² pr. dyr.

Arbejdsgruppen anbefaler herudover, at der fastsættes regler om, at elefanter i mindst 2 timer dagligt skal motioneres eller gives fri bevægelse på fold, medmindre veterinære eller vejrmæssige forhold taler imod dette.

Endvidere anbefales det, at der fastsættes regler om, at elefanter som udgangspunkt skal opstaldes i socialt harmoniske grupper.

Som anført ovenfor finder tre af arbejdsgruppens medlemmer (medlemmerne udpeget efter indstilling fra Det Dyreetiske Råd, Rådet vedrørende hold af særlige dyr, og Dyrenes Beskyttelse), at fremvisning af elefanter i cirkus kun bør ske i cirkus med fast stade. Disse medlemmer kan derfor ikke tilslutte sig, at der fastsættes regler om opstaldning af elefanter i omrejsende cirkus.

De øvrige medlemmer af arbejdsgruppen (arbejdsgruppens formand, Justitsministeriets medlem og medlemmerne udpeget efter indstilling fra Fødevareministeriet, Rigspolitiet, Cirkusdirektørforeningen og Foreningen af Forlystelsesparker i Danmark) finder, at elefanter fortsat skal kunne fremvises i omrejsende cirkus, og anbefaler på den baggrund, at der fastsættes krav til de midlertidige anlæg (transportvogne og midlertidige folde), hvor elefanterne opholder sig under turnéen.

Disse medlemmer anbefaler, at elefanter i den periode, hvor cirkus turnerer, skal overnatte i transportvogne, der har en loftshøjde på mindst 3,2 m samt et gulvareal på mindst 20 m². Ved opstilling af flere elefanter i samme transportvogn skal gulvarealet være så stort, at alle elefanter kan ligge ned samtidig.

Det anbefales endvidere, at der fastsættes regler om, at elefanter under turnéen skal have adgang til en fold med et areal på mindst 100 m², hvoraf den korteste side bør være mindst 10 m. Hvis folden benyttes af mere end to elefanter på samme tid, bør foldens areal forøges med mindst 50 m² pr. dyr. Kravet om, at elefanter i mindst 2 timer dagligt skal motioneres eller gives fri bevægelser på fold, skal også gælde under turnéen. Endvidere anbefales det, at der fastsættes regler om, at der – hvis vejret ikke tillader, at elefanterne lukkes ud på fold – skal etableres et staldtelt, der kan opvarmes.

For at minimere risikoen for, at elefanter kan forvolde skade, anbefaler de ovennævnte medlemmer af arbejdsgruppen, at der fastsættes regler om, at midlertidige elefantfolde, der opsættes under turnéen, skal være indhegnet af et el-hegn. Herudover bør der opsættes endnu et hegn, således at der etableres en sikkerhedszone mellem elefantfolden og det område, som publikum har adgang til.

Desuden anbefales det, at der fastsættes regler om, at elefanterne, når de under turnéen opholder sig uden for transportvognen, skal være under konstant opsyn af elefantpassere, der har kontrol over dyrene. Der skal altid være en mindst én elefantpasser til stede pr. dyr.

For så vidt angår arbejdsgruppens overvejelser vedrørende elefanter henvises til pkt. 4.6.1 nedenfor.

For så vidt angår *søløver*, er der i arbejdsgruppen enighed om, at de skal kunne fremvises i faste anlæg. Arbejdsgruppen anbefaler, at disse bassiner skal have et vandvolumen på mindst 200 m³ og en dybde på mindst 2 m.

Arbejdsgruppen anbefaler endvidere, at der stilles krav om, at søløver opstaldes i socialt harmoniske grupper. I bassiner af den ovennævnte størrelse vil der kunne opstaldes op til tre søløver. Hvis der opstaldes mere end tre søløver, skal bassinstørrelsen øges med 30 pct. pr. søløve.

Tre af arbejdsgruppens medlemmer (medlemmerne udpeget efter indstilling fra Det Dyreetiske Råd, Rådet vedrørende hold af særlige dyr og Dyrenes Beskyttelse) finder, at søløver – også under turnéen – skal have adgang til et bassin, der er dybt nok til, at de kan dykke, og stort nok til at de kan svømme frem og tilbage. Det vil efter disse medlemmers vurdering kræve et bassin med et rumfang

på mindst 100 m³. Da det ikke vil være praktisk muligt at fylde et bassin af en sådan størrelse, hver gang cirkus ankommer til et nyt sted, finder disse medlemmer ikke, at søløver er egnede til fremvisning i omrejsende cirkus.

Arbejdsgruppens øvrige medlemmer (arbejdsgruppens formand, Justitsministeriets medlem og medlemmerne udpeget efter indstilling fra Fødevareministeriet, Rigspolitiet, Cirkusdirektørforeningen og Foreningen af Forlystelsesparker i Danmark) finder, at der bør tages hensyn til, at søløvernes bassin, i den periode hvor cirkus turnerer, vil skulle fyldes, hver gang cirkus ankommer til et nyt sted, og det er derfor nødvendigt at bassinet har en størrelse, så det kan fyldes på relativt kort tid. Det vil derfor ikke være muligt at stille samme volumenkrav til de bassiner, der anvendes under turnéen, som til bassinerne i de faste anlæg.

På den baggrund anbefaler disse medlemmer, at der stilles krav om, at søløver under turnéen skal have adgang til et udendørs bassin, der er mindst 1,2 m dybt og har et rumfang på mindst 50 m³, samt et tørt opholdsområde på 25 m², der ligger i tilknytning til bassinet. Hvis der opstaldes mere end tre søløver, bør bassinstørrelsen forøges med 30 pct. pr. søløve. Bassinet skal være overdækket for at beskytte søløverne mod stærk sol, og det skal være tilgængeligt for søløverne senest 2 timer efter ankomsten til bestemmelsesstedet.

Disse medlemmer henviser desuden til, at der ikke foreligger videnskabelig dokumentation for, hvor meget plads der skal til for at sikre søløver i fangenskab en passende velfærd, og at de foreslåede mindstekrav til bassinstørrelser derfor ikke bør være så høje, at det reelt bliver umuligt for omrejsende cirkus at fremvise søløver.

For så vidt angår arbejdsgruppens overvejelser vedrørende søløver henvises til pkt. 4.6.2 nedenfor.

Hestelovens regler finder anvendelse på ethvert hestehold, og dermed også på *heste*, der holdes og fremvises i cirkus mv. Efter hestelovens § 1, stk. 3, kan justitsministeren dog i særlige tilfælde helt eller delvist undtage visse hestehold fra loven.

Det er arbejdsgruppens vurdering, at der som udgangspunkt bør gælde samme regler for hestehold i cirkus som for andre hestehold. For så vidt angår opstaldning af hestene i vinterkvarteret, finder arbejdsgruppen ikke, at der er grundlag for at overveje at dispensere fra en eller flere af hestelovens bestemmelser.

Arbejdsgruppen finder dog, at kravet i hestelovens § 6, stk. 1, hvorefter loftshøjden i stalden skal være mindst 2,60 m i frihøjde over eventuel strøelse, kan fraviges i den del af året, hvor cirkus turnerer. Arbejdsgruppen peger i den forbindelse på, at der i staldteltene vil være en naturlig ventilation, som ikke findes i staldbygninger, ligesom risikoen for, at hesten kan pådrage sig skader, må antages at være begrænset, når loftet udgøres af en teltdug.

Arbejdsgruppen finder endvidere, at arealkravet i hestelovens § 16, stk. 2, hvorefter hestene skal have adgang til en fold på mindst 800 m², kan fraviges i den del af året, hvor cirkus turnerer. Arbejdsgruppen har i den forbindelse lagt vægt på, at det på en række af de pladser, hvor cirkus i dag optræder, vil være umuligt at leve op til kravet om, at hestene skal have adgang til en fold på mindst 800 m². Arbejdsgruppen har endvidere lagt vægt på, at arealkravet er indført for at sikre, at hestene får den fornødne motion. Heste, der fremvises i cirkus, motioneres dagligt både i forbindelse med træning og under deres optræden i manegen, og arbejdsgruppen finder på den baggrund, at det er dyrevelfærdsmæssigt acceptabelt at fravige hestelovens krav til foldens størrelse i den periode, hvor cirkus turnerer.

Arbejdsgruppen anbefaler på den baggrund, at justitsministeren udnytter muligheden i hestelovens § 1, stk. 3, til efter ansøgning at meddele cirkus dispensation fra hestelovens krav til loftshøjde og foldstørrelse i den periode, hvor cirkus turnerer.

Arbejdsgruppen skal i den forbindelse bemærke, at hestelovens § 17, stk. 1, hvorefter hestene i mindst to timer fem dage om ugen skal motioneres eller gives fri bevægelse på fold, fortsat skal være opfyldt – også i den periode, hvor cirkus turnerer.

Endvidere anbefaler arbejdsgruppen, at der i bekendtgørelsen fastsættes regler om, at heste i cirkus skal opstaldes med kontakt til artsfæller.

For så vidt angår arbejdsgruppens overvejelser vedrørende heste henvises til pkt. 4.6.3 nedenfor

Arbejdsgruppen finder, at der er så mange lighedspunkter mellem *zebraer* og domesticerede heste, at hestelovens regler som udgangspunkt også bør finde anvendelse i forhold til zebraer. Det foreslås på den baggrund, at der fastsættes regler om, at hestelovens bestemmelser finder tilsvarende anvendelse i forhold til zebraer, der holdes og fremvises i cirkus, jf. nedenfor under pkt. 4.6.4.

Som anført ovenfor finder arbejdsgruppen, at der i forhold til cirkusheste bør være mulighed for at fravige hestelovens krav om loftshøjde og foldstørrelse i den periode, hvor cirkus turnerer. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at tilsvarende undtagelser bør gælde i forhold til zebraer i den periode, hvor cirkus turnerer.

Arbejdsgruppen anbefaler, at der fastsættes regler om, at loftshøjden i de anlæg, hvor der opstaldes *kameler* og *dromedarer*, skal være mindst 3 m, mens den i anlæg, hvor der opstaldes *lamaer*, skal være mindst 2,50 m.

Det foreslås endvidere, at gulvarealet i de bokse, som kameler og dromedarer opstaldes i, skal være mindst 20 m², og at den korteste side skal være mindst 4 m. Tilsvarende foreslås det, at gulvarealet i de bokse, som lamaer opstaldes i, skal være mindst 7 m², og at den korteste side skal være mindst 2,20 m. Kravene skal sikre, at dyrene kan stå og ligge i deres naturlige stillinger, og at de har et til-

strækkeligt stort areal til rådighed til, at de kan udføre deres normale bevægelsesmønstre uden at komme til skade. Ved gruppeopstaldning anbefaler arbejdsgruppen, at gulvarealet skal være mindst 15 m² pr. kamel eller dromedar og mindst 5 m² pr. lama.

Arbejdsgruppen anbefaler herudover, at der fastsættes regler om, at kameler, dromedarer og lamaer skal have adgang til en fold. Folde, der er etableret i tilknytning til faste anlæg, bør have et areal på mindst 150 m², hvoraf den korteste side bør være mindst 10 m, mens folde, der benyttes under turnéen, bør have et areal på mindst 100 m², hvoraf den korteste side bør være mindst 10 m. Hvis en fold benyttes af mere end fire dyr på samme tid, anbefaler arbejdsgruppen, at foldens areal forøges med mindst 50 m² pr. dyr.

Kameler og dromedarer er potentielt farlige dyr, og arbejdsgruppen anbefaler derfor, at der fastsættes regler om, at midlertidige folde, der anvendes af disse dyrearter under turnéen, skal være indhegnet af et el-hegn. Herudover bør der opsættes endnu et hegn, således at der etableres en sikkerhedszone mellem folden og det område, publikum har adgang til. Dette hegn bør placeres rundt om folden i en afstand af mindst 2 m fra elhegnet.

Endelig anbefaler arbejdsgruppen, at kameler, dromedarer og lamaer skal opstaldes i socialt harmoniske grupper.

For så vidt angår arbejdsgruppens overvejelser vedrørende kameler, lamaer og dromedarer henvises til pkt. 4.6.5 nedenfor

Arbejdsgruppen anbefaler, at kapitel 3 i Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 1466 af 12. december 2007 om erhvervsmæssig handel med og opdræt af hunde samt hundepensioner og hundeeinternater skal finde anvendelse i forhold til *hunde*, der holdes og fremvises i cirkus, jf. pkt. 4.6.6.

Arbejdsgruppen anbefaler, at der fastsættes regler om, at *flyvende fugle* skal opstaldes i volierer. Henset til forskellene mellem de enkelte fuglearter finder arbejdsgruppen imidlertid ikke, at det er muligt at fastsætte specifikke krav til volierens størrelse, men anbefaler, at volierer, hvor der opstaldes flyvende fugle, som udgangspunkt skal have en størrelse, der gør det muligt for fuglene at flyve frit. Kravet til volierens størrelse finder ikke anvendelse i forhold til større fugle, hvis disse motioneres dagligt ved fri flyvning.

Arbejdsgruppen anbefaler endvidere, at der fastsættes regler om indretning af volieren. Det foreslås således, at der fastsættes regler om, at bunden i volieren skal udgøres af et fast materiale, regler om at volieren skal være forsynet med siddepinde i forskellig tykkelse, der er placeret i forskellige niveauer samt regler om, at der skal være bademuligheder for fuglene. Hvis fuglene holdes i udendørs volierer, bør de endvidere have mulighed for at søge læ og skjul, og hvis de holdes i indendørs volierer, bør der være adgang til UV lys.

Arbejdsgruppen anbefaler også, at der fastsættes regler om størrelse og indretning af de bure, som fuglene transporteres i mellem forestillingerne. Det anbefales således, at større fugle, f.eks. papegøjer, transporteres enkeltvis i mindre bure med et rumfang, der gør det muligt for fuglene at sidde oprejst. Transportbure til flyvende fuglearter skal endvidere være forsynet med en siddepind.

Endelig anbefaler arbejdsgruppen, at der fastsættes regler om, at fugle skal holdes i socialt harmoniske grupper bestående af fugle af samme art.

For så vidt angår arbejdsgruppens overvejelser vedrørende flyvende fugle henvises til pkt. 4.6.7 nedenfor.

Tilsynet med overholdelsen af reglerne for hold og fremvisning af dyr i cirkus bør efter arbejdsgruppens vurdering placeres hos fødevareregionerne, som i forvejen fører kontrol med dyrevelfærd på en række andre områder. Henset til, at fødevareregionerne ikke nødvendigvis har den faglige ekspertise i forhold til alle de dyrearter, der holdes og fremvises i cirkus, skal fødevareregionerne kunne indhente sagkyndig bistand hos Rådet vedrørende hold af særlige dyr.

Arbejdsgruppen anbefaler endvidere, at der indføres en anmeldelsesordning, hvorefter cirkus, forlystelsesparker og lignende virksomheder, som er omfattet af reglerne om hold og fremvisning af dyr i cirkus mv., én gang årligt skal anmelde deres virksomhed til Fødevestyrelsen. Der henvises til pkt. 4.7.1 nedenfor.

Arbejdsgruppen anbefaler, at det skal være strafbart at overtræde visse af reglerne om hold og fremvisning af dyr i cirkus mv., herunder forbuddet mod hold og fremvisning af de dyrearter, der er omfattet af bilag 1 til bekendtgørelsen, og pligten for cirkus mv. til årligt at indgive anmeldelse til Fødevestyrelsen.

En række af bekendtgørelsens regler vil imidlertid være af en sådan karakter, at overtrædelse heraf ikke i sig selv bør være strafbar. Det vil f.eks. være tilfældet for visse af de generelle bestemmelser om opstaldning mv.

Arbejdsgruppen anbefaler således, at fødevareregionerne i tilfælde af, at de konstaterer en overtrædelse af reglerne om hold og fremvisning af dyr i cirkus, skal kunne give den ansvarlige for cirkusset et påbud om at rette op på de forhold, som ikke er i overensstemmelse med disse regler. Hvis den ansvarlige for cirkusset ikke efterkommer påbuddet inden for en frist, som fødevareregionen har fastsat, vil han eller hun kunne straffes herfor.

Arbejdsgruppen anbefaler endvidere, at der bliver adgang til at påklage fødevareregionernes påbud til Fødevestyrelsen. Af hensyn til hurtigst muligt at kunne sikre dyrenes velfærd anbefaler arbejdsgruppen, at en klage over et påbud som udgangspunkt ikke tillægges opsættende virkning.

Der henvises til pkt. 4.7.2 nedenfor.

2. Gældende ret

2.1. Dyreværnsloven

Dyreværnsloven (jf. lovbekendtgørelse nr. 1343 af 4. december 2007) indeholder generelle regler om behandlingen af dyr i Danmark. Loven har til formål at sikre dyr en ordentlig behandling, der tilgodeser såvel deres fysiologiske og sundhedsmæssige behov som deres adfærdsmæssige behov.

2.1.1. *Dyreværnslovens generelle krav til beskyttelse af dyr*

Dyreværnslovens §§ 1-3 fastsætter de helt grundlæggende krav til beskyttelse af dyr i Danmark, og alle de øvrige bestemmelser i dyreværnsloven skal læses i lyset af disse fundamentale bestemmelser.

Efter dyreværnslovens § 1 skal dyr behandles forsvarligt og beskyttes bedst muligt mod smerte, lidelse, angst, varigt men og væsentlig ulempe. De generelle krav i § 1 gælder for enhver, der kommer i kontakt med dyr.

Efter lovens § 2 skal enhver, der holder dyr, endvidere sørge for, at de behandles omsorgsfuldt, herunder at de huses, fodres, vandes og passes under hensyntagen til deres fysiologiske, adfærdsmæssige og sundhedsmæssige behov i overensstemmelse med anerkendte praktiske og videnskabelige erfaringer.

Denne bestemmelse retter sig til alle, der holder dyr – hvad enten dette sker i erhvervsmæssig sammenhæng eller under private forhold.

Henvisningen til dyrenes adfærdsmæssige behov indebærer, at det ikke er tilstrækkeligt at sikre sig, at et dyr ikke sulter eller tørster – der skal mere til end opfyldelse af dyrets mest basale fysiologiske behov. Visse dyr har eksempelvis et stort behov for at motionere eller for at have selskab, og disse behov vil også skulle tilgodeses i henhold til lovens § 2.

Det følger af § 2, at ethvert dyr skal behandles i overensstemmelse med de særlige behov, som dette dyr har. Det præcise indhold af omsorgspligten i § 2 afhænger dermed af en konkret vurdering af det enkelte dyr og dets situation, hvor meget plads og hvilke særlige omgivelser dyret har behov for, og hvor meget kontakt med mennesker eller andre dyr, der passer til det pågældende dyrs art, udvikling og tamhed.

Ifølge dyreværnslovens § 3, stk. 1, skal rum og arealer, hvor dyr holdes, indrettes på en sådan måde, at dyrenes behov tilgodeses. Herunder skal det sikres, at dyr har den fornødne bevægelsesfrihed, også under optagelse af foder og drikke og ved hvile. Dyr skal endvidere sikres mod vejr og vind i overensstemmelse med deres behov.

Med dyrets behov menes de behov, som er defineret i § 2, nemlig dyrets fysiologiske, adfærdsmæssige og sundhedsmæssige behov. Dyrs behov for bevægelsesfrihed er forskelligt og må vurderes i lyset af bl.a. dyrets art, alder, køn og tamhed samt antallet af dyr i det pågældende opholdsrum eller –areal.

Efter lovens § 3, stk. 2, skal dyrenes bevægelsesfrihed også sikres ved anvendelse af bindsel, tøj og lignende indretninger, både under indtagelse af foder og drikke og ved hvile.

Efter dyreværnslovens § 3, stk. 3, skal enhver, der holder dyr, endvidere sørge for, at dyret tilses mindst en gang om dagen. Dette gælder dog ikke fritgående dyr på græs eller lignende, som alene skal tilses jævnlige. Derudover følger det af § 3, stk. 4, at enhver, der erhvervsmæssigt holder dyr, skal sørge for, at dyreholdet tilses af en dyrlæge mindst én gang årligt.

2.1.2. Dyreværnslovens særlige regler om fremvisning af dyr

Ud over de generelle krav i dyreværnslovens §§ 1-3 indeholder loven mere detaljerede regler for forsvarlig behandling af dyr på visse områder, herunder bl.a. regler om fremvisning af dyr.

Efter dyreværnslovens § 17, stk. 1, må dyr således ikke dresseres eller bruges til fremvisning, cirkusforestillinger, filmoptagelser eller lignende, hvis dyret herved påføres væsentlig ulempe. Bestemmelsen omfatter alle dyr.

Ifølge dyreværnslovens § 17, stk. 2, 1. pkt., må vilde dyr ikke anvendes ved forestillinger i cirkus, varietéer og lignende virksomheder.

Forbuddet mod at anvende vilde dyr ved forestillinger i cirkus, varietéer og lignende virksomheder blev første gang indført ved § 6, stk. 2, i lov nr. 193 af 12. juni 1962 om ændring af lov om værn for dyr. Forbuddet er videreført i § 17, stk. 2, i den gældende dyreværnslov, jf. lov nr. 386 af 6. juni 1991.

Begrebet ”vilde dyr” er ikke defineret i loven.

Af forarbejderne til bestemmelsen fremgår, at forbuddet mod fremvisning af vilde dyr blev indført bl.a. på baggrund af en række henvendelser fra Foreningen til Dyrenes Beskyttelse, der var af den opfattelse, at dressur, fremvisning og transport af vilde dyr som f.eks. løver, tigre og bjørne var uforenelig med disse dyrs natur, jf. Folketingstidende 1961/62, tillæg A, sp. 638 (lovforslag L 115).

Dyreværnsudvalget har i den betænkning, der lå til grund for dyreværnsloven fra 1991, bl.a. anført, at afgrænsningen af, om et dyr er vildt i dyreværnslovens forstand, ikke bør drages ved, om der er tale om et rovdyr, men ved, om det vil være i overensstemmelse med dyrets natur at blive dresseret,

fremvist og transporteret. På den baggrund antager udvalget, at ethvert dyr, der ikke sædvanligvis holdes som husdyr i Danmark, samt visse dyr, der holdes som husdyr i Danmark, f.eks. ræve og hjorte, er omfattet af forbuddet, jf. betænkning nr. 1154/1988 s. 102.

Justitsministeren kan i medfør af § 17, stk. 4, meddele undtagelse fra forbuddet mod at anvende vilde dyr i cirkus, varieteer og lignende virksomheder, hvis det er ubetænkeligt.

Det fremgår af den kommenterede dyreværnslov⁴, at vurderingen af, om det vil være ubetænkeligt at dispensere fra forbuddet, skal inddrage såvel hensynet til de pågældende dyrs velfærd som hensynet til sikkerhedsmæssige overvejelser i forhold til de ansattes og publikums sikkerhed.

Justitsministeriet anmoder efter fast praksis Rådet vedrørende hold af særlige dyr om en udtalelse i sager om dispensation fra forbuddet mod anvendelse af vilde dyr i cirkusforestillinger mv., før ministeriet træffer afgørelse i sagen. Der henvises herom til pkt. 2.3 nedenfor.

Dyr må heller ikke fremvises i omrejsende menagerier, jf. dyreværnslovens § 17, stk. 2, 2. pkt. Forbuddet i § 17, stk. 2, 2. pkt., omfatter ikke kun vilde dyr, men *alle* dyr.

Efter dyreværnslovens § 17, stk. 3, 1. pkt., må zoologiske haver, dyreparker og lignende ikke oprettes uden tilladelse fra politidirektøren.

2.2. Administrative forskrifter udstedt med hjemmel i dyreværnsloven

Dyreværnsloven indeholder en række bestemmelser, der bemyndiger justitsministeren til administrativt at fastsætte nærmere angivne regler til beskyttelse af dyr.

2.2.1. Bekendtgørelse angående kontrol med rovdyr og visse større dyr

Justitsministeren kan i medfør af dyreværnslovens § 12, stk. 1, bl.a. fastsætte regler om transport af dyr og om behandling og beskyttelse af dyr i anden særlig retning.

Med hjemmel i den dagældende dyreværnslovs § 6, som svarer til § 12, stk. 1, i den gældende lov, har Justitsministeriet udstedt bekendtgørelse nr. 187 af 7. august 1936 angående kontrol med rovdyr og visse større dyr. Bekendtgørelsen er fortsat gældende, bortset fra bekendtgørelsens § 2, jf. overgangsreglen i den nugældende dyreværnslovs § 32, stk. 3.

Efter bekendtgørelsens § 1 skal indehavere af cirkus, menagerier, zoologiske haver, varieteer og andre forlystelsesetablissementer, restaurationshaver og lignende, hvis de agter at lade forevise rovdyr og større dyr, der holdes indelukket i bure eller lignende, forinden forevisningen finder sted,

⁴ Dyreværnsloven kommenteret af Dorit Borgaard, Cristina Angela Gulisano og Julie Gyldenløve Skovborg, 1. udgave 2007, side 341.

foretage anmeldelse til politiet herom. Endvidere skal de lokaler, bure mv., hvori dyrene agtes anbragt, godkendes af politiet.

For så vidt angår omrejsende cirkus og menagerier mv. meddeles godkendelsen af bure og lignende for et tidsrum af højst et år ad gangen af politiet på det sted, hvor etablissementet er hjemmehørende, eller for udenlandske etablissementers vedkommende af politiet på det sted, hvor dyrene første gang agtes forevist, jf. § 1. Godkendelsen skal indeholde angivelse af de godkendte bure mv., samt af, hvortil disse er godkendt. Såfremt dyrene agtes forevist i andre politikredse, skal godkendelsen påtegnes af det stedlige politi, før forevisningen begynder.

Ifølge bekendtgørelsens § 3 har politiet til enhver tid adgang til de lokaler og bure mv., hvori dyr er anbragt, og politiet kan, hvis det skønnes fornødent for at forhindre udbredelse af smitsomme sygdomme, påbyde de fornødne afspærrings-, rengørings- og desinfektionsforanstaltninger. Politiet kan endvidere påbyde sådanne foranstaltninger, der er fornødne for at sikre dyrene forsvarlig røgt og pleje.

2.2.2. Vejledning vedrørende ansøgninger om fremvisning af vilde dyr i cirkus mv.

Som anført ovenfor under pkt. 2.2 kan justitsministeren i medfør af dyreværnslovens § 17, stk. 4, meddele undtagelse fra forbuddet i § 17, stk. 2, 1. pkt., mod at anvende vilde dyr ved forestillinger i cirkus, varieteer og lignende virksomheder, hvis det er ubetænkeligt både i forhold til de pågældende dyrs velfærd og i forhold til de ansattes og publikums sikkerhed.

Justitsministeriet har med assistance fra Det Veterinære Sundhedsråd i 1999 udarbejdet vejledning nr. 178 af 15. november 1999 vedrørende ansøgninger om fremvisning af vilde dyr i cirkus m.v.

Formålet med vejledningen er at gøre det nemmere for potentielle ansøgere at vurdere, dels om det er nødvendigt at ansøge om dispensation i konkrete tilfælde, og dels om det på forhånd må anses for sandsynligt, at dispensationen ikke vil blive givet.

Som bilag til vejledningen om ansøgninger om fremvisning af vilde dyr i cirkus mv., er der optrykt tre lister, der skal betragtes som et vejledende udgangspunkt:

- En liste over dyrearter, der er omfattet af dyreværnslovens § 17, stk. 2, og hvor dispensation til fremvisning i almindelighed *ikke* kan forventes (den såkaldte negativ-liste, der omfatter bl.a. næsehorn, tapirer, flodheste, giraffer, sæler, hvaler, søkøer, løver, tigre, leoparder, geparder og bjørne m.fl.).
- En liste over dyrearter, der *ikke* er omfattet af dyreværnslovens § 17, stk. 2, og hvor fremvisning derfor ikke kræver dispensation fra Justitsministeriet (den såkaldte positiv-liste, der om-

fatter bl.a. tamme heste, svin, fugle (f.eks. høns), hunde og katte, kaniner, marsvin og farmede rævearter (husdyr) m.fl.).

- En liste over dyrearter, der er omfattet af dyreværnslovens § 17, stk. 2, og hvor dispensation kræver en konkret vurdering (omfatter bl.a. elefanter, vilde heste (herunder zebraer), stinkdyr, søløver, pelssæler, kvælerslanger og fugle mv.).

De tre lister er udarbejdet af Det Veterinære Sundhedsråd på baggrund af rådets erfaring med disse typer af sager.

En ansøgning til Justitsministeriet om dispensation efter dyreværnslovens § 17, stk. 4, jf. stk. 2, skal så vidt muligt indeholde oplysninger om følgende forhold:

- Dyreartens danske eller videnskabelige navn.
- Antallet af dyr, der indgår i forestillingen.
- Dyrenes køn.
- Dyrenes omtrentlige alder (eventuelt angivet som unger, ungdyr eller voksne dyr).
- Beskrivelse af de numre, som dyrene skal udføre, og træningen af dyrene.
- Engagementets varighed.
- Om dyrene skal optræde stationært eller på turné og i sidstnævnte tilfælde oplysning om omfanget af turnéen.
- En beskrivelse af dyrenes opstaldnings- og transportforhold, herunder størrelsen og indretningen af bure, bokse m.v., samt de særlige faciliteter, der er relevante (f.eks. vandbassin, installationer til ventilation, opvarmning eller afkøling).

Efter fast praksis anmoder Justitsministeriet Rådet vedrørende hold af særlige dyr om en udtalelse i sager om dispensation fra forbuddet mod anvendelse af vilde dyr i cirkusforestillinger mv., før ministeriet træffer afgørelse i sagen.

Rådet vedrørende hold af særlige dyr blev oprettet i 1999 ved lov nr. 80 af 9. februar 1999 om ændring af dyreværnsloven. Rådets opgave er at afgive udtalelser til landets politidirektører i forbindelse med sager om privates hold af farlige dyr mv., jf. dyreværnslovens § 10, sager om godkendelse af zoologiske anlæg mv., jf. dyreværnslovens § 17, og sager om tilladelser til erhvervsmæssig handel med dyr, jf. dyreværnslovens § 18. Rådet skal desuden efter anmodning rådgive justitsministeren i sager om hold af særlige dyr, herunder i forbindelse med fastsættelse af regler på området, jf. dyreværnslovens § 26 a.

Rådet består af en formand og to andre medlemmer. Formanden og medlemmerne skal være særligt sagkyndige vedrørende hold af de dyr, der er omfattet af dyreværnslovens §§ 10, 17 og 18.

Om Justitsministeriets dispensationspraksis i medfør af dyreværnslovens § 17, stk. 4, jf. stk. 2, henvises til pkt. 2.3 nedenfor.

2.3. Justitsministeriets dispensationspraksis (dyreværnslovens § 17, stk. 4)

I perioden fra 1993 til 2007 har Justitsministeriet i medfør af dyreværnslovens § 17, stk. 4, meddelt i alt 98 tilladelser og 9 afslag, hvoraf de 8 afslag angik dyr omfattet af negativ-listen.

I den nævnte periode har Justitsministeriet meddelt 57 tilladelser til fremvisning af elefanter. Tilladelserne omfatter både afrikanske og indiske elefanter. Justitsministeriet har i samme periode meddelt 16 tilladelser til fremvisning af søløver. Herudover er der meddelt tilladelse til fremvisning af rovfugle, pingviner, zebraer, kameler og slanger.

Som anført ovenfor i kapitel 1.2 foreslog Rådet vedrørende hold af særlige dyr i en udtalelse af 21. juli 2003, at der fremover ikke skulle gives dispensation fra forbuddet mod fremvisning af vilde dyr som f.eks. søløver og elefanter i cirkus. Rådet foreslog på den baggrund, at Justitsministeriets vejledning om ansøgninger om fremvisning af vilde dyr blev ændret i overensstemmelse med rådets anbefalinger.

Rådet vedrørende hold af særlige dyr har efterfølgende afgivet udtalelse i en række konkrete sager om dispensation fra forbuddet. Rådet har ikke fundet, at der er det fornødne retlige grundlag for at ændre praksis i disse sager, så længe Justitsministeriets vejledning for behandlingen af ansøgninger om dispensation fortsat er gældende.

I perioden fra 1993-2007 har Justitsministeriet i ét enkelt tilfælde meddelt afslag på en ansøgning om fremvisning af elefanter.

Sagen angik en fremvisning af 4 timers varighed af 4 afrikanske elefanter i et storcenter. Elefanterne, der var mellem 14 og 20 år, var hjemmehørende i Tyskland, og transporten skulle foregå med en 18 m lang lastbil, hvoraf 15,5 m ville være til rådighed for elefanterne. Det fremgik af ansøgningen bl.a., at publikum ville få mulighed for rideture på elefanterne.

Justitsministeriet anmodede Rådet vedrørende hold af særlige dyr om en udtalelse. Af rådets udtalelse fremgår, at der – henset til arrangementets form og karakter – efter rådets opfattelse ikke burde meddeles dispensation. Endvidere anførte rådet, at den omstændighed, at dyrene tilsyneladende skulle fragtes fra Tyskland og tilbage igen alene med henblik på nogle enkelte fremvisninger i et storcenter, i sig selv ville medføre en belastning for dyrene.

2.4. EU-retsakter

2.4.1. Rådets forordning om beskyttelse af vilde dyr og planter ved kontrol af handelen hermed

Rådet for Den Europæiske Union vedtog den 9. december 1996 forordning 338/97/EF om beskyttelse af vilde dyr og planter ved kontrol af handelen hermed, der implementerer den såkaldte CITES-konvention (Konventionen om international handel med udryddelsestruede dyr og planter). CITES-konventionen, som er nærmere omtalt under pkt. 2.5 nedenfor, blev tiltrådt af Danmark i 1977.

I forordningens artikel 3 og 5 er det fastsat, at import og eksport af dyrearter opført i appendiks 1 til CITES-konventionen kun er tilladt, hvis dyret ikke primært skal anvendes til kommercielle formål. Ifølge artikel 7 kan der dog gøres undtagelse til artikel 3 og 5, hvis dyrene er født og opdrættet i fangenskab.

Køb eller tilbud herom, anskaffelse i kommercielt øjemed, udstilling i kommercielt øjemed, anvendelse med kommerciel gevinst for øje og salg, opbevaring med henblik på salg, udbud til salg eller transport med henblik på salg af dyrearter opført i forordningens bilag A er forbudt. Ifølge artikel 8, stk. 3, kan der imidlertid gives dispensation fra stk. 1. Det gælder f.eks. i tilfælde, hvor dyret er indført i Fællesskabet i overensstemmelse med forordningen og skal anvendes til formål, der ikke skader den pågældende arts overlevelse, eller hvor dyret er født og opdrættet i fangenskab.

Europa-Kommissionen blev i spørgsmål E-1163/05 af 30. marts 2005 fra Chris Davies (medlem af Europa-Parlamentet) spurgt, om den overvejer at træffe retshåndhævende foranstaltninger i forbindelse med køb, brug og transport af cirkusdyr over for medlemsstater, der ikke overholder bl.a. Rådets forordning 338/97/EF om beskyttelse af vilde dyr. Kommissær Kyprianou har den 19. maj 2005 på vegne af Kommissionen oplyst, at beslutningen om, hvorvidt fremvisning af dyr skal forbydes, hører under medlemsstaternes eneansvar.

Rådet for Den Europæiske Union blev i spørgsmål E-4834/05 af 21. december 2005 fra Gay Mitchell (medlem af Europa-Parlamentet) spurgt, om Rådet vil overveje at drøfte et EU-forbud mod anvendelse af vilde dyr i cirkus.

Det fremgår af Rådets svar af 10. april 2006, at Fællesskabet og medlemslandene i henhold til protokollen om dyrebeskyttelse og dyrevelfærd, der ved Amsterdam-traktaten er knyttet som bilag til EF-traktaten, skal tage fuldt hensyn til dyrs velfærd ved fastlæggelsen og gennemførelsen af fællesskabspolitikken inden for landbrug, transport, det indre marked og forskning. Samtidig fastsættes det i samme protokol, at de skal respektere medlemsstaternes love og administrative bestemmelser samt deres skikke, navnlig med hensyn til religiøse ritualer, kulturelle traditioner og regionale skikke.

Efter Rådets opfattelse foreligger der ikke oplysninger om, at de forskellige nationale tilgange på området stiller sig hindrende i vejen for det indre marked eller andre i EF-traktaten nedfældede fæl-

lesskabsmålsætninger, og Fællesskabets handlemuligheder med hensyn til cirkus er derfor meget begrænsede.

Rådet konkluderer på den baggrund, at det fortsat er medlemsstaternes eneansvar at udstede forbud mod optrin med vilde dyr under sådanne forestillinger eller at fastlægge de vilkår for velfærd, der skal overholdes, for at sådanne forestillinger kan tillades.

2.4.2. Transportforordningen

Rådet for Den Europæiske Union vedtog den 22. december 2004 forordning nr. 1/2005 om beskyttelse af dyr under transport og dermed forbundne aktiviteter mv. (herefter transportforordningen). Forordningen trådte i kraft den 25. januar 2005 og havde virkning fra den 5. januar 2007.

Ifølge artikel 1 finder transportforordningen anvendelse på transport af levende hvirveldyr, som finder sted i Fællesskabet i forbindelse med økonomisk virksomhed.

Europa-Kommissionens generaldirektorat for sundhed og forbrugerbeskyttelse (DG SANCO) har imidlertid på et møde den 13. februar 2008 oplyst, at transportforordningen efter Kommissionens juridiske tjenestes opfattelse ikke finder anvendelse i forhold til cirkusdyr.

Kommissionen har i den forbindelse henvist til, at forordningen er udstedt med hjemmel i EF-Traktatens artikel 37 om den fælles landbrugspolitik. Forordningens anvendelsesområde må derfor fastsættes i lyset heraf, hvilket indebærer, at transport af cirkusdyr ikke anses for omfattet af reglerne i transportforordningen.

2.4.3. Kommissionens forordning om dyresundhedsmæssige betingelser for transport af cirkusdyr mellem medlemsstater

Europa-Kommissionens forordning (EF) nr. 1739/2005 af 21. oktober 2005 om dyresundhedsmæssige betingelser for transport af cirkusdyr mellem medlemsstater trådte i kraft den 11. november 2005 og havde virkning fra den 1. januar 2007.

Forordningen fastsætter de dyresundhedsmæssige betingelser, der gælder for transport af cirkusdyr mellem EU-medlemslandene.

Ifølge forordningen må et cirkus kun flyttes til et andet medlemsland, hvis myndighederne i det medlemsland, hvor det pågældende cirkus er retligt hjemmehørende, eller hvor det befinder sig, har registreret cirkusset og i den forbindelse bl.a. har udstedt en fortegnelse over dyr i cirkusset, en logbog, der indeholder en oversigt over de steder, cirkusset tidligere har besøgt, og dyrepas for samtlige cirkussets dyr.

Inden et cirkus begiver sig til et andet medlemsland, skal embedsdyrlægen bl.a. inspicere alle dyrene i cirkuset for at sikre, at de er klinisk sunde samt kontrollere, at oplysningerne i fortegnelsen og dyrepassene er opdaterede og komplette. Hvis alle betingelser herfor er opfyldt, angiver embedsdyrlægen, at cirkuset har tilladelse til at forlade stedet.

2.5. Internationale retsakter og retningslinjer

2.5.1. CITES-konventionen

Som anført ovenfor under pkt. 2.4.1 tiltrådte Danmark i 1977 den såkaldte CITES-konvention om international handel med udryddelsestruede dyr og planter.

Denne konvention, der omfatter ca. 30.000 dyre- og plantearter (heraf ca. 5.800 dyrearter), fastsætter forskellige grader af beskyttelse af de omfattede planter og dyr, afhængig af disses biologiske status og hvilken indflydelse handel kan få på denne status.

Der gælder ifølge konventionens artikel 2, stk. 4, som udgangspunkt et forbud mod handel med arter, som er stærkt udryddelsestruede. De stærkt udryddelsestruede arter fremgår af appendiks I til konventionen. Det drejer sig om ca. 1.000 arter af planter og dyr. Kun under ganske særlige omstændigheder kan der gives tilladelse til import eller eksport af disse arter.

For hovedparten af de arter, der er omfattet af konventionen, gælder det, at de ikke umiddelbart er udryddelsestruede, jf. appendiks II. De kan imidlertid hurtigt komme i fare for at blive det, hvis ikke den internationale handel kontrolleres nøje, og derfor kræves der for ind- og udførsel af disse arter særlige import- eller eksporttilladelser. Ved hjælp af dette særlige tilladelsessystem kan den internationale handel med hver enkelt art overvåges og reguleres. Hvis truslen mod en dyre- eller planteart vokser, skærpes handelsrestriktionerne. Bliver truslen tilstrækkelig stor, kommer arten på listen over stærkt udryddelsestruede arter, hvorved al handel bliver forbudt.

I Danmark gælder EU's lovgivning på området, jf. pkt. 2.4.1 ovenfor. EU-lovgivningen er strengere end konventionens minimumskrav, idet bl.a. også visse indenlandske transaktioner kræver tilladelse. Endvidere er flere arter omfattet af EU-lovgivningen end af CITES-konventionen.

Danmark er – på linje med de øvrige kontraherende stater – forpligtet til årligt at indsende rapporter over ind- og udførsler af dyr og planter. På baggrund af en vurdering af disse afrapporteringer afholdes hvert 2.-3. år en konference med deltagelse af de kontraherende stater, hvor der sker revision af ind- og udførselsbestemmelserne for en række arter. En tilsvarende vurdering og op- og nedregulering sker sideløbende inden for EU.

2.5.2. CITES retningslinjer for transport

I tilknytning til CITES-konventionen har de kontraherende parter fastsat retningslinjer for transport af vilde dyr. Der er tale om retningslinjer, der kun kan håndhæves i det omfang, dette fremgår af national ret.

CITES-retningslinjer udgør generelle normer for transport af levende dyr. Retningslinjerne er ind delt i to dele, hvoraf den ene henvender sig til transportøren, mens den anden henvender sig til de personer, som er direkte ansvarlige for at fremskaffe transportbeholderne og for forberedelsen af transporten. Denne sidste del indeholder 18 forskellige retningslinjer opdelt i dyrearter, herunder elefanter og havpattedyr (f.eks. sæler).

For så vidt angår elefanter fremgår det af retningslinjernes pkt. 3, at den container, hvori elefanten skal transporteres, skal være konstrueret af stærkt materiale, der ikke må have skarpe kanter eller fremspring på indersiden. Dimensionerne skal være således, at dyret ikke kan vende sig rundt. Gulvet skal være tremmegulv af en sådan art, at dyrets fødder ikke kan komme i klemme. Den øverste del af siderne og taget kan også bestå af tremmer, dog således at dyret ikke kan komme til skade. Containerens forreste ende skal være forsynet med tremmer, der kan flyttes ved fodring og vanding.

Containere til transport af havpattedyr, herunder sæler, skal være konstrueret af træ eller af et materiale med tilsvarende styrke. Der må ikke være skarpe kanter eller fremspring på indersiden. Gulvet skal være solidt, og loftet skal være af trådnat.

Det følger af § 11 i bekendtgørelse nr. 1729 af 21. december 2006 om beskyttelse af dyr under transport, at dyr, der er omfattet af CITES-konventionen, skal transporteres efter bestemmelserne i de seneste CITES-retningslinjer for transport og forberedelse til afsendelse af levende vilde dyr og planter.

Bekendtgørelsen om beskyttelse af dyr under transport supplerer Rådets forordning (EF) nr. 1/2005 af 22. december 2004 om beskyttelse af dyr under transport og dermed forbundne aktiviteter mv. (*transportforordningen*). Bekendtgørelsen har samme anvendelsesområde som transportforordningen, der som anført oven for under pkt. 2.5.3 ikke finder anvendelse ved transport af cirkusdyr.

Der er således ikke i dansk ret fastsat regler om, at CITES-retningslinjerne skal finde anvendelse i forhold til transport af cirkusdyr.

3. Fremmed ret

3.1. Indledning

En undersøgelse af retstilstanden i ni andre europæiske lande viser, at der i en række lande (Holland, Belgien, Storbritannien, Tyskland og Schweiz) under visse betingelser kan fremvises vilde dyr, uanset dyreart, i cirkus. I Norge gælder et generelt forbud mod fremvisning af dyr, som der dog kan dispenseres fra. I praksis meddeles der således dispensation til fremvisning af dyr, der holdes som husdyr i deres oprindelsesland, ligesom der også i enkelte tilfælde er meddelt dispensation til fremvisning af vilde dyr. I Sverige og Finland gælder et forbud mod fremvisning af visse vilde dyr, mens der i Østrig gælder et absolut forbud mod fremvisning af vilde dyr i cirkus.

3.2. Retstilstanden i andre europæiske lande

3.2.1. Norge

Landbruksdepartementet (Mattilsynet) har oplyst følgende om de norske regler om hold og fremvisning af vilde dyr i cirkus mv.:

Den norske dyreværnslov (lov nr. 73 af 20. december 1974 om dyrevern) indeholder i § 15 et generelt forbud mod fremvisning af dyr. Der kan dog i medfør af bestemmelsen meddeles dispensation fra dette forbud.

I Norge dispenseres fra det generelle fremvisningsforbud i dyreværnslovens § 15 med hensyn til dyr, der holdes som husdyr i deres oprindelsesland. Praksis har imidlertid ikke været fuldstændig konsekvent, idet der også er meddelt dispensation til fremvisning af bl.a. kænguru, søløve og afrikansk elefant.

Det norske Storting har i 2003 udarbejdet en såkaldt stortingsmelding (stortingsmelding nr. 12 (2002-2003) om dyrehold og dyrevelferd), der bl.a. omhandler hold af dyr i cirkus. Det anføres i stortingsmeldingen, at selv om cirkusdyr i højere grad end tidligere har adgang til at opholde sig uden for vogne og telte, når de er på turné, er det vanskeligt at sikre tilfredsstillende forhold for dyrene. Der peges i den forbindelse på, at det giver anledning til dyrevelfærdsmæssige overvejelser, at dyrene transporteres ofte, at de – særligt under transport – har begrænset bevægelsesfrihed, at der ofte konstateres stereotyp adfærd hos elefanter, og at der ingen kontrol er med træningen, der ofte forestås af udenlandske domptører. På den baggrund konkluderes, at dyrehold, som er baseret på så stor grad af transport af dyrene, er betænkeligt, særligt for store arter og arter med specielle adfærdsmæssige behov.

Det fremgår endvidere af stortingsmeldingen, at det norske landbrugsministerium vil udarbejde en positiv-liste over, hvilke dyrearter der må fremvises i cirkus. Hensigten med denne positivliste er at begrænse det antal arter, som i dag fremvises.

Landbrugsministeriet anmodede på den baggrund Vitenskabskomitéen for Mattrygghet om at udarbejde en vurdering af, hvorvidt forskellige dyrearter er egnede til at blive fremvist i cirkus. Vitenskabskomitéen blev i den forbindelse bl.a. anmodet om at undersøge, om det er muligt at opfylde dyrenes fysiologiske og mentale behov i forbindelse med fremvisning, opstaldning og transport.

Vitenskabskomitéens rapport, der blev fremlagt den 25. juni 2008, indeholder bl.a. komitéens vurdering af asiatiske elefanter samt kameler, dromedarer og lamaer.

Om elefanter anføres bl.a., at cirkuselefanter under turnéen opstaldes i transportvogne og herudover alene har adgang til et begrænset udeareal. Vitenskabskomitéen anfører i den forbindelse, at de arealer, som elefanterne har adgang til, er langt mindre end anbefalet af American Zoo Association (indendørs areal på mindst 37,2 m² og udendørs areal på mindst 167 m²). Komitéen anfører, at det ikke er klarlagt, hvordan denne begrænsede bevægelsesmulighed påvirker elefanternes generelle sundhedstilstand, men at flere undersøgelser viser, at frekvensen af stereotypier øges, når bevægelsesfriheden begrænses. Vitenskabskomitéen har alene udtalt sig om de dyrevelfærdsmæssige aspekter og har således ikke berørt de sikkerhedsmæssige aspekter ved hold af elefanter i omrejsende cirkus.

Om kameler, dromedarer og lamaer anfører komitéen bl.a., at der ikke findes dokumentation for, hvilke arealkrav der bør stilles ved opstaldning af kameler og dromedarer. Komitéen peger dog på, at det forhold, at dyrene kun i begrænset omfang søger fysisk kontakt med hinanden tilsiger, at de bør opstaldes på et areal af en vis størrelse. I praksis vil norske cirkus dog have vanskeligt ved at opfylde de arealkrav, der stilles i de svenske regler (for kameler og dromedarer 10 m² pr. dyr, dog altid mindst 15 m², og for lamaer og alpakaer 6 m² pr. dyr, dog altid mindst 9 m²).

3.2.2. Sverige

Jordbruksdepartementet har oplyst følgende om de svenske regler om hold og fremvisning af vilde dyr i cirkus mv.:

Ifølge § 17 i den svenske dyreværnslov (djurskyddslag, L 1, 1988:534) må dyr ikke trænes til eller anvendes ved konkurrencer på en måde, der påfører dem lidelse. Det samme gælder med hensyn til film- og tv-indspilninger mv. og forestillinger eller anden forevisning.

Bestemmelsen indeholder endvidere en bemyndigelse til regeringen til at fastsætte yderligere forskrifter. Med hjemmel heri har den svenske regering udstedt en forordning om dyrebeskyttelse (djurskyddsförordning, L 2, 1988:539).

Forordningen indeholder i §§ 35 og 36 regler om fremvisning af dyr i cirkus. Ifølge forordningens § 35 gælder et forbud mod offentlig fremvisning i cirkus af aber, rovdyr (undtagen tamhunde og tamkatte), sældyr (undtagen søløver), næsehorn, flodheste, hjortedyr (undtagen rener), giraffer, kænguruer, rovfugle, strudsefugle og krokodilledyr. Efter § 36 er det tilladt offentligt at fremvise andre dyr end dem, der omfattes af § 35, i cirkus.

Herudover har Djurskyddsmyndigheten den 9. november 2004 udstedt en forskrift om anvendelse af dyr ved film-, video- eller fjernsynsindspilning og forestillinger eller anden forevisning for offentligheden. Endvidere har Djurskyddsmyndigheten den 13. juni 2007 udstedt en forskrift og almene råd om cirkusdyr (DFS 2007:3), der indeholder mere detaljerede bestemmelser om dyrehold i cirkus mv.

Efter denne forskrift, der træder i kraft den 1. november 2007, er det bl.a. et krav, at virksomheden fører en række optegnelser, herunder turnéplan, en plan for træning af de dyr, som følger med cirkus, og en journal over samtlige dyr. Det fremgår endvidere, at dyrene dagligt skal have mulighed for at røre sig i indhegninger, volierer, bassiner eller ved gang (motion) i manegen. Derudover indeholder forskriftens kapitel 2 minimumsbestemmelser for hold af de enkelte dyrearter, herunder kameldyr, elefanter og søløver.

Ifølge forskriftens § 1, stk. 1, skal kameler og dromedarer have adgang til et areal på mindst 10 m² pr. dyr, dog altid mindst 15 m², mens lamaer og alpakaer skal have adgang til et areal på mindst 6 m² pr. dyr, dog altid mindst 9 m², jf. § 10, stk. 2.

Det følger af forskriftens § 15, at elefanter skal have adgang til et areal på mindst 50 m² pr. dyr, dog altid mindst 200 m². Ifølge § 16 skal elefanter holdes løsgående, og deres fødder skal tilses regelmæssigt, jf. § 17, og ifølge § 18 skal elefanterne bruses dagligt eller – ved varme vejrforhold over 25 °C – gives mulighed for at bade.

Med hensyn til søløver fremgår det af forskriftens § 20, at disse skal have deres behov for natrium tilfredsstillet, hvis de ikke holdes i saltvand. Der er ikke herudover fastsat regler om søløver.

3.2.3. Finland

Det finske Jord- og Skogbruksministerium har oplyst følgende om de finske regler om hold og fremvisning af vilde dyr i cirkus mv.:

Ifølge § 20 a i den finske dyreværnslov (djurskyddslag nr. 247 af 4. april 1996) kræver fremvisning af dyr i cirkus en tilladelse fra lensstyrelsen. For selve fremvisningen og dyreholdet i cirkus finder de almindelige bestemmelser i den finske dyreværnslov anvendelse.

Jord- og Skovbruksministeriet kan imidlertid med hjemmel i dyreværnsloven udstede forbud mod anvendelsen af visse dyrearter i cirkus. Denne bemyndigelse er udnyttet ved beslutning nr. 22 af 2.

august 1996 om anvendning av djur på cirkus og vid andra därmed jämförbara föreställningar, hvorefter der gælder et forbud mod fremvisning i cirkus af aber, rovdyr, vilde drøvtyggere, hovdyr, pungdyr, sældyr, elefanter, næsehorn, flodheste, rovfugle, strudsefugle og krokodiller. Tamkatte, søløver, ponyer, tamheste og æsler er undtaget fra forbuddet.

3.2.4. Holland

Det hollandske landbrugsministerium har oplyst følgende om de hollandske regler om hold og fremvisning af vilde dyr mv.:

I Holland gælder der ikke et forbud mod at fremvise vilde dyr i cirkus. Vilde dyr i cirkus er omfattet af de generelle regler om dyrebeskyttelse, der er indeholdt i den hollandske dyreværnslov (Animal Health and Welfare Act, 1992).

3.2.5. Belgien

The Federal Public Service (FPS), Health, Food Chain Safety and Environment, har oplyst følgende om de belgiske regler om hold og fremvisning af vilde dyr i cirkus mv.:

Med hjemmel i den belgiske dyreværnslov (Loi relative á la protection et au bien-être des animaux af 14. august 1986) er der den 2. september 2005 udstedt en bekendtgørelse, der særligt regulerer forholdene for cirkusdyr (arrête royal visant á garantir le bien-être des animaux utilisés dans les cirques ou les expositions itinérantes pour l’amusement du public).

Bekendtgørelsen, der trådte i kraft den 1. december 2005, indeholder en række minimumskrav til sikring af dyrevelfærden i omrejsende cirkus, herunder generelle krav til det enkelte cirkus om veterinær rådgivning, pasning, opstaldning, transport og opdræt af dyrene samt sikkerhed for publikum, personale og for dyrene.

Der gælder ikke et forbud mod fremvisning af nogen arter af vilde dyr i cirkus i Belgien. Det følger imidlertid af bekendtgørelsen, at kun dyr, som er født i fangenskab, må fremvises i cirkus.

Bekendtgørelsen indeholder bl.a. regler om, at dyrene i forbindelse med en optræden som minimum skal opholde sig det samme sted tre på hinanden følgende dage. Endvidere indeholder bekendtgørelsen regler om, at dyr i cirkus ikke må optræde på en måde, der strider mod deres naturlige adfærd, eller optræde med numre, som dyrene er trænet til ved hjælp af fysisk vold.

Udover disse generelle regler, der gælder for alle dyr, skal de omrejsende cirkus endvidere overholde en række minimumskrav, som bekendtgørelsen fastsætter for de enkelte dyrearter. Der er fastsat detaljerede minimumsregler for opstaldning og pladskrav for de mest almindelige cirkusdyr (pattedyr, fugle og reptiler samt domesticerede dyr).

Indtil udgangen af 2011 gælder en overgangsordning med særlige regler for opstaldning af en række vilde dyr (løver, tigre, jaguarer, leoparder, pumaer og elefanter). Fra den 1. januar 2012 skal disse dyr dog holdes i overensstemmelse med bekendtgørelsens almindelige regler for hold af de respektive dyrearter.

Det belgiske landbrugsministerium har i juli 2006 oplyst, at de krav, der fra 2012 vil komme til at gælde for opstaldning mv. af disse dyr, svarer til de krav, der gælder for zoologiske haver.

For så vidt angår *elefanter* følger det af bilag II til bekendtgørelsen, at disse skal have adgang til et udendørs areal på mindst 100 m² pr. dyr. Hver elefant skal endvidere have et individuelt indendørs areal på mindst 15 m², der har en bredde på ikke under 2,3 m. Det følger desuden af bilaget, at elefanter skal opholde sig i den udendørs indhegning mindst 4 timer om dagen, medmindre temperaturen er under 10°C.

Som anført ovenfor, vil hold af bl.a. elefanter i cirkus fra den 1. januar 2012 være undergivet skærpede krav. Det fremgår således af bilag III til bekendtgørelsen, at elefanter fra denne dato skal have adgang til et udendørs areal på mindst 1000 m². På dette areal kan der opstaldes op til tre elefanter, og arealet skal øges med 200 m² for hver yderligere elefant, der opstaldes. Det fremgår endvidere af bekendtgørelsen, at elefanter skal opstaldes sammen med en eller flere artsfæller, når de befinder sig på det udendørs areal. Elefanter skal endvidere have et indendørs areal på mindst 30 m² pr. dyr, ligesom de skal have permanent adgang til et opholdssted, hvor temperaturen aldrig er under 15°C. Elefanter skal endvidere have adgang til et bassin og adgang til at kunne bruse sig.

For så vidt angår *søløver* følger det af bekendtgørelsens bilag III, at disse skal opstaldes i flokke på mindst tre dyr og have adgang til et udendørs areal på mindst 100 m². For hver yderligere søløve, der opstaldes, skal arealet øges med 20 m². Det følger endvidere af bekendtgørelsen, at 80 pct. af arealet skal udgøres af et bassin, med en dybde på mindst 1,5 m. For hver yderligere søløve, der opstaldes, skal bassinets overfladeareal øges med 16 m². Efter bekendtgørelsen skal der endvidere være adgang til et separat bassin, hvor søløverne kan isoleres, hvis der er behov herfor.

3.2.6. Storbritannien

The Department for Environment, Food and Rural Affairs, Animal Welfare Division, har oplyst følgende om de britiske regler om hold og fremvisning af vilde dyr i cirkus mv.:

Cirkusdyr er i Storbritannien omfattet af den britiske dyreværnslov (Protection of Animals Act, 1911) og en generel forskrift om optrædende dyr (Performing Animals (Regulation) Act, 1925). Der er ingen begrænsninger med hensyn til dyrearter eller antallet af dyr, der kan anvendes i underholdningsøjemed. Der eksisterer en række brancheanbefalinger om træning, transport og pleje af optrædende dyr.

I juni 2006 blev der nedsat en arbejdsgruppe, der skulle vurdere transport- og opstaldningsforholdene for de ikke-domesticerede dyrearter.

Det fremgik af kommissoriet, at arbejdsgruppen skulle fremlægge og vurdere dokumentation for, hvilken effekt transport og opstaldning har på ikke-domesticerede dyr. Arbejdsgruppen skulle endvidere overveje, om de dyrevelfærdsstandarder, som gælder for zoologiske haver, bør overføres til omrejsende cirkus.

Arbejdsgruppen blev opdelt i to underarbejdsgrupper – én, der repræsenterende cirkus, og én, der repræsenterede dyrebeskyttelsesorganisationerne. Disse underarbejdsgrupper fremlagde den dokumentation, som de hver især havde indhentet, for et akademisk panel, der skulle vurdere dokumentationens videnskabelige værdi.

Det akademiske panel, hvis medlemmer var udpeget efter indstilling af de to underarbejdsgrupper, bestod af en række personer med forskningsmæssig og praktisk viden om vilde dyr, dyr i cirkus og zoo, og generelt om dyrs adfærd og velfærd.

Formanden for arbejdsgruppen afgav i oktober 2007 en rapport, fra hvilken følgende konklusioner kan fremhæves:

På trods af at antallet af ikke-domesticerede dyr, der fremvises i britiske cirkus, er begrænset (under 50), er der tale om et emne, der afføder en livlig debat samt en høj grad af offentlig og politisk interesse.

Det akademiske panel har imidlertid ikke fundet, at den videnskabelige dokumentation, som de er blevet præsenteret for, er tilstrækkeligt overbevisende og sammenhængende til at kunne begrunde en ændring af den gældende retstilstand. Det akademiske panel har således ikke fundet, at der er fremlagt dokumentation for, at velfærden for dyr i omrejsende cirkus er hverken bedre eller værre end hos andre dyr, der holdes i fangenskab.

Da der ikke foreligger tilstrækkelig videnskabelig dokumentation for, at omrejsende cirkus ikke kan leve op til de dyrevelfærds-mæssige krav i forhold til de vilde dyr, der i dag holdes i cirkus i Storbritannien, finder arbejdsgruppens formand ikke, at der er retligt grundlag for at fastsætte administrative regler, der helt eller delvist forbyder hold af vilde dyr i omrejsende cirkus.

Arbejdsgruppens formand konkluderer på den baggrund, at en beslutning om helt eller delvist at forbyde hold af vilde dyr i omrejsende cirkus vil være en rent politisk beslutning.

3.2.7. Tyskland

Forbundsministeriet for forbrugerbeskyttelse, ernæring og landbrug har oplyst følgende om de tyske regler om hold og fremvisning af vilde dyr i cirkus mv.:

I Tyskland gælder ifølge § 11 i den tyske dyreværnslov (Tierschutzgesetz af 25. maj 1998 med senere ændringer) et krav om tilladelse til erhvervsmæssig fremvisning af dyr, herunder fremvisning af vilde dyr i cirkus.

I bestemmelsen er der fastsat en række betingelser, der altid skal være opfyldt, før en tilladelse må gives. Den person, som er ansvarlig for virksomheden, skal i kraft af sin uddannelse eller sin hidtidige erhvervsmæssige eller øvrige omgang med dyr have det fornødne faglige kendskab og kvalifikationer. Desuden skal virksomhedens rum og indretninger muliggøre, at kravene i den tyske dyreværnslovs § 2 til ernæring, pleje og anbringelse kan opfyldes.

Det er de enkelte delstater, der giver tilladelse til at fremvise vilde dyr. Forbundsregeringen har til brug for behandlingen af disse sager udstedt vejledende retningslinjer (Leitlinien für die Haltung, Ausbildung und Nutzung von Tieren in Zirkusbetrieben oder ähnlichen Einrichtungen af 15. oktober 1990 med senere ændringer) om hold af dyr i cirkus eller lignende indretning. Retningslinjerne betragtes som en udfyldning af de generelle regler i den tyske dyreværnslov og har derfor stor betydning for fortolkningen af dyreværnslovens regler ved spørgsmål om en eventuel overtrædelse af dyreværnsloven.

Retningslinjerne er inddelt i en generel og speciel del. Den generelle del indeholder de overordnede retningslinjer for dyrehold i cirkus og opstiller krav til de faciliteter og områder, hvor dyrene opbevares, transport, ernæring, klima mv. Den generelle del indeholder endvidere et afsnit om opdragelse, uddannelse og træning af dyrene, herunder dressurmetoder.

Den specielle del er opdelt efter de enkelte dyrearter og indeholder – ud over biologiske oplysninger – meget detaljerede særregler, herunder krav til opstaldning, foder, pleje, uddannelse og beskæftigelse.

Forbundsregeringen skal i henhold til den tyske dyrebeskyttelseslov hvert andet år forelægge en beretning for forbundsdagen om dyrevelfærd. I rapporten vedrørende 2005 og 2006 er det bl.a. anført, at landbrugsministeriet har taget initiativ til etablering af et cirkusregister med henblik på beskyttelse af cirkusdyr.

3.2.8. Østrig

Den 1. januar 2005 trådte en ny føderal dyreværnslov i kraft i Østrig (Tierschutzgesetz, Bgbl nr. 118/2004). Dyreværnsloven indeholder en bestemmelse i § 27 om hold af dyr i cirkus og lignende indretninger, hvoraf det bl.a. fremgår, at vilde dyr ikke må holdes eller medvirke i cirkus.

Begrebet ”vilde dyr” defineres i lovens § 4 som alle dyr, der ikke er domesticerede dyr eller kæledyr. I bestemmelsen findes endvidere en nærmere opremsning af, hvilke dyrearter der anses for at være domesticerede arter eller kæledyr.

Til hold og medvirken af dyr i cirkus, som ikke er omfattet af forbuddet, kræves en tilladelse fra myndighederne.

3.2.9. Schweiz

Bundesamt für Veterinärwesen har oplyst følgende om de schweiziske regler om hold og fremvisning af vilde dyr mv.:

Der gælder ikke i Schweiz et forbud mod at fremvise vilde dyr i cirkus. Vilde dyr i cirkus er omfattet af de generelle regler om dyrebeskyttelse, som findes i den schweiziske dyreværnslov (Tierschutzgesetz af 9. maj 1978) og dyreværnsbekendtgørelsen (Tierschutzverordnung af 27. maj 1981).

Det følger af artikel 6 i den schweiziske dyreværnslov, at erhvervsmæssigt hold af vilde dyr (dvs. hvirveldyr, der hverken er husdyr eller avlsdyr) kræver tilladelse fra de kantonale myndigheder.

For at opnå tilladelse til hold af vilde dyr skal cirkus indgive en ansøgning til de kantonale myndigheder i det område, hvor cirkus har sit vinterkvarter. Ansøgningen skal angive formålet med dyreholdet, dyrenes art og antal, indhegningens størrelse og beskaffenhed samt personalets uddannelse.

Ifølge bekendtgørelsens artikel 42 skal areal, indhegning og indretning af dyrenes opholdssted være passende i forhold til dyrenes art og antal. Dyrene skal endvidere beskyttes mod vejr, forstyrrelser i forbindelse med besøgende, larm og forurening, og de skal regelmæssigt overvåges af en dyrlæge. Ansøgeren skal endvidere fremvise dyrepasserens kvalifikationsbevis eller på anden måde godtgøre, at den pågældende har det fornødne kendskab til hold af dyr.

En tilladelse til hold af vilde dyr i cirkus eller zoologisk have kan enten være generel, eller den kan begrænses til visse dyr. Af tilladelsen skal bl.a. fremgå, hvor mange dyrepassere med kvalifikationsbevis der mindst skal være ansat i det pågældende cirkus mv. Tilladelsen kan herudover stille betingelser for hold af dyrene, f.eks. i form af særlige krav til fodring, pleje og opstaldning.

Bundesamt für Veterinärwesen har i juli 2007 oplyst, at en ny dyreværnslov forventes at træde i kraft primo/medio 2008. Denne lov forventes at indebære en mindre skærpelse af kravene til hold af dyr.

3.3. Udenlandske anbefalinger

3.3.1. Code of Recommendations for the Welfare of Circus Animals and Information for Circus Operators

Skov- og Landbrugsministeriet på New Zealand har i november 1999 med hjemmel i den New Zealandske dyreværnslov udstedt en anbefaling vedrørende cirkusdyr.

Anbefalingen indeholder en række generelle bestemmelser vedrørende registrering af cirkus, fodring og vanding, indretninger under transport og på pladsen, dyrlægetilsyn, helbred, transport og kontrol. For alle forhold indeholder anbefalingen minimumskrav.

Anbefalingen indeholder endvidere særlige bestemmelser vedrørende aber, bavianer, løver og tigre, elefanter, bjørne, hunde, heste, kameler og øvrige dyr.

Det fremgår indledningsvis, at alle cirkusdyr bør optræde mindst tre gange om ugen. Hvis dette ikke kan lade sig gøre, bør et bur med en diameter på minimum 9 m opstilles, hvori dyrene kan motionere.

For så vidt angår elefanter fremgår det, at elefanter bør opstaldes i vindtætte indretninger under barske vejrforhold. Kæder skal være betrukket af f.eks. polyester, når de sættes rundt om benet, og kæderne skal smøres dagligt.

Det fremgår endvidere, at elefanter ikke bør stå på vådt underlag. Elefanter skal i øvrigt motioneres let det meste af dagen.

3.3.2. Queensland code of practice for the welfare of animals in circuses, 2003

The Department of Primary Industries har i 2003 udgivet The National Consultative Committee on Animal Welfare's anbefalinger om drift og kontrol af cirkus i Australien. Retningslinjerne indeholder bl.a. krav vedrørende transport, opstaldning, pasning, fremvisning og træning.

Retningslinjerne er opdelt i en række generelle krav og særlige krav vedrørende de enkelte dyrearter, herunder elefanter.

Det fremgår heraf bl.a., at elefanter ikke må kunne vende sig rundt under transporten. Elefanter må endvidere ikke stå bundet om dagen, undtagen i helt særlige situationer. Derfor skal alle cirkus kunne indhegne elefanter ved brug af elektrisk hegn. Det er dog tilladt at tøjre elefanterne om natten af sikkerhedsmæssige årsager. Elefanterne må kun tøjres omkring det ene ben, og tøjringen skal have en minimumslængde på 4 m. Det fremgår endvidere, at en eller to elefanter skal have et indelukke på mindst 600 m², og hver yderligere elefant skal have mindst 200 m². Bredden skal mindst være 10 m. Indhegningen skal give adgang til solskin, skygge, drikkevand og læ. Endvidere skal underlaget så vidt muligt være rent, drænet og blødt. Om natten skal elefanter have adgang til at søge læ.

Det fremgår endvidere, at elefanter skal opstaldes med andre elefanter. Hvis elefanterne ikke kan enes, skal de adskilles fysisk, men de skal altid kunne se hinanden. Elefanter skal desuden mentalt stimuleres, og mellem forestillingerne skal elefanterne tildeles holdbare genstande til at lege med.

Elefanter kan iføres seletøj under forestillingerne, hvis de skal trække eller bære noget. Endvidere må elefanter iføres hovedbeklædning, som skal fjernes, når elefanterne ikke optræder.

Elefanter skal tilses mindst en gang om ugen, og tåneglene skal holdes tilstrækkeligt korte.

Hvis elefanterne ikke har adgang til plejemateriale såsom vand, løs jord og store træer, skal deres hud bades og skrubbes en gang om dagen for at fjerne døde hudceller. Hvis temperaturen er under 15°C, må elefanterne kun børstes.

3.3.2. Forslag til regulering fra European Circus Association

European Circus Association (ECA) er en forening af cirkus, dyretræningsinstitutioner mv. fra 18 forskellige europæiske lande, der har til formål at beskytte og fremme cirkuskulturen i Europa.

ECA har i august 2007 udarbejdet et forslag til retningslinjer for hold mv. af dyr i cirkus, der kan tjene som model for lande, der ønsker at regulere forholdene for dyr i cirkus. Retningslinjerne skal sikre cirkusdyrenes velfærd samt de ansatte og publikums sikkerhed, og samtidig varetage hensynet til at bevare den kulturelle tradition, som cirkus er.

På den baggrund har ECA foreslået, at der fastsættes retningslinjer om sikkerheden i cirkus, herunder bl.a. regler, der skal hindre publikums uovervågede adgang til vilde dyr, regler om planer i tilfælde af løsslupne dyr, samt regler om ansvarsforsikring mv.

Med henblik på at sikre cirkusdyrs trivsel har ECA foreslået, at der fastsættes regler om, at det personale, der beskæftiger sig med dyrene, skal undervises i adfærden hos de dyr, de pågældende har med at gøre, således at personalet bliver i stand til at identificere tilfælde af dårlig trivsel hos dyrene. ECA har herudover foreslået, at der fastsættes regler om fodring og rengøring af burene samt regler om, at dyrene skal sikres den fornødne tand- og fodpleje. Endvidere skal dyrene have adgang til regelmæssig motion – også uden for deres optræden – f.eks. gennem daglig træning.

Med hensyn til opstaldningen foreslår ECA, at der fastsættes generelle retningslinjer om, at alle dyr skal have den fornødne adgang til at søge læ, sove, spise, træne, hvile og lege. Udendørs indhegninger skal opstilles straks cirkus ankommer til et nyt sted, og de skal være tilstrækkeligt stærke til at forhindre dyrene i at stikke af. Intet dyr må stå tøjret udendørs uden opsyn.

For så vidt angår træning foreslår ECA, at der fastsættes regler om, at dyrene kun må trænes af godkendte, professionelle trænere, der anvender anerkendte træningsmetoder, som er baseret på belønning.

Den anvendte træningsmetode må ikke medføre lidelse eller skade på dyrene på kort eller lang sigt, og det skal sikres, at dyrene fysiologisk er i stand til at udføre de øvelser, de pålægges. Der skal i den forbindelse tages særlige hensyn til unge eller gamle dyr. Det understreges endvidere, at det er af afgørende betydning for dyrene, at der løbende foretages små ændringer i de numre, de optræder med, således at dyrene stimuleres mentalt.

4. Arbejdsgruppens overvejelser

4.1. Grundlaget for arbejdsgruppens drøftelser

For at kunne sikre det bedst mulige grundlag for sine overvejelser har gruppen baseret sine drøftelser på en række forskellige kilder.

Arbejdsgruppens drøftelser har i videst muligt omfang taget udgangspunkt i eksisterende videnskabelige undersøgelser af velfærden hos cirkusdyr. Der foreligger imidlertid meget få undersøgelser af forholdene for dyr i cirkus, og den videnskabelige dokumentation af de velfærdsmæssige forhold for disse dyr er således relativt begrænset, hvilket bl.a. også er fremhævet i rapporten fra den britiske arbejdsgruppe, der er nævnt ovenfor under pkt. 3.2.6. Hertil kommer, at de videnskabelige undersøgelser, der findes, ofte har fokus på forhold, som kan være af begrænset relevans i en dansk sammenhæng. Som eksempel kan nævnes langvarig opbinding af elefanter, hvor det i dag i Danmark er normen, at elefanter i dagtimerne går frit rundt i en indhegning, når de ikke trænes, optræder eller bliver transporteret.

Arbejdsgruppen har endvidere inddraget udenlandske bøger og rapporter om hold af dyr i cirkus og i zoo. Disse er dog ofte i deres argumentation stærkt farvet af bestemte holdninger. Nogle gengiver talmateriale mv., men de fleste rapporter bygger hovedsageligt på anekdoter og personlige observationer snarere end systematiske videnskabelige undersøgelser.

Herudover har arbejdsgruppens drøftelser været baseret på medlemmernes egne iagttagelser ved fælles ekskursioner til København Zoo og Cirkus Arena samt til Cirkus Arenas vinterkvarter. Hertil kommer medlemmernes individuelle iagttagelser ved cirkusbesøg, fra zoologiske haver og fra arbejdet med dyr.

Endelig har drøftelserne også været baseret på medlemmernes generelle viden om, hvilke faktorer der kan reducere dyrs velfærd, og hvad der skal til for at sikre velfærden hos dyr, herunder om forskellige vilde dyrs velfærd i fangenskab og dyrenes muligheder for at tilpasse sig de forhold, de møder i en cirkussammenhæng.

Ved at kombinere disse kilder har arbejdsgruppen identificeret en række mulige problemområder, når det gælder om at sikre velfærden for dyr i cirkus.

4.2. Principielle overvejelser om hold og fremvisning af vilde dyr i cirkus

Arbejdsgruppens drøftelser af spørgsmålet om hold og fremvisning af dyr i cirkus har ikke kun drejet sig om dyrevelfærd, men har også berørt en række mere principielle problemstillinger, der knytter sig til hold og fremvisning af vilde dyr i cirkus.

4.2.1. Etiske overvejelser om hold og fremvisning af vilde dyr

Et væsentligt spørgsmål er, om man i det hele taget bør holde og fremvise vilde dyr i cirkus. Nogle vil således ud fra natur- eller miljømæssige overvejelser have den holdning, at det er principielt forkert at holde og dressere vilde dyr. De vil mene, at man som udgangspunkt kun må holde og bruge domesticerede dyr. Ved domesticerede dyr menes typisk dyr, der holdes af mennesker, og som ikke alene er tæmmet, men som via naturlig selektion eller i forbindelse med avl igennem et stort antal generationer er blevet genetisk tilpassede til at leve sammen med mennesker.

I den forbindelse kan det diskuteres, hvilken status den indiske elefant har. På den ene side har den indiske elefant været holdt af mennesker som husdyr i årtusinder. På den anden side adskiller elefanten sig på en række punkter fra de fleste andre husdyr, bl.a. fordi vilde elefanter indgår i avlen, og fordi der ikke foretages en selektiv avl af elefanter med henblik på eksempelvis at fremme bestemte typer adfærd.

Et andet argument, der kan fremføres imod fremvisning af dyr i cirkus, er, at formålet med fremvisningen først og fremmest er at underholde. Endvidere mener visse iagttagere, at cirkus ikke alene undlader at bidrage til et seriøst formidlingsarbejde, men – ved at fremvise dyr, der optræder i strid med den pågældende arts anatomi og adfærd – ligefrem bidrager til at fremme en respektløs holdning over for ikke blot vilde dyr, men dyr generelt, f.eks. ved at fremvise dyr, der optræder i strid med den pågældende arts anatomi og adfærd.

Fremvisningen af dyr i cirkus har ikke til formål at påvirke forholdene for de vildtlevende dyr og står dermed i kontrast til udviklingen inden for zoologiske haver, hvis virksomhed i vores del af verden i dag drives som et led i beskyttelsen af vilde dyr i deres naturlige omgivelser. Zoologiske haver skal i den forbindelse dels bidrage med avlsarbejde, som gør det muligt at opretholde sunde bestande af vilde dyr, som om nødvendigt kan genudsættes, dels bidrage med formidling om vilde dyrs forhold. Sammenholdt hermed kan fremvisning af dyr til underholdningsmæssige formål opfattes som et mindre seriøst formål.

Heroverfor kan det dog anføres, at cirkus – ud over det rent underholdningsmæssige aspekt – også kan have en formidlende funktion i forhold til den del af befolkningen, der ikke normalt går i zoologiske haver. Cirkus kan i forlængelse heraf lægge vægt på at informere publikum om de dyr, der fremvises.

Der er blandt arbejdsgruppens medlemmer to principielle holdninger til spørgsmålet om, hvorvidt der bør fremvises vilde dyr i cirkus:

Fem af arbejdsgruppens medlemmer (arbejdsgruppens formand, Justitsministeriets medlem samt medlemmerne udpeget efter indstilling fra Rigspolitiet, Cirkusdirektørforeningen og Foreningen af Forlystelsesparker i Danmark) har ikke principielle indvendinger mod fremvisning af vilde dyr i cirkus, hvis det kan ske på en måde, der sikrer dyrene en acceptabel velfærd.

Medlemmet udpeget efter indstilling fra Fødevareministeriet har ikke fundet, at ministeriet bør udtale sig om, hvorvidt det ud fra etiske overvejelser er acceptabelt at fremvise vilde dyr i cirkus.

Tre af arbejdsgruppens medlemmer (medlemmerne udpeget efter indstilling fra Det Dyreetiske Råd, Rådet vedrørende hold af særlige dyr og Dyrenes Beskyttelse) finder, at det ud fra en principiel, etisk betragtning er uacceptabelt at fremvise vilde dyr i cirkus. Disse medlemmer har dog samtidig anført, at hold af elefanter i cirkus må anses for mindre betænkeligt end hold af visse andre vilde dyr, herunder f.eks. søløver. Det skyldes, at der ikke er så stor forskel på de vilkår, som elefanter holdes under i cirkus, og de vilkår, som de holdes under som ”husdyr” i Asien.

Der er i arbejdsgruppen enighed om, at dyrenes optræden i cirkus ikke må foregå på en måde, hvor dyrene trænes til at gøre ting, der strider mod deres anatomi eller naturlige adfærd.

4.2.2. Signalværdien af arbejdsgruppens drøftelser

Nogle af arbejdsgruppens medlemmer har endvidere henledt opmærksomheden på, at arbejdsgruppens drøftelser sender et signal til resten af verden om, hvordan man i Danmark betragter fremvisning af dyr til underholdningsmæssige formål.

Disse medlemmer har i den forbindelse peget på, at der påhviler lande som Danmark et ansvar for ikke at fremme denne brug af dyr til underholdningsmæssige formål, navnlig set i lyset af de dyrevelfærdsmæssige problemer, der ofte ses i andre dele af verden.

Andre af arbejdsgruppens medlemmer har dog omvendt argumenteret for, at lande som Danmark kan være med til at pege på problemområder og sætte standarder for brug af dyr i cirkus mv. – en udvikling, der kan have en afsmittende effekt i andre lande.

4.2.3. Sikkerhedsmæssige overvejelser

Kommissoriet lægger ikke umiddelbart op til, at arbejdsgruppen skal overveje de sikkerhedsmæssige aspekter, der knytter sig til hold og fremvisning af dyr i cirkus. Det er imidlertid arbejdsgruppens opfattelse, at der for så vidt angår hold af elefanter er en nær forbindelse mellem sikkerhedsmæssige og dyrevelfærdsmæssige overvejelser.

Elefanter er – bl.a. på grund af deres størrelse og adfærd – potentielt meget farlige dyr, der kan udgøre en sikkerhedsrisiko for såvel cirkuspersonale som publikum, hvis dyrene kommer ud af kontrol.

Det er derfor efter arbejdsgruppens opfattelse afgørende, at elefanterne under turnéen opstaldes under forhold, der tilgodeser hensynet til navnlig publikums sikkerhed. Samtidig må det sikres, at disse sikkerhedsmæssige foranstaltninger ikke er af en sådan karakter, at de udgør et velfærdsmæssigt problem for elefanterne.

Tre af arbejdsgruppens medlemmer (medlemmerne udpeget efter indstilling fra Det Dyreetiske Råd, Rådet vedrørende hold af særlige dyr og Dyrenes Beskyttelse) finder, at hensynet til publikums sikkerhed indebærer, at det ikke vil være muligt at give elefanter adgang til ophold på fold under turnéen.

Disse medlemmer har peget på, at det ikke vil være praktisk muligt at opsætte et så stærkt værn omkring en midlertidig elefantfold, at det sikres, at elefanterne ikke kan undvige. Ifølge de pågældende medlemmer vil f.eks. et el-hegn ikke udgøre en tilstrækkelig hindring for en stresset eller opskræmt elefant, der ønsker at komme ud af folden.

Elefanter vil derfor efter disse medlemmers opfattelse kun kunne holdes på en sikkerhedsmæssigt forsvarlig måde under turnéen, hvis de – når de ikke er i manegen – opholder sig i de containere eller vogne, som de transporteres i. Da dette imidlertid ikke vil være dyrevelfærdsmæssigt acceptabelt, finder de pågældende medlemmer ikke, at elefanter er egnede til fremvisning i omrejsende cirkus.

Arbejdsgruppens medlem udpeget efter indstilling fra Dyrenes Beskyttelse har i forlængelse heraf anført, at elefanter kun bør holdes i ikke-permanente indhegninger, hvis de er under konstant opsyn af personale, der har kontrol over dyrene. Ifølge dette medlem er en effektiv kontrol med elefanterne betinget af, at der etableres et dominansforhold mellem passeren og elefanten. En sådan dominans opnås typisk ved anvendelse af metoder, som medlemmet ikke anser for dyrevelfærdsmæssigt forsvarlige. Hertil kommer, at hanelefanter anses for at være ukontrollerbare, når de er i musth.

De øvrige medlemmer af arbejdsgruppen (arbejdsgruppens formand, Justitsministeriets medlem samt medlemmerne udpeget efter indstilling fra Fødevareministeriet, Rigspolitiet, Cirkusdirektøren foreningen og Foreningen af Forlystelsesparker i Danmark) anerkender, at hold og fremvisning af elefanter i cirkus er forbundet med en sikkerhedsrisiko, og at denne risiko særligt gør sig gældende i forhold til hanelefanter.

De pågældende medlemmer er endvidere enige i, at det ikke vil være dyrevelfærdsmæssigt acceptabelt at lade elefanterne opholde sig fast i transportvognen, når de ikke er i manegen. Elefanter bør efter disse medlemmers opfattelse have adgang til en udendørs fold/indhegning, hvor de kan opholde sig en del af den tid, hvor de ikke optræder.

Det er imidlertid disse medlemmers vurdering, at risikoen for, at en elefant slipper ud af folden og forvolder personskaade, er så begrænset, at den ikke i sig selv kan begrunde et forbud mod hold og fremvisning af elefanter i omrejsende cirkus. Disse medlemmer bemærker, at det fremgår af en oversigt over dødsfald og personskaade forvoldt af elefanter siden midten af 1800-tallet⁵, at der kun er registreret ganske få tilfælde, hvor cirkuselefanter har forvoldt skade på publikum.

⁵ ”Elephant-inflicted injuries”, Verh.ber. Erkr. Zootiere (1992) 34, K. Benirschke og A. Roocroft

Disse medlemmer finder, at man – frem for at forbyde fremvisning af elefanter i omrejsende cirkus – bør stille krav om, at elefanterne opstaldes på en måde, der minimerer risikoen for, at de kan forvolde skade på publikum, samtidig med at hensynet til elefanternes velfærd tilgodeses. Dette vil f.eks. kunne ske ved, at der fastsættes regler om, at hver enkelt elefant, når den opholder sig uden for transportvognen, altid skal være under opsyn af mindst én elefantpasser, der har kontrol over den.

4.2.4. Dyrevelfærdsmæssige overvejelser

Med hensyn til de velfærdsmæssige overvejelser har arbejdsgruppen været opmærksom på den rapport, som en britisk arbejdsgruppe i oktober 2007 har afgivet om transport- og opstaldningsforholdene for vilde dyr i cirkus. Af rapporten fremgår bl.a., at det uafhængige akademiske panel, der skulle vurdere den fremlagte dokumentation vedrørende forholdene for dyr i cirkus, ikke fandt, at der var videnskabeligt belæg for at konkludere, at velfærden hos dyr i omrejsende cirkus skulle være værre eller bedre end hos andre dyr af samme arter, der holdes i anden fangenskab, f.eks. i zoologiske haver.

Arbejdsgruppens formand, Justitsministeriets medlem og medlemmerne udpeget efter indstilling fra Fødevareministeriet, Rigspolitiet, Cirkusdirektørforeningen og Foreningen af Forlystelsesparker i Danmark finder – bl.a. i lyset af konklusionerne i den nævnte britiske rapport – ikke, at der er grundlag for at antage, at elefanter, søløver og andre vilde dyr ikke vil kunne sikres en acceptabel velfærd i cirkus, herunder i omrejsende cirkus.

Disse medlemmer bemærker endvidere i den forbindelse, at det må antages, at den stimulering af dyrene i form af træning, optræden mv., der finder sted i cirkus, i et vist omfang kompenserer for, at dyrenes bevægelsesfrihed begrænses i den periode, hvor cirkus turnerer.

Arbejdsgruppens medlemmer udpeget efter indstilling fra Det Dyreetiske Råd, Rådet vedrørende hold af særlige dyr og Dyrenes Beskyttelse finder ikke, at det i praksis er muligt for et omrejsende cirkus at give visse vilde dyr passende forhold i den periode, cirkus turnerer, idet det efter disse medlemmers opfattelse ikke er muligt at opstalde disse dyr på en måde, der i tilstrækkelig grad tilgodeser dyrenes adfærdsmæssige behov.

Dette gælder særligt for søløver, idet der er meget langt fra den adfærd, som søløver udviser i naturen, til den adfærd, som de har mulighed for at udvise i et omrejsende cirkus, hvor de ofte kun har et bassin af en meget begrænset størrelse til rådighed.

For så vidt angår elefanter henvises til det, der er anført ovenfor under pkt. 4.2.3 om de sikkerhedsmæssige overvejelser.

Disse medlemmer finder herefter, at hvis de nævnte vilde dyr skal kunne fremvises i cirkus, bør det alene ske i cirkus med fast stade og ikke i omrejsende cirkus.

Alle arbejdsgruppens medlemmer er dog enige om, at hvis dyr fremvises i cirkus, skal der gennemføres regler, som bidrager til at sikre dyrenes velfærd.

4.3. Model for reguleringen af hold og fremvisning af dyr i cirkus

Den gældende dyreværnslov indeholder et generelt forbud mod hold og fremvisning af vilde dyr i cirkus kombineret med en mulighed for justitsministeren til – i konkrete sager – at dispensere fra dette forbud. Det er således ikke i dag hjemmel i dyreværnsloven til, at justitsministeren kan fastsætte generelle regler om hold og fremvisning af dyr i cirkus.

På den baggrund anbefaler arbejdsgruppen, at dyreværnsloven ændres, således at det gældende forbud mod at anvende vilde dyr ved forestillinger i cirkus erstattes af en bemyndigelsesbestemmelse, hvorefter justitsministeren kan fastsætte regler om hold og fremvisning af dyr i cirkus.

Arbejdsgruppen anbefaler endvidere, at der – samtidig med lovens vedtagelse – udstedes en bekendtgørelse, der fastsætter regler om, hvilke dyr der må holdes og fremvises i cirkus, samt regler om, under hvilke betingelser disse dyr må holdes og fremvises.

Der er i arbejdsgruppen enighed om, at der til bekendtgørelsen bør knyttes to bilag: En negativliste omfattende dyrearter, der ikke må holdes og fremvises i cirkus, og en positivliste omfattende dyrearter, som skal kunne fremvises i cirkus mv., hvis bekendtgørelsens generelle krav og de specifikke krav vedrørende den pågældende dyreart er opfyldt.

Arbejdsgruppens medlemmer er enige om, at negativlisten som minimum bør omfatte de dyrearter, hvor der i dag efter fast praksis meddeles afslag på tilladelse til fremvisning. Arbejdsgruppen bemærker i den forbindelse, at man ved udarbejdelse af negativlisten har taget udgangspunkt i de lister, der er optrykt som bilag til vejledning nr. 178 af 15. november 1999 vedrørende ansøgninger om fremvisning af vilde dyr i cirkus mv. Arbejdsgruppen har således ikke forholdt sig specifikt til spørgsmålet om, hvorvidt dyr, der ikke optræder på de gældende lister, bør optages på negativlisten.

Arbejdsgruppen er endvidere enig om, at positivlisten skal omfatte domesticerede dyrearter og visse af de vilde dyr, i forhold til hvilke Justitsministeriet i dag – efter en konkret vurdering – kan meddele dispensation fra dyreværnslovens forbud mod fremvisning af vilde dyr.

Som anført ovenfor under pkt. 4.2.3 og 4.2.4 finder tre af arbejdsgruppens medlemmer (medlemmerne udpeget efter indstilling fra Det Dyreetiske Råd, Rådet vedrørende hold af særlige dyr og Dyrenes Beskyttelse), at hold og fremvisning af særligt søløver og elefanter i cirkus mv. giver anledning til problemer af bl.a. dyrevelfærdsmæssig karakter. Disse medlemmer finder derfor, at søløver og elefanter bør omfattes af negativlisten.

Arbejdsgruppens øvrige medlemmer(arbejdsgruppens formand, Justitsministeriets medlem samt medlemmerne udpeget efter indstilling fra Fødevarerministeriet, Rigspolitiet, Cirkusdirektørforenin-

gen og Foreningen af Forlystelsesparker i Danmark) finder ikke, at der er noget til hinder for, at elefanter og søløver kan holdes og fremvises på en dyrevelfærdsmæssigt forsvarlig måde. Disse medlemmer anbefaler derfor, at elefanter og søløver omfattes af positivlisten, således at de fortsat vil kunne fremvises i cirkus, såfremt bekendtgørelsens regler er opfyldt. .

4.4. Anvendelsesområdet for regler om hold og fremvisning af dyr i cirkus mv.

Som anført ovenfor under pkt. 4.2.1 finder nogle af arbejdsgruppens medlemmer (medlemmerne udpeget efter indstilling fra Det Dyreetiske Råd, Rådet vedrørende hold af særlige dyr og Dyrenes Beskyttelse) at det ud fra etiske overvejelser er uacceptabelt at fremvise vilde dyr i cirkus. Der er dog i arbejdsgruppen enighed om, at hvis dyr, herunder vilde dyr, fremvises i cirkus, skal der fastsættes regler, der sikrer disse dyr en god velfærd.

Arbejdsgruppen har på den baggrund overvejet, hvordan anvendelsesområdet for sådanne regler skal afgrænses, og har i den forbindelse overvejet, i hvilke sammenhænge det fremover skal være tilladt at fremvise levende, vilde dyr, der optræder for et publikum.

Der er i arbejdsgruppen enighed om, at reglerne for hold og fremvisning af dyr i cirkus mv. ikke skal finde anvendelse i forhold til zoologiske haver og dyreparker, idet disse fortsat skal være omfattet af Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 1023 af 12. december 2002 om godkendelse af og tilsyn med zoologiske anlæg mv. (zoo-bekendtgørelsen).

Der er endvidere enighed om, at reglerne skal finde anvendelse i forhold til omrejsende cirkus og cirkus med fast stade, herunder også forlystelsesparker, der fremviser levende dyr, der optræder for et publikum. Reglerne vil således eksempelvis omfatte sommerlande, der fremviser søløver (søløve-shows), og ørneparker, der viser optrædere med rovfugle.

Som anført ovenfor under pkt. 4.2.4 finder tre af arbejdsgruppens medlemmer (medlemmer udpeget efter indstilling fra Det Dyreetiske Råd, Rådet vedrørende hold af særlige dyr og Dyrenes Beskyttelse) ikke, at det i praksis er muligt for et omrejsende cirkus at give visse vilde dyr passende forhold i den periode, cirkus turnerer. Disse medlemmer er derfor af den opfattelse, at fremvisning af elefanter og søløver i cirkus kun bør ske i cirkus med fast stade, og kan på den baggrund ikke tilslutte sig, at der fastsættes regler om opstaldning af disse dyr i omrejsende cirkus.

4.5. Generelle betingelser for hold og fremvisning af dyr i cirkus

4.5.1. Belastning eller stimulering

Når velfærden for dyr i cirkus skal vurderes, er det vigtigt at inddrage alle aspekter for at få et samlet billede, dvs. både opstaldning, transport, træning og optræden. Det er f.eks. vigtigt, at dyr stimuleres. Selv om opstaldningen ikke giver de store mentale udfordringer, stimuleres dyrene ved træning og optræden samt ved at blive transporteret til nye steder, med nye dufte og indtryk. Tilsvaren-

de kan der i et vist omfang kompenseres for begrænsede fysiske rammer ved, at dyrene gives mulighed for at røre sig uden for opstaldningsarealet f.eks. i forbindelse med træning og optræden.

Samtidig er det vigtigt for dyr, at der er en vis grad af stabilitet, f.eks. at opstaldningsforholdene er kendte, at det er de samme dyr og personer, som dyret omgås, og at rutinerne omkring dyret er nogenlunde forudsigelige.

De aspekter, der kan udgøre en risiko for velfærden, er således til en vis grad de samme, som kan være med til at berige dyrenes liv. Det afgørende for, om dyrene belastes eller stimuleres, og i hvor høj grad stimulation på ét område kan kompensere for mangler på et andet, er, hvordan de enkelte forhold er i praksis, og hvilken balance der er mellem dem.

4.5.2. Opstaldning

Som anført ovenfor under afsnit 4.1 har arbejdsgruppen været på fælles ekskursioner til København Zoo, Cirkus Arena samt Cirkus Arenas vinterkvarter for at besigtige opstaldningsforholdene for en række af de dyr, der almindeligvis holdes og fremvises i cirkus.

4.5.2.1. Arbejdsgruppens iagttagelser vedrørende opstaldning

Forholdene for dyrene, når cirkus i sommerhalvåret er på turné, afhænger af, hvilken dyreart der er tale om.

Mindre dyr, som f.eks. fugle, holdes i bure, mens større dyr, som f.eks. hunde, i hvert fald noget af tiden kan være i en løbegård. Til store dyr som f.eks. heste, kameler, elefanter og søløver opføres typisk et midlertidigt staldanlæg (med bassin for søløvernes vedkommende), eventuelt med en kombination af ophold om natten i transportvogne og ophold om dagen på en indhegnet mark eller lignende.

Pladsforholdene på transportvogne og i staldanlæg er begrænsede, mens udearealer til ophold om dagen varierer efter lokalitet. Dyrene er typisk ude af anlæggene mindst én gang om dagen i forbindelse med træning eller optræden.

Om vinteren kan dyrene enten optræde med cirkus andre steder i verden, eller de kan være opstaldet i såkaldte vinterkvarterer.

Arbejdsgruppen har som anført ovenfor besøgt Cirkus Arenas vinterkvarter, hvor der bl.a. opstaldes elefanter, søløver, dromedarer, zebraer og heste. Arbejdsgruppen bemærker, at opstaldningsforholdene i det besøgte vinterkvarter – der er det eneste af sin art i Danmark – er af en meget høj standard, og ikke nødvendigvis repræsentative for de forhold, som cirkusdyr i almindelighed opstaldes under om vinteren.

Elefanterne er opstaldet i et særligt indrettet staldområde for elefanter i en isoleret, opvarmet hal, hvor der er indrettet tre store bokse, hver på 8 x 10 m, hvori der er etableret afløb. De tre afrikanske elefanter, der er opstaldet i staldområdet, kan frit bevæge sig mellem de tre bokse, der dog kan lukkes af til tre individuelle bokse, når der er behov herfor, eksempelvis om natten. I sommerhalvåret har elefanterne mulighed for at komme på fold på de omkringliggende marker, når vejrforholdene tillader det. Det er endvidere planlagt at etablere en egentlig udendørs elefantgård i forlængelse af den hal, hvor elefanterne er opstaldet.

I den samme hal er der endvidere indrettet to indhegninger, hvor der er opstaldet henholdsvis dromedarer og alpakaer. Disse dyr har adgang til fold i dagtimerne, når vejrforholdene tillader det.

Søløverne er opstaldet i et bassin på 12 x 18 m, der indeholder ca. 500.000 liter vand. Der var ved arbejdsgruppens besøg opstaldet fem patagoniske søløver i bassinet. Fra bassinet, der også bruges til træning og fremvisning af søløverne, har dyrene adgang til et mindre bassin, der er afskærmet fra publikum. Søløverne trænes to timer dagligt og deltager i shows 3 gange dagligt i weekender og skoleferier.

Heste og zebraer er opstaldet i bokse i en isoleret hal. Hestene er opstaldet enkeltvis, mens zebraerne er opstaldet sammen i en større gruppe. Såvel heste som zebraer trænes og motioneres dagligt, og de har adgang til fold dagligt, når vejrforholdene tillader det.

4.5.2.2 Arbejdsgruppens overvejelser vedrørende krav til opstaldning

Ved opstaldning er tre faktorer særligt vigtige for dyrenes velfærd: Pladsforhold, miljøberigelse og social kontakt.

Forskning i dyrs velfærd har demonstreret, at for pladsforhold og miljøberigelse gælder, at når man når ud over et vist minimumsareal, så er arealets størrelse typisk mindre vigtigt i forhold til arealets indretning. Det er til gengæld afgørende, at dyret stimuleres tilstrækkeligt, enten gennem den måde arealet er indrettet på, eller ved anden form for aktivering.

Med hensyn til den sociale kontakt er det vigtigt for dyr af sociale arter, at de ikke holdes enkeltvis. Omvendt kan det – for dyr af solitære arter – udgøre en stressfaktor at være for tæt på andre dyr.

I omrejsende cirkus vil opholdsarealerne en del af tiden være små. Til gengæld aktiveres og stimuleres dyrene dagligt gennem træning og optræden. De dyr, der bruges i cirkus, er typisk af sociale arter, og som oftest holdes der mere end ét individ af samme art.

Som anført ovenfor under pkt. 2.1.1 følger det af dyreværnslovens § 3, stk. 1, sammenholdt med § 2, at rum og arealer, hvor dyr holdes, skal indrettes på en sådan måde, at dyrenes fysiologiske, adfærdsmæssige og sundhedsmæssige behov tilgodeses.

Dyrs behov for bevægelsesfrihed er forskelligt og må vurderes i lyset af bl.a. dyrets art, alder, køn og tamhed. Det er således vanskeligt at fastsætte præcise krav til størrelsen og indretningen af de arealer og opholdsrum i cirkus, hvor dyrene opstaldes.

Arbejdsgruppen anbefaler på den baggrund, at der fastsættes regler om mindstekrav for opstaldning af de dyrearter, der oftest fremvises i cirkus i Danmark, jf. nedenfor under pkt. 4.5.

Arbejdsgruppen anbefaler endvidere, at der skal være mulighed for fiksering til håndtering (f.eks. i forbindelse med daglig pleje eller veterinær behandling), og dyrene skal vænnes til den pågældende fikseringsform.

4.5.3. Transport

I den periode, hvor cirkus turnerer (sommerhalvåret), transporteres dyrene typisk flere gange om ugen.

Adskillige undersøgelser har vist, at transport af dyr i landbrugssammenhæng er stressende. Der er flere forhold, som gør, at landbrugsdyr stresses af at blive transporteret. Der er f.eks. typisk tale om dyr, der aldrig eller kun få gange har været transporteret før. Dertil kommer, at de pågældende dyr fjernes fra deres kendte omgivelser og ved på- og aflæsning samt under transporten udsættes for bevægelser, som de ikke er vant til. I landbrugssammenhæng kan de fysiske forhold under transporten tillige bidrage til at reducere dyrenes velfærd, f.eks. ved transporter med en høj belægningsgrad.

Situationen adskiller sig derved på flere måder fra transport af cirkusdyr. Disse dyr er typisk tilvænnet transporten, fra de er små, og de transporteres i vante omgivelser (for manges vedkommende deres opholdsareal), der typisk er indrettet til i højere grad at tilgodesø dyrenes behov end materiel til transport af landbrugsdyr.

Det forhold, at et dyr er vant til noget, kan være afgørende i forhold til, hvor stressende en situation er for dyret – i dette tilfælde at de er bekendte med transportfaciliteterne og de andre dyr, som de transporteres sammen med, procedurerne omkring transporten og transporten i sig selv (f.eks. bevægelser under kørsel). Der er derfor grund til at antage, at cirkusdyr normalt stresses mindre ved transport end landbrugsdyr, der ikke er vant til at blive transporteret. Dermed er det dog ikke sagt, at transport ikke kan udgøre en belastning for cirkusdyr.

Som anført ovenfor under pkt. 2.5.2 finder Rådets forordning nr. 1/2005 om beskyttelse af dyr under transport og dermed forbundne aktiviteter (transportforordningen) ikke anvendelse i forhold til cirkusdyr.

Forordningen er således ikke til hinder for, at der fastsættes regler, der regulerer cirkusdyrs forhold under transporten, herunder i form af krav til indretning af transportmidlerne.

Arbejdsgruppen finder, at regler svarende til de almindelige bestemmelser i transportforordningens artikel 3 bør finde anvendelse i forhold til transport af cirkusdyr.

Arbejdsgruppen anbefaler på den baggrund, at der fastsættes regler om,

- at dyr ikke må transporteres under sådanne forhold, at de kan komme til skade eller blive påført unødigt lidelse,
- at transporttiden skal være så kort som mulig, og det skal sikres, at dyrenes behov opfyldes under transporten,
- at dyrene skal være egnede til den planlagte transport,
- at transportmidlerne skal være udformet og indrettet samt vedligeholdes og anvendes på en sådan måde, at dyrene ikke kommer til skade eller påføres lidelser, og sådan at dyrenes sikkerhed tilgodeses,
- at på- og aflæsningsfaciliteterne skal være udformet og indrettet samt vedligeholdes og anvendes på en sådan måde, at dyrene ikke kommer til skade eller påføres lidelser, og sådan at dyrenes sikkerhed tilgodeses,
- at dyrene i forbindelse med transporten skal håndteres af personale, der er egnet til dette og udfører deres arbejde uden anvendelse af vold eller andre metoder, der kan påføre dyrene unødigt frygt, skader eller lidelser,
- at transporten skal gennemføres uden forsinkelser og dyrenes velbefindende løbende kontrolleres og sikres,
- at dyrene skal råde over et gulvareal og en ståhøjde, som er passende i forhold til deres størrelse og den planlagte transport, og
- at dyrene med passende mellemrum skal tilbydes vand, foder og hvile af en kvalitet og i mængder, som er passende for deres art og størrelse.

Arbejdsgruppen har endvidere overvejet muligheden for at opstalde dyrene et givent sted i en længere periode, og hver dag transportere dem til det sted, hvor aftenens forestilling skal finde sted.

En sådan ordning vil sikre dyrene bedre opstaldningsforhold under turnéen, men vil samtidig indebære en betragtelig forøgelse af den tid, dyrene er under transport. Arbejdsgruppen har på den bag-

grund ikke fundet grundlag for at anbefale, at der fastsættes regler om, at dyrene skal opstaldes et fast sted.

4.5.4. Træning

Overordnet set kan træningsmetoder opdeles i dem, der former en bestemt adfærd ved hjælp af straf og dem, der bruger belønning. Inden for hver af disse grupper findes en række forskellige teknikker, der i større eller mindre grad kan gøre brug af redskaber eller andre hjælpemidler.

Nogle træningsmetoder kan være problematiske set fra et dyrevelfærdssynspunkt, mens andre ikke er det.

Det vides ikke med sikkerhed, hvilke træningsmetoder de enkelte domptører anvender i træningen af dyr til optræden i cirkus. Den omgang med dyrene, som arbejdsgruppens medlemmer har set under arbejdsgruppens fælles ekskursioner, virker umiddelbart rolig og uden brug af fysisk tvang eller afstraffelse. Dette udelukker dog ikke, at andre former for træning og håndtering af dyrene har været anvendt tidligere i dyrenes liv.

Arbejdsgruppen anbefaler på den baggrund, at der fastsættes regler om, at dyr skal trænes efter principper, der ikke tilsidesætter dyrenes velfærd.

Arbejdsgruppen er opmærksom på, at de regler, der måtte blive fastsat herom, alene vil kunne finde anvendelse i forhold til træning af dyr, der finder sted i Danmark. Da en stor del af de dyr, der fremvises i danske cirkus, trænes i udlandet, opfordrer arbejdsgruppen til, at danske cirkus, der indgår aftaler om fremvisning af dyr med udenlandske dyretrænere, orienterer disse om de danske regler for hold og træning af dyr. Arbejdsgruppen anbefaler endvidere, at cirkus i forbindelse med indgåelse af kontrakten stiller krav om, at dyretræneren ikke – heller ikke uden for Danmark – træner sine dyr efter principper, der ikke accepteres i Danmark.

4.5.5. Optræden

Træning og optræden giver en mulighed for, at dyrene kommer ud af deres opholdsarealer, får motion og bliver mentalt stimuleret.

Hvis der er tale om øvelser, der arbejder med og ikke mod dyrets anatomi og adfærd, må de derfor antages til en vis grad at kunne kompensere for begrænsede udfoldelsesmuligheder og stimulering under opstaldning. Det afgørende aspekt i den forbindelse er, at dyrene ikke udsættes for situationer, der giver risiko for fysiske skader, f.eks. belastning af leddene, hvis f.eks. en elefant skal gå på to ben eller stå på ét ben.

Som anført ovenfor under pkt. 4.2.2 er der i arbejdsgruppen enighed om, at dyrenes optræden ikke må foregå på en sådan måde, at dyrene tvinges til at gøre ting, der ikke passer til deres anatomi eller naturlige adfærd.

Arbejdsgruppen anbefaler på den baggrund, at der fastsættes regler om, at dyrene ikke i forbindelse med træning og optræden udsættes for øvelser, der udgør en belastning ud over, hvad det pågældende dyr fysisk og adfærdsmæssigt er egnet til at udføre.

I tilknytning til fastsættelsen af regler om dyrenes optræden har arbejdsgruppen endvidere overvejet, om der skal fastsættes regler om fremvisning af dyr, når de ikke optræder (dvs. fremvisning af dyrene uden for manegen, f.eks. mens dyrene er opstaldet eller på fold).

Flere af arbejdsgruppens medlemmer har peget på, at det er en væsentlig del af oplevelsen ved at gå i cirkus, at publikum har adgang til at se dyrene også uden for manegen.

Andre af arbejdsgruppens medlemmer har peget på, at publikums adgang til visse dyr kan give anledning til visse sikkerhedsmæssige problemer. Det gælder navnlig med hensyn til elefanter, jf. afsnit 4.2.3.

Efter en samlet vurdering finder arbejdsgruppen dog ikke, at der er grundlag for generelt at forbyde publikums adgang til cirkusdyr uden for manegen, i det omfang der tages de fornødne hensyn til dyrenes og publikums sikkerhed samt dyrenes velfærd.

Arbejdsgruppen anbefaler samtidig, at der fastsættes regler om, at fremvisning af cirkusdyr kun må foregå under eller i tilknytning til forestillingen eller under opstaldning. Dyr bør således ikke som led i reklamefremstød for cirkuset, lokale handlende eller andre kunne fremvises andre steder end der, hvor dyrene er opstaldet.

4.6. Specifikke retningslinier for hold og fremvisning af dyr i cirkus

Som anført ovenfor under pkt. 4.4.2 finder arbejdsgruppen, at der bør fastsættes regler om mindstekrav for opstaldning af de dyrearter, der oftest fremvises i cirkus i Danmark.

I de følgende afsnit gennemgås de specifikke regler, som efter arbejdsgruppens opfattelse bør fastsættes for elefanter, søløver, kameler, dromedarer, lamaer, heste, zebraer, hunde og fugle.

4.6.1. Elefanter

Arbejdsgruppen anbefaler, at der fastsættes regler for opstaldning af elefanter i faste anlæg, dvs. typisk i vinterkvarteret.

Arbejdsgruppen anbefaler således, at der fastsættes regler om, at loftshøjden i de stalde, hvor elefanterne opstaldes, når cirkus ikke turnerer, skal være mindst 5 m. Det foreslås endvidere, at der stilles krav om, at gulvarealet i de bokse, elefanterne opstaldes i, skal være mindst 80 m², og at den korteste side skal være mindst 8 m. Disse minimumskrav skal sikre, at elefanterne kan stå og ligge i deres naturlige stillinger, og at de har et tilstrækkeligt stort areal til rådighed til, at de kan udføre deres normale bevægelsesmønstre uden at komme til skade.

Ved gruppeopstaldning lægger arbejdsgruppen endvidere vægt på, at der skal være tilstrækkelig plads til, at alle elefanter kan ligge ned på siden samtidig og bevæge sig omkring uden at skade hinanden. Arbejdsgruppen anbefaler således, at gulvarealet ved gruppeopstaldning skal være mindst 60 m² pr. elefant.

Arbejdsgruppen anbefaler endvidere, at der fastsættes regler om, at elefanter skal have adgang til en fold, hvor de kan bevæge sig frit. Arbejdsgruppen anbefaler, at folde, der er etableret i tilknytning til faste anlæg, bør have et areal på mindst 200 m², hvoraf den korteste side bør være mindst 10 m. Hvis en fold benyttes af mere end to elefanter på samme tid, anbefaler arbejdsgruppen, at foldens areal forøges med mindst 50 m² pr. dyr.

Det anbefales, at der fastsættes regler om, at elefanter i mindst 2 timer dagligt skal motioneres eller gives fri bevægelse på fold, medmindre veterinære eller vejrmæssige forhold taler imod dette.

Da elefanter er flokdyr, anbefaler arbejdsgruppen endvidere, at der fastsættes regler om, at de skal opstaldes i socialt harmoniske grupper. Hanelefanter skal dog holdes enkeltvist, når de er i musth (en slags brunst, hvor hannerne typisk er svære at kontrollere).

Som anført ovenfor under pkt. 4.2.4 finder tre af arbejdsgruppens medlemmer (medlemmer udpeget efter indstilling fra Det Dyreetiske Råd, Rådet vedrørende hold af særlige dyr og Dyrenes Beskyttelse) ikke, at det i praksis er muligt for et omrejsende cirkus at give elefanter passende forhold i den periode, hvor cirkus turnerer. Disse medlemmer er derfor af den opfattelse, at fremvisning af elefanter i cirkus kun bør ske i cirkus med fast stade, og kan på den baggrund ikke tilslutte sig, at der fastsættes regler om opstaldning af elefanter i omrejsende cirkus.

Seks medlemmer af arbejdsgruppen (arbejdsgruppens formand, Justitsministeriets medlem og medlemmerne udpeget efter indstilling fra Fødevareministeriet, Rigspolitiet, Cirkusdirektørforeningen og Foreningen af Forlystelsesparker i Danmark) finder, at elefanter fortsat skal kunne fremvises i omrejsende cirkus, og anbefaler på den baggrund, at der fastsættes krav til de midlertidige anlæg (transportvogne og midlertidige folde), hvor elefanterne opholder sig under turnéen.

Disse medlemmer anbefaler, at elefanter i den periode, hvor cirkus turnerer, skal overnatte i transportvogne, der har en loftshøjde på mindst 3,2 m samt et gulvareal på 20 m². Ved opstaldning af

flere elefanter i samme transportvogn skal gulvarealet være så stort, at alle elefanter kan ligge ned samtidig.

Det anbefales endvidere, at der fastsættes regler om, at elefanter under turnéen skal have adgang til en fold med et areal på mindst 100 m², hvoraf den korteste side bør være mindst 10 m. Hvis folden benyttes af mere end to elefanter på samme tid, anbefaler arbejdsgruppen, at foldens areal forøges med mindst 50 m² pr. dyr.

Kravet om, at elefanter i mindst 2 timer dagligt skal motioneres eller gives fri bevægelser på fold, skal også gælde under turnéen. Da opstaldningsforholdene for elefanter under turnéen nødvendigvis vil være arealmæssigt begrænsede, anbefales det endvidere, at der fastsættes regler om, at der – hvis vejret ikke tillader, at elefanterne lukkes ud på fold – skal etableres et stalddelt, der kan opvarmes. Et stalddelt vil således eksempelvis skulle etableres, hvis der i starten af sæsonen stadig er frost- eller snevejr.

For at minimere risikoen for, at elefanter kan forvolde skade, anbefaler disse seks medlemmer af arbejdsgruppen, at der fastsættes regler om, at midlertidige elefantfolde, der opsættes under turnéen, skal være indhegnet af et el-hegn. Herudover bør der opsættes endnu et hegn, således at der etableres en sikkerhedszone mellem elefantfolden og det område, som publikum har adgang til. Dette hegn bør placeres rundt om folden i en afstand af mindst 2 m fra elhegnet. Desuden anbefales det, at der fastsættes regler om, at elefanterne, når de under turnéen opholder sig uden for transportvognen, skal være under konstant opsyn af elefantpassere, der har kontrol over dyrene. Der skal altid være en mindst én elefantpasser til stede pr. dyr.

4.6.2. Søløver

Søløver tilbringer i naturen mere end halvdelen af deres tid i vandet, og de er i bygning og adfærd tilpasset et amfibisk liv. Søløver bør derfor have adgang til et bassin, der giver dem mulighed for i tilstrækkelig grad at bevæge sig rundt i vandet.

Der foreligger imidlertid ingen videnskabelige undersøgelser af, hvilke krav der bør stilles til størrelsen af bassiner, hvor der holdes søløver. Arbejdsgruppens anbefalinger er derfor alene baseret på kendskabet til de forhold, som søløver lever under i naturen, samt erfaringer fra hold af søløver i zoologiske haver mv.

Der er i arbejdsgruppen enighed om, at søløver skal kunne fremvises i faste anlæg. Arbejdsgruppen anbefaler, at disse bassiner skal have et vandvolumen på mindst 200 m³ og en dybde på mindst 2 m.

I den periode, hvor cirkus turnerer, vil søløvernes bassin skulle fyldes, hver gang cirkus ankommer til et nyt sted, og det er derfor nødvendigt at bassinet har en størrelse, så det kan fyldes på relativt

kort tid. Det vil derfor ikke være muligt at stille samme volumenkrav til de bassiner, der anvendes under turnéen, som til bassinerne i de faste anlæg.

En række af arbejdsgruppens medlemmer (arbejdsgruppens formand, Justitsministeriets medlem og medlemmerne udpeget efter indstilling fra Fødevareministeriet, Rigspolitiet, Cirkusdirektørforeningen og Foreningen af Forlystelsesparker i Danmark) finder, at der må findes en balance mellem hensynet til, at søløverne kan udfolde en adfærd, der ligger så tæt på deres naturlige adfærd som muligt, og hensynet til, at det skal være praktisk muligt at opstille og fylde bassinet. Disse medlemmer henviser til, at der ikke foreligger videnskabelig dokumentation for, hvor meget plads der skal til for at sikre søløver i fangenskab en passende velfærd. På den baggrund bør de mindstekrav til bassinstørrelser, som arbejdsgruppen anbefaler, ikke være så høje, at det reelt bliver umuligt for omrejsende cirkus at fremvise søløver.

Disse medlemmer anbefaler på den baggrund, at der stilles krav om, at søløver under turnéen skal have adgang til et udendørs bassin, der er mindst 1,20 m dybt og har et rumfang på mindst 50 m³, samt et tørt opholdsområde på 25 m², der ligger i tilknytning til bassinet. Bassinet skal være overdækket for at beskytte søløverne mod stærk sol, og det skal være tilgængeligt for søløverne senest 2 timer efter ankomsten til bestemmelsesstedet.

Da søløver er sociale dyr, anbefaler arbejdsgruppen, at der stilles krav om, at søløverne opstaldes i socialt harmoniske grupper. I bassiner af den ovennævnte størrelse vil der kunne opstaldes op til tre søløver. Hvis der opstaldes mere end tre søløver, bør bassinstørrelsen forøges med 30 pct. pr. søløve.

Tre af arbejdsgruppens medlemmer (medlemmerne udpeget efter indstilling fra Det Dyreetiske Råd, Rådet vedrørende hold af særlige dyr og Dyrenes Beskyttelse) finder, at søløver under turnéen bør have adgang til et bassin, der er dybt nok til, at de kan dykke, og stort nok til, at de kan svømme frem og tilbage og ikke kun rundt og rundt. Det vil efter disse medlemmers vurdering kræve et bassin med et rumfang på mindst 100 m³. Da det ikke vil være praktisk muligt at fylde et bassin af en sådan størrelse, hver gang cirkus ankommer til et nyt sted, finder disse medlemmer ikke, at søløver er egnede til fremvisning i omrejsende cirkus.

4.6.3. Heste

Det følger af § 1 i lov nr. 558 af 6. juni 2007 om hold af heste (hesteloven), at lovens regler finder anvendelse på ethvert hestehold. Hestehold i cirkus er således allerede i dag omfattet af lovens regler. Det skal dog i den forbindelse bemærkes, at der for hestehold, som er etableret før den 1. juli 2007, gælder en overgangsordning, som indebærer, at en række af hestelovens krav først skal være opfyldt i henholdsvis 2011, 2016 og 2020.

Hesteloven indeholder bl.a. krav til indretningen af stalde, hvor der opstaldes heste, herunder krav om, at heste ikke må opstaldes i spiltover, krav til loftshøjde og gulvareal i boksene, og krav til lysindfaldet i stalden. Loven indeholder endvidere krav om, at alle heste skal have adgang til fold, ligesom der er fastsat regler om denne folds størrelse.

Det følger således bl.a. af hestelovens § 16, stk. 2, at der for ethvert hestehold skal være adgang til en fold med et areal på mindst 800 m². Hvis folden benyttes af mere end fire heste på samme tid forøges arealkravet med 200 m² pr. hest.

Hestelovens regler er minimumskrav, der altid skal opfyldes, med mindre strengere krav er fastsat i anden lovgivning. Det må således antages, at hestelovens krav til opstaldningsforhold mv. også skal være opfyldt under turnéen.

Efter hestelovens § 1, stk. 3, kan justitsministeren dog i særlige tilfælde helt eller delvist undtage visse hestehold fra loven.

Det er arbejdsgruppens vurdering, at der som udgangspunkt bør gælde samme regler for hestehold i cirkus som for andre hestehold. For så vidt angår opstaldning af hestene i vinterkvarteret, finder arbejdsgruppen ikke, at der er grundlag for at overveje at dispensere fra en eller flere af hestelovens bestemmelser.

Arbejdsgruppen finder dog, at kravet i hestelovens § 6, stk. 1, hvorefter loftshøjden i stalden skal være mindst 2,60 m i frihøjde over eventuel strøelse, kan fraviges i den del af året, hvor cirkus turnerer.

Arbejdsgruppen skal i den forbindelse henvise til, at det fremgår af bemærkningerne til forslaget til lov om hold af heste, at dette krav er fastsat dels for at sikre, at hestene kan stå i deres naturlige stilling og strække halsen op uden at komme til skade, dels for at sikre en bedre ventilation i stalden, jf. Folketingstidende 2007, tillæg A, s. 2209 ff (lovforslag nr. L 202).

Arbejdsgruppen finder imidlertid ikke, at disse hensyn gør sig gældende i samme grad ved opstaldning i telte. Arbejdsgruppen peger i den forbindelse på, at der i staldteltene vil være en naturlig ventilation, som ikke findes i staldbygninger, ligesom risikoen for, at hesten kan pådrage sig skader, må antages at være begrænset, når loftet udgøres af en teltdug.

Arbejdsgruppen finder endvidere, at arealkravet i hestelovens § 16, stk. 2, hvorefter hestene skal have adgang til en fold på mindst 800 m², kan fraviges i den del af året, hvor cirkus turnerer.

Arbejdsgruppen har i den forbindelse lagt vægt på, at det på en række af de pladser, hvor cirkus i dag optræder, vil være umuligt at leve op til kravet om, at hestene skal have adgang til en fold på mindst 800 m².

Arbejdsgruppen har endvidere lagt vægt på, at arealkravet er indført for at sikre, at hestene får den fornødne motion. Heste, der fremvises i cirkus, motioneres dagligt både i forbindelse med træning og under deres optræden i manegen, og arbejdsgruppen finder på den baggrund, at det er dyrevelfærdsmæssigt acceptabelt at fravige hestelovens krav til foldens størrelse i den periode, hvor cirkus turnerer.

Arbejdsgruppen skal i den forbindelse bemærke, at hestelovens § 17, stk. 1, hvorefter hestene i mindst to timer fem dage om ugen skal motioneres eller gives fri bevægelse på fold, fortsat skal være opfyldt – også i den periode, hvor cirkus turnerer.

Arbejdsgruppen anbefaler på den baggrund, at justitsministeren udnytter muligheden i hestelovens § 1, stk. 3, til efter ansøgning at meddele cirkus dispensation fra hestelovens krav til loftshøjde og foldstørrelse i den periode, hvor cirkus turnerer.

Endelig anbefaler arbejdsgruppen, at der i bekendtgørelsen fastsættes regler om, at heste skal opstaldes med kontakt til artsfæller.

Arbejdsgruppen har herved lagt vægt på, at heste er flokdyr, som under naturlige forhold lever i grupper med tæt kontakt til artsfæller. Heste er derfor ofte utrygge og nervøse ved at være alene og befinder sig bedst, når de kan se og røre andre artsfæller. Social kontakt med mulighed for berøring med artsfæller er således et adfærdsmæssigt behov hos heste.

Arbejdsgruppen skal i den forbindelse henvise til, at Justitsministeriets arbejdsgruppe om hold af heste i januar 2006 afgav en rapport, hvor arbejdsgruppen bl.a. anbefalede, at der i hesteloven blev stillet krav om, at et hestehold som minimum skulle bestå af to heste.

Et sådant krav fremgik dog ikke af det forslag til lov om hold af heste, som justitsministeren fremsatte på baggrund af arbejdsgruppens rapport. Ifølge de almindelige bemærkninger til lovforslaget kunne Justitsministeriet tilslutte sig vurderingen af, at heste har et naturligt behov for social kontakt med artsfæller, og at det derfor ud fra en dyrevelfærdsmæssig vinkel må være udgangspunktet, at et hestehold bør omfatte mindst to heste.

Kravet blev imidlertid ikke medtaget i lovforslaget, da det efter Justitsministeriets vurdering ville indebære et uforholdsmæssigt indgreb over for hestehold bestående af en enkelt hest. Disse hestehold ville således være nødsaget til at udvide bestanden eller helt holde op med at holde hest, og disse konsekvenser ville ikke i fornødent omfang kunne afbødes ved at indføre en overgangsordning for eksisterende hestehold.

Arbejdsgruppen om hold og fremvisning af dyr i cirkus bemærker, at et tilsvarende hensyn ikke gør sig gældende i forhold til hestehold i cirkus, hvor der aldrig eller meget sjældent vil forekomme

hestehold, der består af en enkelt hest. Arbejdsgruppen finder derfor, at det vil være ubetænkeligt at stille krav om, at heste i cirkus skal opstaldes med kontakt til en eller flere artsfæller.

4.6.4. Zebraer

Som anført ovenfor under pkt. 4.5.3 finder hesteloven anvendelse på ethvert hestehold.

Ifølge hestelovens § 2, nr. 1, forstås ved en hest et ”husdyr af heste- eller æselarten eller dyr, der fremkommer ved en krydsning af disse.” Da loven således alene omfatter hold af domesticerede dyr af hestefamilien, finder hestelovens regler ikke anvendelse på hold af zebraer.

Arbejdsgruppen finder imidlertid, at der er så mange lighedspunkter mellem zebraer og andre dyr af hestefamilien, at hestelovens regler som udgangspunkt også bør finde anvendelse i forhold til zebraer.

Det foreslås på den baggrund, at der fastsættes regler om, at hestelovens bestemmelser finder tilsvarende anvendelse i forhold til zebraer, der holdes og fremvises i cirkus.

Som anført ovenfor under pkt. 4.5.3 finder arbejdsgruppen, at der i forhold til heste, der holdes og fremvises i cirkus, bør være mulighed for at fravige hestelovens krav om loftshøjde og foldstørrelse i den periode, hvor cirkus turnerer. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at tilsvarende undtagelser bør gælde i forhold til zebraer i den periode, hvor cirkus turnerer.

Ligesom heste er zebraer flokdyr, som under naturlige forhold lever i grupper med tæt kontakt til artsfæller. Arbejdsgruppen anbefaler på den baggrund, at der fastsættes regler om, at zebraer skal opstaldes i socialt harmoniske grupper.

4.6.5. Kameler, dromedarer og lamaer

Arbejdsgruppen anbefaler, at der fastsættes regler for opstaldning af kameler, dromedarer og lamaer i faste anlæg, dvs. typisk i vinterkvarteret, og i midlertidige anlæg under turnéer.

Arbejdsgruppen anbefaler således, at der fastsættes regler om, at loftshøjden i de anlæg, hvor der opstaldes kameler og dromedarer, skal være mindst 3 m, mens den i anlæg, hvor der opstaldes lamaer, skal være mindst 2,50 m. De foreslåede loftshøjder er fastsat på grundlag af et gennemsnitligt stangmål for voksne kameler og dromedarer på 230 cm og for lamaer på 130 cm.

Det foreslås endvidere, at gulvarealet i de bokse, som kameler og dromedarer opstaldes i, skal være mindst 20 m², og at den korteste side skal være mindst 4 m. Tilsvarende foreslås det, at gulvarealet i de bokse, som lamaer opstaldes i, skal være mindst 7 m², og at den korteste side skal være mindst 2,20 m.

Disse minimumskrav er beregnet ud fra de principper, som anvendes i hesteloven, på baggrund af de ovennævnte gennemsnitlig stangmål for henholdsvis voksne kameler og dromedarer og voksne lamaer. Kravene skal sikre, at dyrene kan stå og ligge i deres naturlige stillinger, og at de har et tilstrækkeligt stort areal til rådighed til, at de kan udføre deres normale bevægelsesmønstre uden at komme til skade.

Ved gruppeopstaldning lægger arbejdsgruppen endvidere vægt på, at der skal være tilstrækkelig plads til, at alle dyr kan ligge ned samtidig og bevæge sig omkring uden at skade hinanden. Arbejdsgruppen anbefaler således, at gulvarealet ved gruppeopstaldning skal være mindst 15 m² pr. kamel eller dromedar og mindst 5 m² pr. lama.

Arbejdsgruppen anbefaler herudover, at der fastsættes regler om, at kameler, dromedarer og lamaer skal have adgang til en fold, hvor de kan bevæge sig frit.

Arbejdsgruppen anbefaler, at folde, der er etableret i tilknytning til faste anlæg, bør have et areal på mindst 150 m², hvoraf den korteste side bør være mindst 10 m, mens folde, der benyttes under turnéen bør have et areal på mindst 100 m², hvoraf den korteste side bør være mindst 10 m. Hvis en fold benyttes af mere end fire dyr på samme tid, anbefaler arbejdsgruppen, at foldens areal forøges med mindst 50 m² pr. dyr.

Kameler og dromedarer er potentielt farlige dyr, og arbejdsgruppen anbefaler derfor, at der fastsættes regler om, at midlertidige folde, der anvendes af disse dyrearter under turnéen, skal være indhegnet af et el-hegn. Herudover bør der opsættes endnu et hegn, således at der etableres en sikkerhedszone mellem folden og det område, publikum har adgang til. Dette hegn bør placeres rundt om folden i en afstand af mindst 2 m fra elhegnet.

Da kameler, dromedarer og lamaer er flokdyr, anbefaler arbejdsgruppen endvidere, at der fastsættes regler om, at de skal opstaldes i socialt harmoniske grupper bestående af dyr af samme art.

4.6.6. Hunde

Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 1466 af 12. december 2007 indeholder regler om erhvervsmæssig handel med og opdræt af hunde samt hundepensioner og hundeeinternater. Bekendtgørelsen finder ikke anvendelse i forhold til hold og fremvisning af hunde i cirkus.

I bekendtgørelsens kapitel 3 er der bl.a. fastsat regler om indretning og størrelse af lokaler og bokse, hvor der holdes hunde, regler om adgang til løbegård mv.

Arbejdsgruppen finder, at der bør gælde tilsvarende regler for hold af hunde i cirkus, og anbefaler på den baggrund, at der fastsættes regler om, at reglerne i bekendtgørelsens kapitel 3 finder anvendelse i forhold til hunde, der holdes og fremvises i cirkus.

4.6.7. Flyvende fugle

Artsbetegnelsen fugle dækker over en lang række arter med meget forskellige adfærdsmæssige behov. Eksempelvis vil fugle, der i naturen tilbringer relativt kort tid i luften, ikke nødvendigvis have behov for at kunne flyve frit i de anlæg, som de opstaldes i, hvis de i stedet motioneres dagligt. For andre flyvende fugle vil det derimod være af stor betydning for deres velfærd, at de har mulighed for at flyve frit i volieren.

Arbejdsgruppen anbefaler, at der fastsættes regler om, at flyvende fugle skal opstaldes i volierer. Henset til forskellene mellem de enkelte fuglearter finder arbejdsgruppen imidlertid ikke, at det er muligt at fastsætte specifikke krav til volierens størrelse, men anbefaler, at volierer, hvor der opstaldes flyvende fugle, skal have en størrelse, der gør det muligt for fuglene at flyve frit. Kravet til volierens størrelse skal dog ikke gælde for større fugle, eksempelvis større papegøjearter, hvis disse fugle motioneres dagligt ved fri flyvning.

Arbejdsgruppen anbefaler endvidere, at der fastsættes regler om indretning af volieren. Det foreslås således, at der fastsættes regler om, at bunden i volieren skal udgøres af et fast materiale, regler om, at volieren skal være forsynet med siddepinde i forskellig tykkelse, der er placeret i forskellige niveauer samt regler om, at der skal være bademuligheder for fuglene. Hvis fuglene holdes i udendørs volierer, bør de endvidere have mulighed for at søge læ og skjul, og hvis de holdes i indendørs volierer, bør der være adgang til UV lys.

Arbejdsgruppen anbefaler også, at der fastsættes regler om størrelse og indretning af de bure, som fuglene transporteres i mellem forestillingerne. Det anbefales således, at større fugle (f.eks. papegøjer) transporteres enkeltvis i mindre bure med et rumfang, der gør det muligt for fuglene at sidde oprejst. Transportbure, der anvendes til flyvende fugle, skal endvidere være forsynet med en siddepind.

Endelig anbefaler arbejdsgruppen, at der fastsættes regler om, at fugle skal holdes i socialt harmoniske grupper bestående af fugle af samme art. Som anført ovenfor anbefaler arbejdsgruppen, at større fugle transporteres enkeltvis, men af hensyn til fuglenes tryghed skal det samtidig sikres, at fugle, der normalt er sammen, kan se og høre hinanden under transporten.

4.7. Håndhævelse af regler for hold og fremvisning af dyr i cirkus

4.7.1. Tilsyn med reglernes overholdelse

Arbejdsgruppen anbefaler, at tilsynet med overholdelsen af reglerne for hold og fremvisning af dyr i cirkus placeres hos fødevareregionerne, som i forvejen fører kontrol med dyrevelfærd på en række andre områder.

Arbejdsgruppens medlem udpeget efter indstilling fra Fødevareministeriet har dog i den forbindelse henledt opmærksomheden på, at etableringen af en sådan tilsynsordning rejser nogle ressourcemæssige spørgsmål, der i givet fald må afklares. I den forbindelse har det været overvejet, om ordningen eventuelt vil kunne gebyrfinansieres.

Henset til, at fødevareregionerne ikke nødvendigvis har den faglige ekspertise i forhold til alle de dyrearter, der holdes og fremvises i cirkus, anbefaler arbejdsgruppen, at fødevareregionerne skal kunne få sagkyndig bistand af Rådet vedrørende hold af særlige dyr.

Arbejdsgruppen anbefaler endvidere, at der indføres en anmeldelsesordning, hvorefter cirkus, forlystelsesparker og lignende virksomheder, som er omfattet af reglerne om hold og fremvisning af dyr i cirkus mv., én gang årligt skal anmelde deres virksomhed til Fødevarestyrelsen. Hvis der er tale om omrejsende cirkus mv., skal der endvidere i forbindelse med anmeldelsen indsendes en turnéplan for den kommende sæson. Anmeldelsen skal indsendes senest 4 uger før sæsonstart.

Anmeldelsesordningen skal sikre, at Fødevarestyrelsen har kendskab til, hvilke virksomheder der er omfattet af det tilsyn, som fødevareregionerne skal føre.

4.7.2. Straf for overtrædelse af reglerne om hold og fremvisning af dyr i cirkus mv.

Det følger af dyreværnslovens § 28, stk. 5, at der i forskrifter, der udfærdiges i medfør af loven, kan fastsættes straf af bøde eller fængsel indtil 4 måneder for overtrædelse af bestemmelser i forskrifterne.

Arbejdsgruppen anbefaler på den baggrund, at det skal være strafbart at overtræde visse af reglerne om hold og fremvisning af dyr i cirkus mv. Det skal således være strafbart at holde eller fremvise dyr, der er omfattet af negativlisten, ligesom det skal være strafbart uden justitsministerens tilladelse at holde eller fremvise dyr, der ikke er omfattet af hverken negativ- eller positivlisten. Endvidere anbefaler arbejdsgruppen, at det skal være strafbart ikke at opsætte barrierer, der hindrer publikum i at komme i berøring med dyr, der nærliggende vil kunne volde skade, ligesom det skal være strafbart ikke straks at anmelde det til politiet, hvis dyr, der kan volde væsentlig skade, undslipper. Endelig anbefaler arbejdsgruppen, at det skal være strafbart ikke at indgive den årlige anmeldelse til Fødevarestyrelsen.

De nævnte bestemmelser har et sådant indhold, at overtrædelse heraf bør være umiddelbart strafbar og ikke betinget af, at der er udstedt et påbud. En række af bekendtgørelsens regler vil imidlertid

være af en sådan karakter, at overtrædelse heraf ikke i sig selv bør være strafbar. Det vil f.eks. være tilfældet for visse af de generelle bestemmelser om opstaldning mv.

I forhold til disse bestemmelser anbefaler arbejdsgruppen derfor, at der indføres en påbudsordning svarende til den, der bl.a. gælder for overtrædelse af hesteloven. Arbejdsgruppen anbefaler således, at fødevarerregionerne i tilfælde af, at de konstaterer en overtrædelse af reglerne om hold og fremvisning af dyr i cirkus, skal kunne give den ansvarlige for cirkuset et påbud om at rette op på de forhold, som ikke er i overensstemmelse med disse regler.

En sådan ordning vil indebære, at den ansvarlige for cirkuset kan straffes for overtrædelse af reglerne for hold og fremvisning af dyr i cirkus, hvis vedkommende ikke efterkommer et påbud inden for en frist fastsat af myndighederne. Vedkommende får således en chance for at rette op på de ulovlige forhold, før der eventuelt indledes en straffesag mod ham eller hende.

Arbejdsgruppen anbefaler endvidere, at fødevarerregionernes påbud skal kunne påklages til Fødevarerstyrelsen. Af hensyn til hurtigst muligt at kunne sikre dyrenes velfærd finder arbejdsgruppen, at en klage over et påbud som udgangspunkt ikke bør tillægges opsættende virkning.

Dyreværnsloven indeholder ikke i dag hjemmel til at indføre en påbudsordning som den ovenfor skitserede.

Arbejdsgruppen foreslår derfor, at der i dyreværnsloven indsættes en bestemmelse om, at fødevarerregionerne kan udstede påbud til ejeren af et dyrehold om at rette op på overtrædelser af dyreværnsloven eller regler udstedt med hjemmel heri, som konstateres i forbindelse med kontrol af dyrenes velfærd. Fødevarerregionerne vil således i medfør af denne generelle bestemmelse i dyreværnsloven kunne udstede påbud til den ansvarlige for et cirkus om at overholde regler i bekendtgørelsen om hold og fremvisning af dyr i cirkus mv.

Arbejdsgruppen bemærker i øvrigt, at de almindelige regler i dyreværnsloven fortsat vil finde anvendelse på hold og fremvisning af dyr i cirkus og lignende etablissementer. Dette indebærer, at der i alvorlige tilfælde, f.eks. hvor der er tale om vanrøgt af dyrene, vil være adgang til at straffe direkte efter dyreværnslovens regler, og i disse tilfælde gælder påbudsordningen således ikke.

En dyrlæge, der i forbindelse med kontrollen af et dyrehold i cirkus konstaterer, at et dyr behandles uforsvarligt, skal således fortsat anmelde forholdet til politiet i medfør af den almindelige anmeldelsespligt i dyreværnslovens § 20, stk. 1, medmindre det konstaterede forhold ikke er groft og i øvrigt straks rettes.

4.7.3. Ikrafttrædelses- og overgangsbestemmelser

Arbejdsgruppen anbefaler, at bekendtgørelsen tidligst skal træde i kraft den 1. januar 2010, således at reglerne skal gælde med virkning fra sæsonen 2010. Baggrunden er, at det må forventes, at cirkus allerede på nuværende tidspunkt har indgået kontrakter for sæsonen 2009.

Arbejdsgruppen anbefaler endvidere, at der fastsættes regler om, at kravene til bassinstørrelser ved opstaldning af søløver, først skal finde anvendelse fire år efter lovens ikrafttræden i forhold til hold af søløver i anlæg, der er etableret før udstedelsen af bekendtgørelsen om hold og fremvisning af dyr i cirkus mv.

Et søløvehold anses for etableret på tidspunktet for erhvervelsen af det anlæg, som søløverne opstaldes i. Dette gælder, uanset om det pågældende søløveanlæg stilles til rådighed af cirkuset eller af dyretræneren.

Arbejdsgruppen bemærker, at arbejdsgruppens medlem udpeget efter indstilling fra Cirkusdirektørforeningen i Danmark har oplyst, at de øvrige bestemmelser i udkastet til bekendtgørelse ikke vurderes at have sådanne konsekvenser – herunder af økonomisk karakter – for cirkus, at der er behov for at knytte særlige overgangsordninger til disse bestemmelser.

5. Arbejdsgruppens lovudkast med bemærkninger

Som anført ovenfor under pkt. 4.2 finder Arbejdsgruppens medlemmer udpeget efter indstilling fra Det Dyreetiske Råd, Rådet vedrørende hold af særlige dyr og Dyrenes Beskyttelse ikke, at det i praksis er muligt for et omrejsende cirkus at give visse vilde dyr passende forhold i den periode, cirkus turnerer, idet det efter disse medlemmers opfattelse ikke er muligt at opstalde disse dyr på en måde, der i tilstrækkelig grad tilgodeser dyrenes adfærdsmæssige behov.

Disse medlemmer finder herefter, at hvis de pågældende vilde dyr skal kunne fremvises i cirkus, bør det alene ske i cirkus med fast stade og ikke i omrejsende cirkus.

Alle arbejdsgruppens medlemmer er dog enige om, at hvis dyr fremvises i cirkus, skal de sikres en god velfærd, og at regler om hold og fremvisning af dyr i cirkus vil være et egnet instrument til at sikre dette.

Som anført i kapitel 2 indeholder den gældende dyreværnslov et generelt forbud mod hold og fremvisning af vilde dyr i cirkus kombineret med en mulighed for justitsministeren til – i konkrete sager – at dispensere fra dette forbud. Der er således ikke i dag hjemmel i dyreværnsloven til, at justitsministeren kan fastsætte generelle regler om hold og fremvisning af dyr i cirkus.

På den baggrund anbefaler arbejdsgruppen, at dyreværnsloven ændres i overensstemmelse med nedenstående udkast til lovændring. For en beskrivelse af det nærmere indhold af den foreslåede ændring af dyreværnsloven henvises til bemærkningerne til lovudkastet, jf. afsnit 5.2 nedenfor.

Arbejdsgruppen anbefaler endvidere, at der – samtidig med lovens vedtagelse – udstedes en bekendtgørelse, der fastsætter regler om, hvilke dyr der må holdes og fremvises i cirkus, forlystelsesparker og lignende virksomheder, samt regler om, under hvilke betingelser disse dyr må holdes og fremvises, jf. kapitel 6 nedenfor.

5.1. Lovudkast

U D K A S T

til

Forslag til lov om ændring af dyreværnsloven

(Hold og fremvisning af dyr i cirkus mv.)

§ 1

I dyreværnsloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 1343 af 4. december 2007, foretages følgende ændringer:

1. § 17, stk. 2, 1. pkt., ophæves.

2. § 17, stk. 4, affattes således:

»Justitsministeren kan fastsætte regler om hold og fremvisning af dyr i cirkus, forlystelsesparker og lignende virksomheder, herunder om forbud mod hold og fremvisning af visse vilde dyrearter.«

3. Efter § 24 a indsættes:

”§ 24 b. Konstaterer en fødevarerregion i forbindelse med en kontrol jf. § 24 a, at regler i denne lov eller regler fastsat i medfør af denne lov er overtrådt, kan fødevarerregionen meddele den ansvarlige for et dyrehold påbud om, at forholdet skal berigtiges inden for en frist fastsat af fødevarerregionen.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 finder ikke anvendelse på forhold omfattet af § 20, stk. 1, 1. pkt.

§ 24 c. Fødevarerregionens afgørelse efter § 24 b, stk. 1, kan påklages til Fødevarestyrelsen. Klage har ikke opsættende virkning, medmindre Fødevarestyrelsen træffer anden afgørelse.

Stk. 2. Fødevarestyrelsens afgørelse i en klagesag kan ikke påklages til anden administrativ myndighed.”

4. I § 28, stk. 2, nr. 1, udgår ”eller”.

5. I § 28, stk. 2, nr. 2, ændres ”tilladelse.” til ”tilladelse, eller”

6. I § 28, stk. 2, indsættes som nr. 3:

”3) undlader at efterkomme et påbud efter § 24 b, stk. 1.”

§ 2

Loven træder i kraft den [...], jf. dog stk. 2.

Stk. 2. Justitsministeren fastsætter tidspunktet for ikrafttræden af lovens § 1, nr. 1.

§ 3

Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland.

5.2. Bemærkninger til lovudkastets enkelte bestemmelser

Til § 1

Til § 1, nr. 1 (dyreværnslovens § 17, stk. 2)

Med den foreslåede bestemmelse ophæves det gældende forbud mod at anvende vilde dyr ved forestillinger i cirkus, varieteer og lignende virksomheder, idet der i stedet indsættes en bemyndigelsesbestemmelse, hvorefter justitsministeren kan fastsætte regler om hold og fremvisning af dyr i cirkus, forlystelsesparker og lignende virksomheder, herunder om forbud mod hold og fremvisning af visse vilde dyrearter. Der henvises herom til de almindelige bemærkninger til § 1, nr. 2.

Det gældende forbud mod fremvisning af dyr i omrejsende menagerier opretholdes. Ved et menageri forstås en samling af levende dyr, der transporteres rundt i bur og vises frem, men som ikke samtidig optræder for publikum.

Til § 1, nr. 2 (dyreværnslovens § 17, stk. 4)

Den foreslåede bestemmelse bemyndiger justitsministeren til at fastsætte regler om hold og fremvisning af dyr i cirkus, forlystelsesparker og lignende virksomheder, herunder om forbud mod hold og fremvisning af visse vilde dyrearter.

Med hjemmel i denne bemyndigelsesbestemmelse udstedes en bekendtgørelse, der skal finde anvendelse på hold og fremvisning af dyr i cirkus, forlystelsesparker og lignende virksomheder.

Bekendtgørelsen skal fastsætte regler om, hvilke dyr der må holdes og fremvises i cirkus mv., samt regler om, under hvilke betingelser disse dyr må holdes og fremvises. Bekendtgørelsen skal således fastsætte generelle krav vedrørende opstaldning, fodring, træning, sikkerhed og transport, som skal være opfyldt i forhold til alle dyr, som holdes og fremvises i cirkus, samt specifikke krav til opstaldning mv. af de dyrearter, der oftest fremvises i cirkus. Overtrædelse af bekendtgørelsen eller påbud udstedt i medfør af denne skal kunne straffes med bøde eller fængsel indtil 4 måneder.

Bekendtgørelsens regler for hold og fremvisning af dyr skal omfatte såvel omrejsende cirkus som cirkus med fast stade samt forlystelsesparker og lignende, der som led i deres virksomhed fremviser levende dyr, der optræder for et publikum. Bekendtgørelsen skal således også omfatte eksempelvis sommerlande, hvor der fremvises søløveshows, og ørneparker, hvor der optrædes med rovfugle.

Bekendtgørelsen skal ikke finde anvendelse i forhold til zoologiske haver og dyreparker, hvor dyrene fremvises, men ikke optræder for et publikum. Disse virksomheder skal fortsat være omfattet af reglerne i Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 1023 af 12. december 2002 om godkendelse af og tilsyn med zoologiske anlæg m.v.

Bekendtgørelsen skal videreføre det gældende forbud mod hold og fremvisning af visse vilde dyrearter i cirkus mv., således som dette administreres i Justitsministeriets praksis for meddelelse af dispensation fra forbuddet.

Bekendtgørelsen skal således indeholde et absolut forbud mod at holde og fremvise visse vilde dyr i cirkus, forlystelsesparker og lignende virksomheder. De dyrearter, som omfattes af forbuddet, svarer til de dyrearter, som i dag er omfattet af den såkaldte ”negativ-liste”, og hvor der efter fast praksis meddeles afslag på tilladelse til fremvisning.

For så vidt angår visse andre nærmere opregnede dyrearter, skal disse kunne fremvises i cirkus mv., såfremt bekendtgørelsens generelle krav samt de specifikke krav vedrørende den pågældende dyreart er opfyldt.

Disse dyrearter vil være domesticerede dyrearter, som i dag frit kan fremvises, idet de ikke er omfattet af det gældende forbud mod fremvisning af vilde dyr. Endvidere drejer det sig om en række af de vilde dyr, for hvilke Justitsministeriet i dag – efter en konkret vurdering – kan meddele dispensation fra dyreværnslovens forbud mod fremvisning af vilde dyr.

Andre vilde dyrearter vil efter ansøgning kunne fremvises, hvis det er ubetænkeligt ud fra dyrevelfærdsmæssige hensyn.

Det skal fremgå af bekendtgørelsen, at cirkus, forlystelsesparker og lignende virksomheder én gang årligt skal anmelde deres virksomhed til Fødevarestyrelsen. Omrejsende cirkus mv. skal endvidere senest fire uger før sæsonstart indsende en turnéplan for den kommende sæson og en liste over de dyrearter, der vil blive fremvist, til Fødevarestyrelsen.

Fødevarestyrelsen skal føre tilsyn med, at cirkus mv. overholder bestemmelserne i bekendtgørelsen, og skal i den forbindelse lejlighedsvis foretage eftersyn. Fødevarestyrelsen kan i forbindelse med tilsynsvirksomheden indhente sagkyndig bistand fra Rådet vedrørende hold af særlige dyr.

Til § 1, nr. 3 (dyreværnslovens §§ 24 b og 24 c)

Med den foreslåede bestemmelse i § 24 b, stk. 1 indføres der en påbudsordning, hvorefter en fødevareregion, der i forbindelse med kontrollen af dyrs velfærd konstaterer en overtrædelse af regler i dyreværnsloven eller regler fastsat i medfør heraf, kan meddele den ansvarlige for dyreholdet påbud om, at forholdet skal bringes i orden inden for en given frist.

Denne ordning indebærer, at den ansvarlige for dyreholdet kan straffes for overtrædelse af dyreværnsloven eller regler fastsat i medfør heraf, hvis den pågældende ikke efterkommer påbuddet, eller ikke efterkommer det indenfor en frist fastsat af fødevareregionen. Vedkommende får således en mulighed for at rette op på de ulovlige forhold, før der kan blive tale om at gennemføre en straffesag for overtrædelsen.

Det foreslås i § 24 b, stk. 2, at påbudsordningen i stk. 1 ikke skal finde anvendelse på forhold, som er omfattet af dyreværnslovens § 20, stk. 1, 1. pkt. En dyrlæge, der i forbindelse med kontrollen af et dyrehold konstaterer, at et dyr behandles uforsvarligt, skal således anmelde forholdet til politiet i medfør af den almindelige anmeldelsespligt i dyreværnslovens § 20, stk. 1, medmindre det konstaterede forhold ikke er groft og i øvrigt straks rettes.

Den foreslåede bestemmelse i § 24 c indeholder i stk. 1 en adgang til at påklage fødevareregionernes afgørelse i medfør af lovforslagets § 24 b, stk. 1, til Fødevestyrelsen. Af hensyn til hurtigst muligt at kunne sikre dyrenes velfærd foreslås det, at klage ikke har opsættende virkning, medmindre Fødevestyrelsen træffer anden afgørelse.

Det foreslås, at Fødevestyrelsens afgørelse i en klagesag ikke kan indbringes for anden administrativ myndighed, jf. lovforslagets § 24 c, stk. 2.

Til § 1, nr. 6 (dyreværnslovens § 28, stk. 2, nr. 3)

Den foreslåede bestemmelse giver mulighed for at pålægge straf for undladelse af at efterkomme et påbud efter § 24 b inden for en frist fastsat af fødevareregionen. Det foreslås således, at en sådan undladelse kan straffes med bøde eller fængsel indtil 4 måneder, medmindre højere straf er forskyldt efter bestemmelsen i § 28, stk. 1.

Til § 2

Bestemmelsen fastsætter lovens ikrafttrædelsestidspunkt. Det foreslås således, at loven træder i kraft den [...], jf. dog overgangsordningen i lovforslagets § 2, stk. 2.

Stk. 2 indebærer, at justitsministeren ved bekendtgørelse kan sætte lovens § 1, nr. 1, i kraft. Med bestemmelsen i lovens § 1, nr. 1, ophæves det gældende forbud mod at anvende vilde dyr ved forestillinger i cirkus, idet der i stedet udstedes en bekendtgørelse, der skal indeholde regler om, hvilke dyr der må holdes og fremvises i cirkus, samt regler om under hvilke betingelser disse dyr må holdes og fremvises. Forbuddet mod fremvisning af vilde dyr i cirkus bør derfor ophæves samtidig med, at bekendtgørelsen træder i kraft. Det foreslås på den baggrund, at § 1, nr. 1, sættes i kraft ved bekendtgørelse.

Til § 3

Bestemmelsen fastlægger lovens territoriale gyldighed. Det fremgår af bestemmelsen, at loven ikke gælder for Færøerne og Grønland, hvilket skyldes, at dyrevelfærd er et hjemmestyreanliggende for begge disse dele af riget.

6. Arbejdsgruppens udkast til bekendtgørelse

Som anført ovenfor i kapitel 5 anbefaler arbejdsgruppen, at der i dyreværnslovens § 17, stk. 4, indsættes en bestemmelse, hvorefter justitsministeren bemyndiges til at fastsætte nærmere regler om hold og fremvisning af dyr i cirkus mv., herunder regler om forbud mod hold og fremvisning af visse vilde dyrearter.

Arbejdsgruppen foreslår, at der med hjemmel i denne bestemmelse udstedes en bekendtgørelse om hold og fremvisning af dyr i cirkus mv., jf. nedenfor under pkt. 6.1.

Det bemærkes i den forbindelse, at tre af arbejdsgruppens medlemmer (medlemmerne udpeget efter indstilling fra Det Dyreetiske Råd, Rådet vedrørende hold af særlige dyr og Dyrenes Beskyttelse) finder, at det ud fra etiske overvejelser er uacceptabelt at fremvise vilde dyr i cirkus. Disse medlemmer ville således have foretrukket et generelt forbud mod hold og fremvisning af vilde dyr i cirkus.

De pågældende medlemmer finder endvidere ikke, at det i praksis er muligt for et omrejsende cirkus at give elefanter og søløver passende forhold i den periode, hvor cirkus turnerer. Hvis det fortsat skal være tilladt at holde og fremvise vilde dyr i cirkus, er det derfor disse medlemmers opfattelse, at fremvisning af elefanter og søløver i cirkus kun bør ske i cirkus med fast stade. Disse medlemmer kan derfor ikke tilslutte sig de bestemmelser i nedenstående udkast til bekendtgørelse, der vedrører opstaldning mv. af elefanter og søløver i omrejsende cirkus.

6.1. Udkast til bekendtgørelse om hold og fremvisning af dyr i cirkus mv.

U D K A S T

til

Bekendtgørelse om hold og fremvisning af dyr i cirkus mv.

I medfør af § 17, stk. 4, og § 28, stk. 5, i dyreværnsloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 1343 af 4. december 2007 som ændret ved lov nr. [...] af [...] 2008, fastsættes:

Kapitel 1

Anvendelsesområde, definitioner mv.

§ 1. Denne bekendtgørelse finder anvendelse på hold og fremvisning af dyr i cirkus, forlystelsesparker og lignende virksomheder, der som led i deres daglige virksomhed fremviser levende dyr, som optræder for et publikum.

Stk. 2. Bekendtgørelsen omfatter ikke hold og fremvisning af dyr i zoologiske haver, dyreparker og lignende, jf. dyreværnslovens § 17, stk. 3.

§ 2. I denne bekendtgørelse forstås ved:

- 1) Domesticerede dyr: Dyr, der lever sammen med mennesker, og som gennem flere generationer via naturlig selektion eller målrettet avl er genetisk tilpasset til menneskelige formål.
- 2) Vilde dyr: Dyr, der ikke er domesticerede.
- 3) Dyreanlæg: Enhver form for afgrænset område, herunder akvarier, terrarier, bure og indhegninger, der permanent eller midlertidigt er indrettet til opstaldning af dyr.
- 4) Faste anlæg: Dyreanlæg, hvor dyrene opstaldes i den periode, hvor cirkus mv. ikke er på turné.
- 5) Gruppe: To dyr eller flere.

§ 3. Reglerne i denne bekendtgørelse er minimumskrav, der altid skal opfyldes, medmindre strengere krav er fastsat i anden lovgivning.

Kapitel 2

Generelle bestemmelser

§ 4. Hold og fremvisning af de dyrearter, der er omfattet af bilag 1 til denne bekendtgørelse, er ikke tilladt.

§ 5. Hold og fremvisning af dyr, der er omfattet af bilag 2 til denne bekendtgørelse, kan finde sted, hvis §§ 7-26 og bestemmelserne vedrørende den pågældende dyreart, jf. kapitel 3, er opfyldt.

§ 6. Justitsministeren kan meddele tilladelse til fremvisning af vilde dyrearter, der ikke er omfattet af bilag 1 og 2, hvis det ud fra dyrevelfærdsmæssige hensyn er ubetænkeligt.

Stk. 2. Justitsministeren indhenter en udtalelse fra Rådet vedrørende hold af særlige dyr i forbindelse med afgørelser efter stk. 1.

Opstaldning

§ 7. Dyreanlæg skal i størrelse, indretning og udformning være tilpasset de enkelte dyrearter på en måde, der tilgodeser dyrenes fysiologiske og sundhedsmæssige behov samt mulighed for at udfolde naturlig adfærd.

§ 8. Dyreanlæg skal være indrettet således, at nytilførte, syge eller tilskadekomne dyr og dyr, der af andre årsager midlertidigt må isoleres, kan afsondres fra andre dyr.

§ 9. Dyreanlæg og udstyr, som anvendes i forbindelse med opstaldning af dyr, skal konstrueres, installeres og vedligeholdes på en sådan måde, at dyrene beskyttes bedst muligt mod tilskadekomst og ikke udsættes for væsentlig ulempe.

§ 10. Luftcirkulation, støvindhold, temperatur, relativ luftfugtighed og koncentration af luftarter skal holdes på et niveau, som ikke er skadeligt for dyrene, og anlægget skal have ventilation, som sikrer et tilstrækkeligt luftskifte.

Stk. 2. Vandkvaliteten i anlæg, hvor der holdes vandlevende dyr, skal holdes på et niveau, der ikke er skadeligt for dyrene, og hvor dyrene kan opretholde en normal aktivitet.

§ 11. Dyr må ikke stå opbundet i det anlæg, de er opstaldet i.

Stk. 2. Dyrene kan dog opbindes ved transport samt ved håndtering i forbindelse med daglig pleje eller veterinær behandling.

§ 12. Dyr, der tilhører sociale arter, skal have deres behov for social kontakt dækket.

Fodring og vanding

§ 13. Fodring må kun finde sted under kontrollerede forhold. Der skal for hver dyreart udarbejdes foderplaner.

Stk. 2. Dyreanlæg skal være indrettet således, at dyrene har mulighed for en uforstyrret og naturlig indtagelse af foder og frisk vand.

§ 14. Udstyr til fodring og vanding skal være udformet, fremstillet og installeret på en sådan måde, at der er mindst mulig risiko for forurening af foder og vand, og for at dyrene pådrager sig skader.

§ 15. Dyr skal have adgang til frisk drikkevand i overensstemmelse med den pågældende arts behov.

Tilsyn mv.

§ 16. I tilfælde af et dyrs sygdom eller tilskadekomst skal den ansvarlige for cirkusset sikre, at dyret om fornødent isoleres, og at pleje iværksættes. Ved alvorlig lidelse, eller hvis dyret ikke hurtigt bedres, skal en dyrlæge tilkaldes straks.

Træning mv.

§ 17. Dyr skal trænes efter principper, der ikke tilsidesætter dyrenes velfærd.

Stk. 2. Dyrene må ikke i forbindelse med træning eller optræden udsættes for øvelser, som de pågældende dyr ikke fysisk eller adfærdsmæssigt er egnede til at udføre.

§ 18. Dyr må kun fremvises for publikum under eller i tilknytning til forestillinger i cirkus mv. eller under opstaldning.

§ 19. Pattedyr skal i mindst to timer dagligt motioneres eller have adgang til fri bevægelse under beskyttede forhold.

Stk. 2. Fugle skal kunne flyve frit i volierer eller motioneres dagligt.

Stk. 3. Stk. 1 og 2 kan fraviges, hvis veterinære eller vejrmæssige forhold taler afgørende herfor.

Sikkerhed

§ 20. Der skal træffes foranstaltninger med henblik på at sikre, at dyrene ikke kan undvige.

§ 21. Foran dyreanlæg med dyr, der nærliggende vil kunne volde skade, skal der opsættes publikumsbarrierer i en sådan afstand, at publikum er hindret i at komme i berøring med dyrene.

Stk. 2. Dyreanlæg skal være sikret mod publikums indtrængen.

§ 22. Der skal straks ske anmeldelse til vedkommende politidirektør, hvis dyr, der kan volde væsentlig skade, undslipper.

Transport

§ 23. Transportmidlerne skal være udformet og indrettet samt vedligeholdes og anvendes på en sådan måde, at dyrene ikke kommer til skade eller påføres lidelser, og sådan at dyrenes sikkerhed tilgodeses.

§ 24. Dyrene skal råde over et gulvareal og en ståhøjde, som er passende i forhold til deres størrelse og den planlagte transport.

Stk. 2. Dyrene skal kunne finde passende hvile i transportvognen.

§ 25. Transporten skal gennemføres til bestemmelsesstedet uden unødige forsinkelser, og dyrenes velbefindende skal løbende kontrolleres og sikres.

Stk. 2. Dyrene skal jævnligt tilbydes vand, foder og hvile af en kvalitet og i mængder, som er passende for deres art og størrelse

§ 26. På- og aflæsningsfaciliteterne skal være udformet og indrettet samt vedligeholdes og anvendes på en sådan måde, at dyrene ikke kommer til skade eller påføres lidelser, og sådan at dyrenes sikkerhed tilgodeses

§ 27. Personer, der håndterer dyrene, skal have de fornødne kvalifikationer og udføre deres arbejde uden anvendelse af vold eller andre metoder, der kan påføre dyrene unødigt frygt, skader eller lidelser.

Kapitel 3

Specifikke krav for visse dyr

Elefanter

§ 28. Loftshøjden i stalde, hvor der opstaldes elefanter, skal være mindst 5 m.

Stk. 2. Ved opstaldning enkeltvis i boks skal gulvarealet være mindst 80 m², og den korteste side af boksen skal være mindst 8 m.

Stk. 3. Ved gruppeopstaldning skal gulvarealet være mindst 60 m² pr. dyr.

§ 29. Elefanter skal under turnéer opstaldes i transportvogne om natten.

Stk. 2. Loftshøjden i transportvognen skal være mindst 3,20 m., og gulvarealet skal være mindst 20 m².

Stk. 3. Ved opstaldning af flere elefanter i samme transportvogn skal gulvarealet være så stort, at alle elefanter kan ligge ned samtidig.

§ 30. Elefanter skal have adgang til fold.

Stk. 2. Folde, der benyttes af elefanter under turnéer, skal mindst have et areal på 100 m², hvoraf den korteste side skal være mindst 10 m. Benyttes folden af mere end to elefanter på samme tid forøges arealkravet med 50 m² pr. dyr.

Stk. 3. Folde i tilknytning til faste anlæg skal mindst have et areal på 200 m², hvoraf den korteste side skal være mindst 10 m. Benyttes folden af mere end to elefanter på samme tid forøges arealkravet med 50 m² for hvert yderligere dyr.

§ 31. Elefanter skal i mindst 2 timer dagligt motioneres eller gives fri bevægelse på fold.

Stk. 2. Stk. 1 kan fraviges, hvis veterinære eller vejrmæssige forhold taler afgørende herfor.

Stk. 3. Hvis det på grund af vejrmæssige forhold ikke er muligt at give elefanter adgang til fold under turnéen, skal der etableres et opvarmet staldtelt, hvor elefanterne kan opstaldes i løbet af dagen.

§ 32. Folde, der benyttes af elefanter under turnéer, skal være indhegnet af et elektrisk hegn samt et yderligere hegn, der etablerer en sikkerhedsafstand på mindst 2 m mellem elefantfolden og det område, publikum har adgang til.

Stk. 2. Under opholdet på en fold omfattet af stk. 1 skal hver elefant være under konstant opsyn af en person, der har kontrol over elefanten.

§ 33. Elefanter skal holdes i socialt harmoniske grupper.

Stk. 2. Hanelefanter skal holdes enkeltvis i den periode, hvor de er i musth.

Søløver

§ 34. Søløver skal under opstaldning i faste anlæg have adgang til et bassin med et vandvolumen på mindst 200 m³ og en dybde på mindst 2 m. Benyttes bassinet af mere end tre søløver på samme tid, forøges volumenkravet med 15 m³ for hvert yderligere dyr.

Stk. 2. Søløver skal i tilknytning til bassinet nævnt i stk. 1 have adgang til et tørt opholdsområde på mindst 25 m².

§ 35. Søløver kan under turnéen opstaldes i et overdækket bassin med et vandvolumen på mindst 50 m³ og en dybde på mindst 1,2 m. Benyttes bassinet af mere end tre søløver på samme tid, forøges volumenkravet med 15 m³ for hvert yderligere dyr.

Stk. 2. Søløver skal i tilknytning til bassinet nævnt i stk. 1 have adgang til et tørt opholdsområde på mindst 25 m².

Stk. 3. Bassinet nævnt i stk. 1 skal være tilgængeligt for søløverne senest 2 timer efter ankomsten til bestemmelsesstedet.

§ 36. Søløver skal opstaldes i socialt harmoniske grupper.

Heste

§ 37. Heste skal opstaldes med mulighed for kontakt til artsfæller.

Zebraer

§ 38. Reglerne i lov om hold af heste finder tilsvarende anvendelse på hold af zebraer i cirkus, forlystelsesparker og lignende virksomheder.

Stk. 2. Bestemmelserne i lovens § 6, stk. 1, om krav til loftshøjden i stalden, og § 16 om krav om adgang til fold gælder dog ikke i den periode, hvor cirkus turnerer.

§ 39. Zebraer skal opstaldes i socialt harmoniske grupper.

Kameler, dromedarer og lamaer

§ 40. Loftshøjden i dyreanlæg, hvor der opstaldes kameler og dromedarer skal være mindst 3 m.

Stk. 2. Ved opstaldning enkeltvis i boks skal gulvarealet være mindst 20 m², og den korteste side af boksen skal være mindst 4 m.

Stk. 3. Ved gruppeopstaldning skal gulvarealet være mindst 15 m² pr. dyr.

§ 41. Loftshøjden i, hvor der opstaldes lamaer, skal være mindst 2,50 m.

Stk. 2. Ved opstaldning enkeltvis i boks skal gulvarealet være mindst 7 m², og den korteste side af boksen skal være mindst 2,20 m.

Stk. 3. Ved gruppeopstaldning skal gulvarealet være mindst 5 m² pr. dyr.

§ 42. Kameler, dromedarer og lamaer skal have adgang til fold.

Stk. 2. Folde, der benyttes under turnéer, skal mindst have et areal på 100 m², hvoraf den korteste side skal være mindst 10 m. Benyttes folden af mere end fire dyr på samme tid forøges arealkravet med 50 m² for hvert yderligere dyr.

Stk. 3. Folde i tilknytning til faste anlæg skal mindst have et areal på 150 m², hvoraf den korteste side skal være mindst 10 m. Benyttes folden af mere end fire dyr på samme tid forøges arealkravet med 50 m² for hvert yderligere dyr.

§ 43. Kameler og dromedarer skal i mindst 2 timer dagligt motioneres eller gives fri bevægelse på fold.

Stk. 2. Stk. 1 kan fraviges, hvis veterinære eller vejrmæssige forhold taler afgørende herfor.

§ 44. Folde, der benyttes af kameler eller dromedarer under turnéer, skal være indhegnet af et elektrisk hegn samt et yderligere hegn, der etablerer en sikkerhedsafstand på minimum 2 m mellem folden og det område, publikum har adgang til.

§ 45. Kameler, dromedarer og lamaer skal opstaldes i socialt harmoniske grupper af dyr af samme art.

Hunde

§ 46. Reglerne i kapitel 3 i bekendtgørelse om erhvervsmæssig handel med og opdræt af hunde samt hundepensioner og hundehoteller finder anvendelse for hold af hunde i cirkus, forlystelsesparker og lignende virksomheder, jf. § 1.

Fugle

§ 47. Flyvende fugle skal opstaldes i volierer med et rumfang, som gør det muligt for fuglene at flyve frit.

Stk. 2. Volierens bund skal udgøres af et fast materiale.

Stk. 3. Volieren skal være forsynet med siddepinde af naturmateriale. Siddepindene skal være af forskellig tykkelse og skal være placeret i forskellig højde i volieren.

Stk. 4. Volieren skal indeholde bademuligheder for fuglene.

Stk. 5. Udendørs volierer, skal indeholde områder, hvor fuglene kan søge læ og skjul.

Stk. 6. Fugle, der holdes i indendørs volierer, skal have adgang til UV-lys.

§ 48. Bestemmelsen i § 46, stk. 1, finder ikke anvendelse på større fugle, der motioneres dagligt ved fri flyvning.

§ 49. Fugle, der tilhører sociale arter, skal opstaldes i socialt harmoniske grupper.

§ 50. Fugle skal transporteres enkeltvis i bure med et rumfang, der gør det muligt for fuglene at sidde oprejst.

Stk. 2. Transportbure, der benyttes til flyvende fugle, skal være forsynet med stabile siddepinde.

Stk. 3. Fugle, der normalt opstaldes sammen, skal kunne se og høre hinanden under transporten.

Kapitel 4

Anmeldelse og tilsyn

§ 51. Cirkus, forlystelsesparker og lignende virksomheder, som er omfattet af denne bekendtgørelse, skal én gang årligt indgive anmeldelse til Fødevarestyrelsen.

Stk. 2. En anmeldelse efter stk. 1 skal indeholde oplysninger om følgende forhold:

- 1) Danske eller videnskabelige betegnelser for de dyrearter, der fremvises
- 2) Antallet af dyr, der fremvises
- 3) Hvor dyrene skal optræde, herunder kopi af turnéplan, hvis dyrene skal optræde i omrejsende cirkus mv.

Stk. 3. En anmeldelse efter stk. 1 skal sendes til Fødevarestyrelsen senest 4 uger før sæsonstart.

§ 52. Fødevareregionerne fører tilsyn med cirkus, forlystelsesparker og lignende virksomheder, jf. § 1, og skal lejlighedsvis foretage eftersyn.

Stk. 2. Fødevareregionerne kan få sagkyndig bistand fra Rådet vedrørende hold af særlige dyr.

Kapitel 5

Straf

§ 53. Medmindre højere straf er forskyldt efter anden lovgivning straffes den, der overtræder §§ 4, 21, 22 eller 51, og den, der uden tilladelse, jf. § 6, holder eller fremviser dyr, der ikke er omfattet af listerne i bilag 1 eller 2, med bøde eller fængsel indtil 4 måneder

Stk. 2. Der kan pålægges selskaber mv. (juridiske personer) strafansvar efter reglerne i straffelovens 5. kapitel.

Kapitel 6

Ikrafttrædelses- og overgangsbestemmelser

§ 54. Bekendtgørelsen træder i kraft den [...], jf. dog stk. 2 .

Stk. 2. Bestemmelserne i §§ 33 og 34 har først virkning fra den [4 år efter bekendtgørelsens ikrafttræden] for dyreanlæg, der er taget i brug før den [datoen for bekendtgørelsens udstedelse].

**Gruppering af dyrearter, der ikke må holdes og fremvises i cirkus,
forlystelsesparker og lignende virksomhederⁱ**

(NEGATIV-LISTEN)

Dyrearter	
Insekter og andre hvirvelløse dyr	Alle giftige arter
Fisk <i>Pisces</i>	Hajer, rokker, elektriske ål m.fl.
Krybdyr <i>Reptilia</i>	Krokodiller (<i>Crocodylia</i>) alle arter Broøgler (<i>Rhynchocephalia</i>) alle arter Øgler (<i>Sauria</i>) alle arter Slanger (<i>Serpentes</i>) alle arter af giftslanger
Pingviner	Alle arter
Kloakdyr og pungdyr <i>Monotremata og Marsupialia</i>	Alle arter
Aber, halvaber og spøgelsesaber <i>Primates</i>	Alle arter
Hundefamilien <i>Canidae</i>	Alle ikke-domesticerede arter Krydsninger af ulve og hunde
Bjørnefamilien <i>Ursidae</i>	Alle arter
Halvbjørnefamilien <i>Procyonidae</i>	Alle arter
Hyænefamilien <i>Hyaenidae</i>	Alle arter
Kattefamilien <i>Felidae</i>	Alle ikke-domesticerede arter
Sæler <i>Pinnipedia</i>	Ægte sæler (<i>Phocidae</i>) alle arter Hvalros (<i>Odobenus rosmarus</i>)
Hvaler <i>Cetacea</i>	Alle arter, herunder delfiner, marsvin og spækhuggere
Søkøer <i>Sirenia</i>	Alle arter
Næsehornsfamilien <i>Rhinocerotidae</i>	Alle arter
Tapirfamilien <i>Tapiridae</i>	Alle arter
Flodhestefamilien <i>Hippopotamidae</i>	Begge arter
Svinefamilien <i>Suidae</i>	Alle ikke-domesticerede arter
Pekarifamilien <i>Tayassuidae</i>	Alle arter navlesvin
Girafffamilien <i>Giraffidae</i>	Begge arter
Gaffelbukfamilien <i>Antilocapridae</i>	Gaffelbuk
Hjortefamilien <i>Cervidae</i>	Alle ikke-domesticerede arter
Skedehornsfamilien <i>Bovidae</i>	Alle ikke-domesticerede arter, herunder alle antiloper

Gruppering af dyrearter, der må holdes og fremvises i cirkus, forlystelsesparker og lignende virksomheder, når bekendtgørelsens generelle bestemmelser samt de specifikke krav vedrørende den pågældende dyreart er opfyldt. (POSITIV-LISTEN)	
Dyrearter	
Insekter og andre hvirvelløse dyr	Ugiftige arter (loppecirkus og lign.)
Fugle <i>Aves</i>	Alle domesticerede former herunder duer og fjerkræ samt hobbyfugle såsom papegøjer, parakitter og lign.
Hundefamilien <i>Canidae</i>	Domesticerede rævearter (husdyr) Tamhunde (husdyr)
Mårfamilien <i>Mustelidae</i>	Alle domesticerede arter (fritte og mink)
Kattefamilien <i>Felidae</i>	Tamkatte (husdyr)
Sæler* <i>Pennipedia</i>	Søløver (<i>Otaridae</i>)
Gnavere <i>Rodentia</i>	Alle domesticerede arter, herunder kaniner, marsvin mv.
Elefantfamilien* <i>Elephantidae</i>	Indiske (asiatiske) elefanter (<i>Elephas maximus</i>) Afrikanske elefanter (<i>Loxodonta africana</i>)
Hestefamilien <i>Equidae</i>	Alle domesticerede arter samt zebraer og zebrakrydsninger
Svinefamilien <i>Suidae</i>	Alle domesticerede arter
Kamelfamilien <i>Camelidae</i>	Kamelslægten (<i>Camelus</i>) alle domesticerede arter Lamaslægten (<i>Lama</i>) begge domesticerede arter (lama og alpaka)
Skedehornsfamilien <i>Bovidae</i>	Alle domesticerede arter, herunder okser, får og geder

Det bemærkes, at nogle af arbejdsgruppens medlemmer finder, at søløver og elefanter bør overføres til listen i bilag I (negativ-listen)

6.2. Bemærkninger til udkastet til bekendtgørelse

Til § 1

Bestemmelsen fastlægger bekendtgørelsens anvendelsesområde. Det fremgår således, at bekendtgørelsen finder anvendelse i forhold til cirkus, forlystelsesparker og lignende virksomheder. Herved forstås såvel omrejsende cirkus som cirkus med fast stade og forlystelsesparker, der som led i deres daglige virksomhed fremviser levende dyr, der optræder for et publikum. Bekendtgørelsen omfatter således også eksempelvis sommerlande, der fremviser søløveshows, og ørneparker, der viser optrædener med rovfugle.

Bekendtgørelsen finder ikke anvendelse i forhold til zoologiske haver og dyreparker, hvor dyrene fremvises, men ikke optræder for et publikum. Disse virksomheder omfattes i stedet af bekendtgørelse nr. 1023 af 12. december 2002 om godkendelse af og tilsyn med Zoologiske anlæg m.v. (zoo-bekendtgørelsen).

Til § 2

Bestemmelsen indeholder definitioner af en række begreber, som anvendes i loven.

Til § 3

Det fremgår af bestemmelsen, at reglerne i bekendtgørelsen er mindstekrav, som altid skal opfyldes i et ethvert cirkus eller lignende etablissement. Endvidere fastslår bestemmelsen, at der i anden lovgivning kan fastsættes strengere krav om hold og fremvisning af dyr, og i givet fald skal disse strengere krav opfyldes.

Til §§ 4-6

Med de foreslåede bestemmelser indføres et absolut forbud mod at holde og fremvise vilde dyr, der er omfattet af bilag 1 til bekendtgørelsen, i cirkus, forlystelsesparker og lignende virksomheder.

Det foreslås endvidere, at de dyrearter, som er oplistet i bilag 2 til bekendtgørelsen, vil kunne fremvises i cirkus mv., hvis bekendtgørelsens generelle krav og de specifikke krav vedrørende den pågældende dyreart er opfyldt.

Andre vilde dyrearter, det vil sige vilde dyrearter, der hverken er omfattet af bilag 1 eller 2, vil efter ansøgning til Justitsministeriet kunne fremvises, hvis det på baggrund af en konkret vurdering ud fra dyrevelfærdsmæssige hensyn er ubetænkeligt.

Til §§ 7-8

De foreslåede bestemmelser om indretning af dyreanlæg svarer til bestemmelserne i §§ 11 og 13 i bekendtgørelse nr. 1023 af 12. december 2002 om godkendelse af og tilsyn med zoologiske anlæg mv. (zoo-bekendtgørelsen).

Til §§ 9-10

De foreslåede bestemmelser svarer indholdsmæssigt til bestemmelserne i § 12, stk. 1, og § 13 i lov nr. 528 af 6. juni 2007 om hold af heste. Herudover er der i § 10, stk. 2, indsat en bestemmelse om vandkvaliteten i anlæg, hvor der holdes vandlevende dyr.

Til § 11

Det følger af den foreslåede bestemmelse, at dyr, der holdes og fremvises i cirkus mv., ikke må stå opbundne under opstaldningen. Hvis det er nødvendigt ud fra hensynet til dyrenes eller personalets sikkerhed, kan dyrene dog opbindes i forbindelse med transport, daglig pleje eller veterinær behandling.

Til § 12

Den foreslåede bestemmelse, hvorefter dyr, der tilhører sociale arter, skal have deres behov for social kontakt dækket, suppleres af bestemmelser i bekendtgørelsens kapitel 3, hvori det fastsættes, at visse dyr skal opstaldes i socialt harmoniske grupper eller med mulighed for kontakt til artsfæller.

Til §§ 13-15

Bestemmelserne svarer indholdsmæssigt til bestemmelsen i § 21 i bekendtgørelse nr. 1023 af 12. december 2002 om godkendelse af og tilsyn med Zoologiske anlæg m.v. (zoo-bekendtgørelsen) samt §§ 12, stk. 2, og 22 i lov om hold af heste, dog således at det præciseres, at kravet om adgang til frisk drikkevand afhænger af den enkelte dyrearts behov.

Reglen om, at dyr kun må fodres under kontrollerede forhold indebærer, at publikum ikke må fodre dyrene, medmindre det sker efter tilladelse fra den dyrepasser, der har ansvaret for de pågældende dyr.

Til § 16

Den foreslåede bestemmelse, der pålægger den ansvarlige for cirkusset at sikre, at syge eller tilskadekomne dyr får den fornødne pleje, svarer indholdsmæssigt til bestemmelsen i § 24 i lov om hold af heste.

Til § 17

Med den foreslåede bestemmelse fastslås det, at træning af dyr til fremvisning skal ske ved hjælp af metoder, der former den ønskede adfærd gennem belønning – og ikke gennem straf. Dyrene må endvidere ikke trænes til at foretage handlinger, der kan medføre, at dyret lider overlast, f.eks. ved at lade et firbenet dyr bære sin fulde kropsvægt på ét ben eller ved at udsætte dyret for angstprovokerende situationer.

Det bemærkes i den forbindelse, at den foreslåede bestemmelse alene regulerer træning af dyr, der finder sted i Danmark. Da en stor del af de dyr, der fremvises i danske cirkus, trænes i udlandet, har Justitsministeriets arbejdsgruppe om hold og fremvisning af dyr i cirkus derfor opfordret til, at danske cirkus, der indgår aftaler om fremvisning af dyr med udenlandske dyretrænere, orienterer disse om de danske regler for hold og træning af dyr. Arbejdsgruppen har endvidere anbefalet, at cirkus i forbindelse med indgåelse af kontrakten stiller krav om, at dyretræneren ikke – heller ikke uden for Danmark – træner sine dyr efter principper, der ikke accepteres i Danmark.

Til § 18

Det foreslås, at dyr kun må fremvises under eller i tilknytning til forestillinger i cirkus mv. eller under opstaldningen.

Bestemmelsen indebærer, at cirkusdyr fremover vil kunne fremvises for publikum følgende steder:

- i manegen under forestillingen,
- i eller udenfor manegen i tilknytning til forestillingen, dvs. umiddelbart før og efter forestillingen samt i pausen, eller
- i deres folde/opstaldningssteder.

Dyrene vil således ikke – eksempelvis som led i reklamefremstød for cirkus, lokale handlende eller andre – kunne fremvises andre steder end der, hvor cirkus optræder, eller der, hvor dyrene er opstaldet.

Bestemmelsen er ikke til hinder for, at publikum kan få adgang til dyrene i det omfang der tages de fornødne hensyn til dyrenes og publikums sikkerhed, jf. §§ 20-22 i udkastet til bekendtgørelse, samt til dyrenes velfærd, jf. navnlig dyreværnslovens §§ 1-3. Det vil dog ikke være muligt at give publikum adgang til folde, der benyttes af elefanter, kameler eller dromedarer, jf. reglerne om, at sådanne folde skal være indhegnet af to hegn herunder ét, der etablerer en sikkerhedsafstand på mindst 2 m mellem folden og det område, som publikum har adgang til.

Til § 19

Det følger af stk. 1 i den foreslåede bestemmelse, at pattedyr i mindst to timer dagligt skal motioneres eller have adgang til fri bevægelse under beskyttede forhold. Ved motionering forstås eksempelvis træning, longering, ridning med rytter mv. Ved fri bevægelse forstås, at dyrene gives mulighed for at opholde sig i en fold eller lignende og bevæge sig efter eget ønske.

Efter stk. 2 skal fugle kunne flyve frit i volierer eller motioneres dagligt. Det præciseres i bekendtgørelsens kapitel 3, at der i den forbindelse må sondres mellem større fugle, hvis behov for motion kan dækkes ved daglig flyvninger i det fri, og andre flyvende fugle, der skal opstaldes i volierer, hvor de kan flyve frit.

Efter stk. 3 kan kravene i stk. 1 og 2 fraviges, hvis veterinære eller vejrmæssige forhold taler afgørende herfor. Det vil eksempelvis kunne være tilfældet, hvis en dyrlæge fraråder, at et dyr motioneres eller kommer på fold mv., eller hvis folden eksempelvis er dækket af is.

Til §§ 20-22

Kravene til sikkerhedsmæssige foranstaltninger svarer indholdsmæssigt til bestemmelserne i §§ 12, 14 og 23 i bekendtgørelse nr. 1023 af 12. december 2002 om godkendelse af og tilsyn med zoologiske anlæg mv. (zoo-bekendtgørelsen).

Til §§ 23-27

Rådets forordning nr. 1/2005 om beskyttelse af dyr under transport og dermed forbundne aktiviteter (transportforordningen) finder ikke anvendelse i forhold til cirkusdyr. Forordningen er således ikke til hinder for, at der fastsættes regler, der regulerer cirkusdyrs forhold under transporten, herunder f.eks. i form af krav til indretning af transportmidlerne.

De foreslåede bestemmelser i §§ 23-27 fastsætter regler for transport af cirkusdyr, der svarer til de almindelige bestemmelser i transportforordningens artikel 3.

Der fastsættes således regler om,

- at dyr ikke må transporteres under sådanne forhold, at de kan komme til skade eller blive påført unødigt lidelse,
- at transporttiden skal være så kort som mulig, og det skal sikres, at dyrenes behov opfyldes under transporten,
- at dyrene skal være egnede til den planlagte transport,
- at transportmidlerne skal være udformet og indrettet samt vedligeholdes og anvendes på en sådan måde, at dyrene ikke kommer til skade eller påføres lidelser, og sådan at dyrenes sikkerhed tilgodeses,

- at på- og aflæsningsfaciliteterne skal være udformet og indrettet samt vedligeholdes og anvendes på en sådan måde, at dyrene ikke kommer til skade eller påføres lidelser, og sådan at dyrenes sikkerhed tilgodeses,
- at dyrene i forbindelse med transporten skal håndteres af personale, der er egnet til dette og udfører deres arbejde uden anvendelse af vold eller andre metoder, der kan påføre dyrene unødigt frygt, skader eller lidelser,
- at transporten skal gennemføres uden forsinkelser og dyrenes velbefindende løbende kontrolleres og sikres,
- at dyrene skal råde over et gulvareal og en ståhøjde, som er passende i forhold til deres størrelse og den planlagte transport, og
- at dyrene med passende mellemrum skal tilbydes vand, foder og hvile af en kvalitet og i mængder, som er passende for deres art og størrelse.

Til §§ 28-33

Bestemmelsen i § 28 fastsætter minimumskrav til loftshøjden og gulvareal i de anlæg, hvor elefanterne opstaldes, når cirkus ikke turnerer.

Disse minimumskrav skal sikre, at elefanterne kan stå og ligge i deres naturlige stillinger, og at de har et tilstrækkeligt stort areal til rådighed til, at de kan udføre deres normale bevægelsesmønstre uden at komme til skade. Ved gruppeopstaldning skal minimumskravene endvidere sikre, at der er tilstrækkelig plads til, at alle elefanter kan ligge ned på siden samtidig og bevæge sig omkring uden at skade hinanden.

Ud fra sikkerhedsmæssige hensyn foreslås det i § 29, at elefanter i den periode, hvor cirkus turnerer, skal overnatte i transportvogne. Transportvognene skal opfylde de fastsatte minimumskrav til loftshøjde og gulvareal, som skal sikre, at elefanten kan bevæge sig samt ligge i sideleje i vognen.

Det følger af § 30, at elefanter skal have adgang til fold. Bestemmelsen fastlægger endvidere minimumskrav til arealet af såvel folde, der er etableret i tilknytning til faste anlæg, som folde, der benyttes under turnéen.

Ifølge § 31 skal elefanter i mindst 2 timer dagligt motioneres eller gives fri bevægelse på fold. Ved motionering forstås eksempelvis træning og longering, mens der ved fri bevægelse forstås, at dyrene gives mulighed for at opholde sig i en fold eller lignende og bevæge sig efter eget ønske.

Kravet om motionering eller fri bevægelse på fold kan fraviges, hvis veterinære eller vejrmæssige forhold taler herfor. Hvis det på grund af vejrmæssige forhold ikke er muligt at give en elefant adgang til fold, skal der etableres et staldtelt, der kan opvarmes, og hvor elefanterne kan opholde sig i

løbet af dagen, når de ikke optræder. Et staldtelt vil således eksempelvis skulle etableres, hvis der i starten af sæsonen stadig er frost- eller snevejr.

I § 32 foreslås det, at midlertidige elefantfolde, der opsættes under turnéen, skal være indhegnet af et el-hegn. Herudover skal der opsættes endnu et hegn, således at der etableres en sikkerhedszone mellem elefantfolden og det område, publikum har adgang til. Dette hegn placeres rundt om folden i en afstand af mindst 2 m fra elhegnet. Endvidere foreslås det, at elefanter, når de under turnéen opholder sig uden for transportvognen, skal være under konstant opsyn af elefantpassere, der har kontrol over dyrene. Der skal altid være mindst én elefantpasser til stede pr. dyr.

Bestemmelsen i § 32 skal således tage højde for de sikkerhedsmæssige overvejelser, som hold og fremvisning af elefanter i omrejsende cirkus giver anledning til.

Da elefanter er flokdyr, fastsættes i § 33, at de skal opstaldes i socialt harmoniske grupper. Hanelefanter skal dog opstaldes enkeltvist, når de er i musth.

Til §§ 34-36

Den foreslåede § 34 fastsætter mindstekrav til størrelsen af de bassiner, som søløver opstaldes i, i de faste anlæg, mens § 35 fastsætter mindstekrav til de bassiner, der anvendes under turnéen.

I den periode, hvor cirkus turnerer, vil søløvernes bassin skulle fyldes, hver gang cirkus ankommer til et nyt sted, og det er derfor nødvendigt, at bassinet har en størrelse, så det kan fyldes på relativt kort tid. Det vil derfor ikke være muligt at stille samme volumenkrav til de bassiner, der anvendes under turnéen, som til bassinerne i de faste anlæg.

Mindstekravene til de bassiner, der anvendes under turnéen, er således fastsat under hensyntagen til, at søløverne skal kunne udfolde en adfærd, der ligger så tæt på deres naturlige adfærd som muligt, samtidig med at det skal være praktisk muligt at opstille og fylde bassinet.

Den foreslåede § 36 fastslår, at søløver, der er sociale dyr, skal opstaldes i socialt harmoniske grupper.

Til § 37

Det foreslås i § 37, at heste skal opstaldes med mulighed for kontakt til artsfæller, idet heste er flokdyr, som under naturlige forhold lever i grupper med tæt kontakt til artsfæller.

Til §§ 38-39

Bestemmelsen i § 38 indebærer, at der gælder samme regler for hold af zebraer som, der gælder for hold af heste, dog således at hestelovens krav om loftshøjde og foldstørrelse kan fraviges i forhold til zebraer i den periode, hvor cirkus turnerer.

I § 39 foreslås det, at der – ud over henvisningen til hestelovens regler – fastsættes regler om, at zebraer skal opstaldes i socialt harmoniske grupper.

Til § 40-45

Bestemmelserne i de foreslåede §§ 40 og 41 fastsætter mindstekrav til loftshøjden i anlæg, hvor der opstaldes kameler, dromedarer eller lamaer, samt mindstekrav til gulvarealet i de bokse, som dyrene opstaldes i.

Disse minimumskrav skal sikre, at dyrene kan stå og ligge i deres naturlige stillinger, og at de har et tilstrækkeligt stort areal til rådighed til, at de kan udføre deres normale bevægelsesmønstre uden at komme til skade.

Det følger af § 42 at kameler, dromedarer og lamaer skal have adgang til fold. Bestemmelsen fastlægger endvidere minimumskrav til arealet af såvel folde, der er etableret i tilknytning til faste anlæg, som folde, der benyttes under turnéen.

Ifølge § 43 skal kameler, dromedarer og lamaer i mindst 2 timer dagligt motioneres eller gives fri bevægelse på fold. Ved motionering forstås eksempelvis træning og longering, mens der ved fri bevægelse forstås, at dyrene gives mulighed for at opholde sig i en fold eller lignende og bevæge sig efter eget ønske.

Kravet om motionering eller fri bevægelse på fold kan fraviges, hvis veterinære eller vejrmæssige forhold taler herfor.

I § 44 foreslås det, at midlertidige folde, der opsættes under turnéen og benyttes til kameler og dromedarer, skal være indhegnet af et el-hegn. Herudover skal der opsættes endnu et hegn, således at der etableres en sikkerhedszone mellem folden og det område, publikum har adgang til. Dette hegn placeres rundt om folden i en afstand af mindst 2 m fra elhegnet.

Da kameler, dromedarer og lamaer er sociale dyr, foreslås der herudover i § 45, at disse dyr skal opstaldes i socialt harmoniske grupper.

Til § 46

Det foreslås, at reglerne i kapitel 3 i bekendtgørelse nr. 1466 af 12. december 2007 om erhvervsmæssig handel med og opdræt af hunde samt hundepensioner og hundeeinternater skal finde anvendelse i forhold til hunde, der holdes og fremvises i cirkus mv.

I bekendtgørelsens kapitel 3 er der bl.a. fastsat regler om indretning og størrelse af lokaler og bokse, hvor der holdes hunde, regler om adgang til løbegård mv.

Til § 47-50

Bestemmelsen i § 47 fastsætter, at flyvende fugle, der holdes og fremvises i cirkus, skal opstaldes i volierer. Bestemmelsen fastsætter endvidere visse krav til størrelse og indretning af disse volierer.

De fuglearter, der fremvises i cirkus, vil typisk være duer og papegøjefugle, men artsbetegnelsen fugle dækker over en lang række arter med meget forskellige adfærdsmæssige behov. Det er derfor ikke muligt at fastsætte specifikke krav til volierens størrelse. Det følger af § 47, stk. 1, at volieren skal have en størrelse, der gør det muligt for fuglene at flyve frit.

Kravet om, at volieren skal have en størrelse, der tillader, at fuglene kan flyve frit, finder dog ikke anvendelse på større fugle, hvis disse fugle dagligt motioneres ved fri flyvning uden for volieren, jf. § 48.

Den foreslåede bestemmelse i § 49 indebærer, at fugle, der tilhører sociale arter, skal holdes i socialt harmoniske grupper.

Bestemmelsen i § 50 indeholder regler om størrelse og indretning af de bure, som fuglene transporteres i.

Til § 51

Det foreslås, at der indføres en anmeldelsesordning, hvorefter cirkus, forlystelsesparker og lignende virksomheder, som er omfattet af bekendtgørelsen, én gang årligt skal anmelde deres virksomhed til Fødevarestyrelsen. Hvis der er tale om omrejsende cirkus mv. skal der endvidere i forbindelse med anmeldelsen indsendes en turnéplan for den kommende sæson. Anmeldelsen, der bl.a. skal indeholde oplysninger om, hvilke dyr der fremvises, skal indsendes senest 4 uger før sæsonstart.

Den foreslåede anmeldelsesordning skal sikre, at Fødevarestyrelsen har kendskab til, hvilke virksomheder der er omfattet af det tilsyn, som fødevareregionerne skal føre i medfør af § 52.

Til § 52

Det foreslås, at tilsynet med overholdelsen af reglerne for hold og fremvisning af dyr i cirkus placeres hos fødevareregionerne, som i forvejen fører kontrol med dyrevelfærd på en række andre områder.

Henset til, at fødevareregionerne ikke nødvendigvis har den faglige ekspertise i forhold til alle de dyrearter, der holdes og fremvises i cirkus, foreslås det, at fødevareregionerne skal kunne indhente sagkyndig bistand hos Rådet vedrørende hold af særlige dyr.

Hvis fødevareregionerne konstaterer en overtrædelse af reglerne om hold og fremvisning af dyr i cirkus, kan de i medfør af den foreslåede § 24 b i dyreværnsloven give den ansvarlige for cirkuset et påbud om at rette op på forholdet inden en nærmere fastsat frist. Vedkommende får således en chance for at rette op på de ulovlige forhold, før der eventuelt indledes en straffesag.

Efterkommes påbuddet ikke, vil den pågældende kunne straffes for overtrædelse af reglerne for hold og fremvisning af dyr i cirkus, jf. den foreslåede § 28, stk. 2, nr. 3, i dyreværnsloven.

Det bemærkes i øvrigt, at de almindelige regler i dyreværnsloven fortsat vil finde anvendelse på hold og fremvisning af dyr i cirkus og lignende etablissementer. Det indebærer, at der i alvorlige tilfælde, f.eks. hvor der er tale om vanrøgt af dyrene, vil være adgang til at straffe direkte efter dyreværnslovens regler.

En dyrlæge, der i forbindelse med kontrollen af et dyrehold i cirkus konstaterer, at et dyr behandles uforsvarligt, skal således anmelde forholdet til politiet i medfør af den almindelige anmeldelsespligt efter dyreværnslovens § 20, stk. 1, medmindre det konstaterede forhold ikke er groft og i øvrigt straks rettes.

Til § 53

Det følger af dyreværnslovens § 28, stk. 5, at der i forskrifter, der udfærdiges i medfør af loven, kan fastsættes straf af bøde eller fængsel indtil 4 måneder for overtrædelse af bestemmelser i forskrifterne.

Det foreslås på den baggrund, at det skal være strafbart at overtræde følgende bestemmelser i bekendtgørelsen om hold og fremvisning af dyr i cirkus mv.:

- § 4 om forbud mod uden tilladelse fra Justitsministeren at holde eller fremvise dyr, som er omfattet af bilag 1 (negativlisten)
- § 6 om forbud mod hold eller fremvisning af dyr, som hverken er omfattet af bilag 1 (negativlisten) eller bilag 2 (positivlisten)
- § 21 om pligt til at opsætte publikumsbarrierer
- § 22 om pligt til at indgive anmeldelse, hvis dyr, der kan forvolde væsentlig skade, undslipper

- § 51 om pligt til at indgive anmeldelse til Fødevarestyrelsen

Disse bestemmelser er af en sådan karakter, at overtrædelse heraf bør være umiddelbart strafbar, og dermed ikke betinget af, at der er udstedt et påbud.

Til § 54

Det foreslås, at kravene til bassinstørrelser ved opstaldning af søløver først skal være opfyldt fra 4 år efter bekendtgørelsens ikrafttræden for anlæg, der er taget i brug før bekendtgørelsens udstedelse.
